

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**AJALEHE LÄÄNE ELU ARENGULUGU
JA LUGEJASKOND**

Bakalaureusetöö

Koostaja: Tarmo Õuema
Juhendaja: Peeter Vihalemm, PhD

Tartu
2008

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. peatükk. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	5
1.1. Maakonnalehe roll kogukonnalehena	5
1.2. Läänemaa ajakirjanduse ajalugu	7
1.3. Lääne Elu sünd ja kujunemine maakonnaleheks	9
1.4. Lääne Elu areng 1994–2008	10
1.5. Uurimisküsimused	12
2. peatükk. Meetodid	13
2.1. Saar Polli meetodika	14
2.2. TNS Emori meetodika	15
2.3. Intervjuud	16
2.4. Kontentanalüüs	17
2.5. Vaatlus ja eneserefleksioon	20
3. peatükk. Uurimistulemused	21
3.1. Lääne Elu lugejaskond ja selle muutumine	21
3.1.1. Lugejaskonna sooline jaotus	22
3.1.2. Loetavus eri vanusegruppides	23
3.1.3. Loetavus haridustaseme järgi	24
3.1.4. Lugejaskonna geograafiline jaotus	25
3.2. Lääne Elu võrdlus teiste maakonnalehtedega	26
3.2.1. Interneti mõju	27
3.2.2. Paberlehe loetavus meeste ja naiste hulgas	28
3.2.3. Paberlehe loetavus eri vanusegruppides	29
3.3. Ootused Lääne Elule kui maakonnalehele	30
3.3.1. Maakonnalehe roll	30
3.3.2. Ootused maakonnalehele	33

3.4. Lääne Elu sisu muutumine	37
3.4.1. Uudisväärtuste muutumine	37
3.4.2. Lehe struktuuri muutumine	38
3.4.3. Uudiseteemade muutumine	41
3.5. Muudatused toimetuses	42
3.5.1. Muudatused toimetuse koosseisus	42
3.5.2. Muudatused toimetuse töös	46
3.5.3. Muudatused toimetuse väärtustes	51
4. peatükk. Järeldused ja diskussioon	54
Kokkuvõte	60
Summary	61
Kasutatud kirjandus	62
Lisad	63
Lisa 1. Intervjuu Lehte Ilvesega	63
Lisa 2. Intervjuu Neeme Suurega	73
Lisa 3. Intervjuu Ingrid Daniloviga	87
Lisa 4. Intervjuu Andres Ammasega	95
Lisa 5. Esiküljelood	104

Sissejuhatus

Käesolev bakalaureusetöö käsitleb Eesti maakonnaajalehe arengut Läänemaa ajalehe Lääne Elu näitel. Teema on oluline vähemalt kahest aspektist. Esiteks ei ole Eesti maakonnaajakirjandust viimase kümne aasta jooksul kuigi põhjalikult uuritud. Seega võib käesolev töö pakkuda huvi ja olla abiks tulevastele uurijatele, kes Eesti kogukonnaajakirjandust uurida tahavad. Teiseks, olles ise Lääne Elu ajakirjanik, olen ma tunnetanud toimetuse ees seisvate väljakutsete ähmasust. Kui üleriigilise levikuga ajalehed suudavad ennast positsioneerida ja vajadusel muuta tänu enda tellitud uuringutele ja analüüsidele, jäävad maakonnalehed sageli kas rahapuudusel või lihtsalt oma väiksuse tõttu uuringutest kõrvale ning saavad vähe analüütilist vastukaja oma tegevusele.

Eesti ja kogu maailma ajakirjandus elab praegu läbi muutusteperioodi, kus Interneti jõuline areng on ümber mängimas seniseid rolle meediamaastikul. Maakonnaajalehte ei saa vaadata ka lahus maakonnast, kus leht tegutseb. Läänemaa elanikkond vananeb ja väheneb, läänlasi peibutab kõrgemate palkadega pealinn. Kuidas suudab maakonnaleht need muutused kaasa teha?

Nii et eelkõige on see töö tehtud Lääne Elu toimetuse vajadusi silmas pidades.

Seepärast on käesolev töö mitte niivõrd mõne kitsama tahu uurimisele keskendunud, vaid püüab kaardistada Lääne Elu arengut ja hetkeolukorda võimalikult laialt.

Kuna Lääne Elu on suhteliselt uus maakonnaleht – asutatud 1989. aastal – on käesolevas töös olnud võimalik kaardistada toimetusesiseseid muutusi ja muutusi toimetuse väärtustes intervjuude abil inimestega, kes on lehega olnud seotud kogu või peaaegu kogu ilmumisaja vältel. Samuti on Läänemaa arvamuslimidrid, kes kirjeldavad maakonnalehe rolli ja ootusi maakonnalehel, olnud Lääne Eluga kokkupuutes kas lugeja või allikana kogu selle ilmumisaja.

Lugejauuringutesse on Lääne Elu olnud kaasatud 2001. aastast alates, põhiliselt Saar Polli uuringus, kuid viimastel aastatel ka TNS Emori lugejauuringuis. Nende andmete põhjal on siin töös esitatud lugejaskonna muutumine aja jooksul segmentide kaupa ning tehtud võrdlus teiste Eesti maakonnalehtedega.

Et saada ülevaadet sisulistest muudatustes, mis Lääne Elus aset on leidnud, olen kasutanud kontentanalüüsi, kitsendades valimit esiküljelugudeni ning kirjeldanud muudatusi lehe struktuuris.

Kokkuvõtte ja diskussiooniosas olen püüdnud uurimistulemuste põhjal kirjeldada olulisemaid tendentse Lääne Elu arengus ning sõnastada väljakutseid toimetusele, mille lahendamise edukusest sõltub Lääne Elu kui kogukonnaajalehe tulevik.

1. peatükk. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1. Maakonnalehe roll kogukonnalehena

Kohaliku ajalehe roll meediamaastikul võib näida vähemtähtis või vähemmõjukas näiteks võrreldes üleriigiliste ajalehtedega. Nii kohaliku lehe levik kui ka teemavalik on kitsamad kui üleriigilisel ajalehel, mis nagu kinnitaks arvamust üleriigiliste lehtede suuremast tähtsusest.

Selline pilt kujuneb pealiskaudsel vaatelejal aga siis, kui ta hindab kohalikku lehte vales mõõtkavas – üleriigiliselt. Objektiivsem on võrrelda igat ajalehte oma auditooriumi kontekstis või siis kõrvutada üleriigiliste lehtede kogulugejaskonda kõigi maakonnalehtede kogulugejaskonnaga.

Ameerika Ühendriikides ilmus 1999. aastal 9698 ajalehte, millest 9451 olid väikelehed. 1489-st päevalehest 1258 tiraaž oli alla 50 000 eksemplari ja neist omakorda 1055 ehk 71% trükiarv jäi alla 25 000 eksemplari. Lisaks ilmus USA-s 8193 erinevat 1–3 korda nädalas ilmuvat ajalehte keskmiselt 7600-eksemplarise trükiarvuga ja 56,7 miljonini ulatuva kogulugejaskonnaga. Kokkuvõttes on USA ajalehtedest 97% väiksed ehk kogukonnalehed. (Lauterer 2005)

Eesti Ajalehtede Liidu (EALL) andmetel – jättes kõrvale tasuta lehed – kuulus 2008. aasta veebruaris Eesti Ajalehtede Liitu 7 üle-eestilist päevalehte kogutrükiarvuga 221 800. Üle-eestilisi nädalalehti oli EALL-is 12 ja nende kogutiraaž oli 164 000. Maakonnalehti oli EALL-is 22 ja nende kogutiraaž oli 121 400 eksemplari. Kuigi kogutiraaž jääb üleriigiliste päevalehtede omale alla, on see siiski ligi kaks korda kõrgem suurima lugejaskonnaga üleriigilisest lehest – Postimehe üht numbrit trükiti veebruaris keskmiselt 67 500 eksemplari.

Eesti meediamaastikul on arusaadavalt vähem vertikaalseid kihte kui USA omal. Siin saab rääkida kolmest tasandist – üleriigiline, maakonnaleht ja vähemat kui üht maakonda hõlmav ajaleht. Viimase puhul hakkab juba ajalehe definitsioon hägustuma. Enamik sellistest on omavalitsuste välja antavad tasuta infolehed, nn ajalehesarnased väljaanded. Vähemat kui maakonda oma areaaliks pidavaid ajakirjandusliku sisuga väljaanded ei ole kitsalt meediamaastikult päris kadunud, nagu ennustas Andres Ammas 1993. aastal diplomitöös “Konkureeriv kohalik ajakirjandus Lääne Elu ja Läänlase näitel”, kuid EALL-i liikmemaksu maksta on huvi neist vähestel.

Kohaliku ajalehe karakteristik. Ei ole raske mõista, miks on kohalike ajalehtede kogutiraaž suurem kui populaarseimal üle-eestilisel ajalehel – üks peab mõnekümnele leheküljele koondama kõik tähtsamad Eesti ja välismaa uudised. Paratamatult jääb selline ajaleht lugejale kaugemaks kui maakonnaleht, mis võtab luubi alla ainult ühe 15-st Eesti maakonnast, just selle, kus tema lugejad

elavad.

Kristi Vahemaa vahendab bakalaureusetöös “Muutuv Virumaa Teataja ja lugeja ootused oma lehele” USA kohaliku ajakirjanduse uurijat Jock Lautereri, kes iseloomustab kogukondlikku ajalehte järgmiste parameetrite kaudu:

* kohalikkus – kõik vajaliku igapäevasteks tegemisteks saab inimene teada kohalikust lehest, samuti saab ta siit teada kohalikud uudised, mida ükski teine meediakanal ei vahenda;

* teisena loetavus – kohalik leht on tavaliselt teine ajaleht üleriigilise lehe kõrval, sest riigi tasandi ja välisuudistega kursisolemiseks on tarvis lugeda üleriigilist lehte;

* leht ei ilmu iga päev – kohalikud lehed, mis ilmuvad paar-kolm korda nädalas, võivad küll laiemal tähtsusega kohaliku uudise lugejani viimises ajaliselt päevalehtedele kaotada, kuid saavad selle tasa teha põhjalikkusega;

* juurdepääsetavus – kui suures lehes on väga keeruline, kui mitte võimatu tavainimesel otse ajakirjaniku jutule pääseda, siis kogukonnalehes on see lihtne;

* juhtiv roll – lehel on kogukonnas kaasa rääkimise seisukohalt oluline roll. Samuti püüab leht suunata lugejaid tervema ühiskonna poole ning aidata neil teha õigeid otsuseid. (Lauterer, Vahemaa 2003 kaudu).

Seda iseloomustust sobivad täiendada I. D. Fomitševa uuringu järeldused:

* kohalike massikommunikatsioonivahenditega astuvad lugejad tihedamatesse sidemetesse kui keskajalehtedega;

* kõik kohalike massikommunikatsioonivahendite teated võivad saada kontrollitud lugejate igapäevases elus;

* kohaliku väljaande jaoks on usalduse, autoriteedi ja prestiiži küsimus teravam kui keskväljaande jaoks;

* kohaliku massikommunikatsioonivahendi strateegia peab arvestama, et:

- tähelepanev osa auditooriumist kasutab regulaarselt teabe saamiseks tervet hulka infoallikaid;

- osa auditooriumit piirdub ainult kohaliku teabevahendiga;

- suhteliselt suur osa auditooriumist on isiklikult tuttav sündmuste ja faktidega, mida kajastab

kohalik massikommunikatsioonivahend ja võib kontakteeruda vahetute asjaosalistega – see aspekt ühtlasi lähendab näiteks lehte ja lugejat, ent tõstab ka lugejate potentsiaalset kriitilisust väljaande suhtes. (Formitševa, Ammas 1993 kaudu).

Eesti teadlased on leidnud, et kohalike lehtede potentsiaalne mõjujõud inimeste arusaamadele on eriti suur tänu sellele, et kohalikust lehest võetakse informatsiooni vastu regulaarsemalt, järjekindlamalt ning ka usalduslikumalt kui mis tahes muust massiteabekanalist ning et kohalike lehtede roll kõigi elanikkonnakihtide kaasatõmbamisel oma ümbruskonna ühiskondlikku ellu, kohalike probleemide lahendamisele ei ole asendatav ühegi teise infokanali ega suhtlusvormiga (Lauristin jt 1987).

Nagu näha, teeb ühest küljest maakonnalehe eriliseks tema toimetuse väiksus ja lähedus auditooriumile. Võib-olla olulisemgi on aga auditooriumi suhe kogukonna- või maakonnalehte.

Kuigi definitsiooni järgi on auditoorium kui mass passiivne, sest ei saa ühiselt tegutseda, on tõelisel sotsiaalsel grupil teisalt võimalused ja kalduvused aktiivsuseks ühise eesmärgi valimise ja selle saavutamises osalemise mõttes (McQuail 2000: 330). “Tänapäeval on kohalike ajalehtede lugejaskonnad või kohalike raadiote kuulajaskonnad tõenäoliselt kõige levinumaks näiteks meediaauditooriumist, mis on samal ajal teatud mõttes sotsiaalne grupp. Siin on auditooriumil vähemalt üks ühine oluline sotsiaalne mis on tingitud just vähemalt ühest ühisest olulisest sotsiaalsest või kultuurilisest tunnusest – ühisest elukeskkonnast ja kuuluvusest kohalikku kogukonda. Kohalik meedia võib olulisel määral kaasa aidata kohaliku teadlikkuse kasvule ja kuuluvustundele (Janowitz 1952; Stamm 1985 ja 1997; McLeod jt 1996; Rothenbuhler jt 1996). Kohalik kuuluvus määrab ja säilitab suurt hulka meediaga seotud huvisid (näiteks vaba aja, keskkonna, töö, sotsiaalsete võrgustikega seotud huvid) ja kohalik meediareklaam teenindab kohalikku kaubandust, tööturгу ja muidugi kohalikku elanikkonda. Sotsiaalsed ja majanduslikud jõud aitavad üheskoos kaasa kohaliku meedia integreeriva rolli tugevnemisele. Isegi kui mõni kohalik meediakanal lõpetab tegevuse, säilib kohalikest elanikest koosnev auditoorium” (McQuail 2000: 332). Niisiis mõjutab maakonnalehe auditoorium tänu võimele toimida sotsiaalse grupina lehte ennast ning leht on samas oma auditooriumi instrumendiks ja kogukonna osaks.

1.2. Läänemaa ajakirjanduse ajalugu

Läänemaal on oluline roll eestikeelse kirjasõna kujunemisloos. Säilinud eestikeelse kirjanduse vanimateks tekstideks on nn Kullamaa palved, millest suurema osa on aastail 1524–1532 vakuraamatu lõppu kirja pannud Kullamaa preester Johann Lelow ning lõpetanud arvatavasti tema järglane Kondreth Gulerth. 17. sajandil aitas Heinrich Stahlil koraale eesti keelde tõlkida Kullamaa

pastor Helmond zur Mühlen (Talve 2004).

Hiljem oli Läänemaa Eestimaa kubermangu, mis niigi oli arengus maha jäänud Liivimaast, vaesem ja viletsam osa. Seega pole imestada, et ajal, kui näiteks lõunanaabrite juures Pärnus ilmus juba ammu eestikeelne Perno Postimees, ei olnud Haapsalus veel saksakeelsetki ajalehte.

Läänemaa ajakirjanduse algusaastaks võib lugeda 1886. aastat – samal aastal lõpetas ilmumise ligi 30 aastat tegutsenud Perno Postimees –, mil 15. aprillil ilmus Haapsalu politseimeistri Johan L. Michelseni väljaandel saksakeelne nädalaleht Hapsaler Stadtblatt. Lehte ilmus 37 numbrit enne kui see jaheda vastuvõtu tõttu lõpetas (Ammas 1993).

Esimene Läänemaa eestikeelne perioodiline trükis oli Jaan Spuhl-Rotalia ajakiri Majapidaja, mida ilmus viis aastakäiku aastatel 1905–1912 ning üksikuid numbreid veel aastatel 1909, 1913, 1914.

Jaan Spuhl-Rotalia oli ka Läänemaa esimese eestikeelse ajalehe, 1912. aasta 19. detsembril proovinumbri kujul ilmunud Läänlase toimetaja. Lehe väljaandja ja vastutav toimetaja oli trükikoja omanik Mart Tamverk. Regulaarset lehte sellest esialgu ei saanud, sest laialisaadetud 600 proovinumbri peale sai leht vaid 50 tellimust. Tegijad andsid üksikuid numbreid välja 30. maini 1916, kuid regulaarseks see ajaleht ei muutunudki.

Katsetusi tehti veel, kuid esimeseks pikemat aega regulaarselt ilmunud ajaleheks sai nädalaleht Läänemaa, mis hakkas ilmuma 1927. aasta lõpul. 26. aprillil 1928 ilmus selle kõrvale konkurent, ajalehe Lääne Elu proovinumber. Kui Läänemaad trükiti Tallinnas, siis Lääne Elu jälle kohalikus Tamverki trükikojas. Sisulise poole pealt oli Läänemaas suurem osakaal maaudistel, Lääne Elus aga Haapsalu uudistel. Kaks lehte konkureerisid omavahel, võitjaks jäi Lääne Elu. Viimane iseseisev Läänlane kandis numbrit 72 ja ilmus 30. mail 1929. 1930. aasta lõpupooles ilmus 16 numbrit ajalehte Lääne Hääl. 1933. aasta suvest 1934. aasta kevadeni pakkus Lääne Elule konkurentsi Lääne Teataja, mis ilmus kaks korda nädalas.

Lääne Elu ilmus maakonna põhilehena aastani 1940, mil Nõukogude Liit Eesti okupeeris. Selle aasta detsembris hakkas ilmuma ajaleht Töötav Läänlane ning Läänemaa rootslastele ajaleht Sovjet-Estland. Saksa okupatsiooni ajal ilmus Läänemaa maakonnalehena ajaleht Lääne Sõna (25. aprill 1942 kuni 16. september 1944, kokku 360 numbrit).

9. oktoobrist 1944 ilmus kohalik ajaleht Läänlase nime all esialgu 2 korda, 1945. aastast 3 korda nädalas. 6. novembril 1950 sai lehe nimeks Stalinlikul Teel ja 1956. aastal Tööraha Lipp.

Alates 1988. aastast kuni ilmumise lõpuni 1993. aasta sügisel kandis ajaleht taas nime Läänlane.

Läänlane jäi Lääne Elule alla konkurentsist tellijate pärast ja 15. novembril 1993 otsustas aktsiaseltsi juhatus lehe ilmumise lõpetada. Läänlase tuumik proovis aasta hiljem lehetegemist taastada, kuid rohkem Haapsalule keskendunud nädalaleht Promenaad ei pidanud vastu aastatki.

1.3. Lääne Elu sünd ja kujunemine maakonnaleheks

Rajoonilehest maakonnaleheks muutunud Läänlase sulgemise põhjustas konkurents erakapitalil põhinenud ajalehega Lääne Elu. Lääne Elu üks asutajaid, omanikke ja esimene peatoimetaja Andres Ammas nimetab oma Lääne Elu teemalises bakalaureusetöös ajalehe tekkepõhjuseks 1989. aasta kevad-suvel Läänlase toimetuse paigaltammumist muutuste perioodil. Uude lehte läks kohe ka ajakirjanik Anneli Ammas, ajalehe sisu iseloomustas alul kodanike komiteede ideoloogia vahendamine, mida Läänlane ei teinud. Esialgu andis ajalehte välja arvutikooperatiiv Felix, 1991. aasta sügisest aktsiaselts Lääne Elu.

Võimulolijad tegid Lääne Elule alguses takistusi – ei lubatud trükiarvu üle 5000 ning paberit pidi Lääne Elu ostma 300-rublase tonnihinnaga, samal ajal kui Läänlane sai paberit tonni 60 rublaga. Ajalehte pidasid võimulolijad nõukogudevastaseks.

Lääne Elu vastas sellele teadlikult moodsa lähenemisega – toimetuse sisuloojatena ja lehe majandamine rangelt lahutatud, moodne arvutikujundus, jõulised tellimiskampaaniad. Nii juhtuski, et rasketel üleminekuaegadel ning kiire inflatsiooni ja defitsiidi tingimustes oli hakkamasaamiseks eelis nn uuel lehel, kes oli raskustega juba harjunud.

Lääne Elu levis 1989–1990 poliitikavaimustuse ajal suuresti väljaspool Läänemaad ning ei täitnud selles mõttes üheselt maakonnalehe funktsioone. 1990–1992 kasvasid inflatsiooni tingimustes nii kulud paberile kui ka trükile ning rahva poliitikavaimustus jahtus. Lääne Elule oli kõige raskem aeg 1991. aasta, mille jooksul langes tiraaž 5700-lt 3650-le. Sellele järgnes aga tõus. 1992. aasta suvel korraldas suur osa lehti, teiste seas ka Läänlane, lisatellimiskampaania, mis tähendas juba vormistatud aastatellimuse eest aasta keskel raha juurdeküsimist. Lääne Elul oli aga soetatud paberivaru, mis lubas täita tellijaile antud lubadust kindla raha eest kokkulepitud pikkusega tellimus täita. Kui 1992. aastani oli Läänemaa juhtiva ajalehe positsioonil Läänlane, siis 1992. aasta juunikuul sai Lääne Elu läbimurdeks. Läänlane kaotas lisatellimiskampaaniaga Läänemaal 3570 tellijat (52,5%), Lääne Elu aga võitis 1350 tellijat.

Edasi vähenes Läänlase tellijaskond pöördvõrdeliselt Lääne Elu tellijaskonna kasvuga ja 1993. aasta juuniks oli Läänlase trükiarv 2800, Lääne Elul aga 6400. (Ammas 1993)

Majandusraskustes Läänlane püüdis 1993. aasta sügise hakul, enne kohalike omavalitsuste valimisi,

saada rahatoetust Haapsalu linnavolikogult, kuid ei saanud volikogu liikmetelt ühest vastust. Sügisestel valimistel võitsid Haapsalus parempoolsed jõud ning AS Läänlane, kaotanuna lootuse lisaraha saamiseks, lõpetas ajalehe väljaandmise.

Lääne Elu võitu Läänlase üle ei saa pidada ainult osava turundamiskampaania tulemuseks. Ajaleht pakkus kvaliteetsemat sisu, mida kinnitab Eesti Ajalehtede Liidu 1994. aasta alguses välja antud parima maakonnalehe tiitel. Ka Andres Ammas oma diplomitöös jõuab järeldusele, et Lääne Elu suutis Läänlasega rollid vahetada, muutudes tasakaalustatumaks ja maakonna kontekstis laiahaardelisemaks, samas kui endine rajoonileht jäi negativistlikuma opositsionäär-lehe rolli.

1.4. Lääne Elu areng 1994–2008

Sellest ajast kuni tänase päevani on Lääne Elu olnud üle-läänemaalise kohaliku ajalehena monopoli rollis. Konkurent kohaliku raadio Oma Raadio näol sattus raskustesse 1990. aastate keskpaigaks, misjärel uue omaniku tulemisega taandus kohaliku elu kajastaja rollist eelkõige muusika edastajaks. 1990. aastate lõpuks oli kohalik raadio üldse tegevuse lõpetanud.

Lääne Elu võitu Läänlase üle ei saa pidada ainult osava turundamiskampaania tulemuseks. Ajaleht pakkus kvaliteetsemat sisu, mida kinnitab Eesti Ajalehtede Liidu 1994. aasta alguses välja antud parima maakonnalehe tiitel. Et Lääne Elu organisatsioonikultuuris on kirjutavate ajakirjanike koolitus ja kõrgetasemeline uudisajakirjandus siiani oluline, näitavad suhteliselt väikse maakonnalehe kohta ebaproportsionaalselt suur arv maakonnalehtede pressipreemiaid. Tiitlid: parim maakonnaajakirjanik 1997, parim maakonnalehe kirjutis 1998, parim maakonnalehe uudis ja arvamus 2001, parim maakonnalehe arvamus 2002, parim maakonnalehe uudislugu 2004, parim maakonnalehe uudislugu ja olemuslugu 2007.

2007. aasta eest võitis Lääne Elu ka alla 20 000 tiraažiga ajalehtede kujunduspreemia.

Töötajate poolest oli tippthetk 1997. aastal, mil Lääne Elus töötas lisaks peatoimetajale, fotograafile, kirjadetoimetajale ja küljendajale-tegevtoimetajale veel kuus täiskoormusega reporterit (seitsmes oli lapsepuhkusel) ning üks poole kohaga reporter.

1998. aastal alguses lahkus Eesti Päevalehte reporter Ivar Soopan ning Lääne Ellu tuli reporteriks käesoleva töö autor.

1999. aasta oli toimetusele raske. Suri mittekoosseisuline reporter ja hukkus õnnetuses teine. Hiiu Lehte lahkus praegune Lääne Elu peatoimetaja Urmas Lauri. Lehe asutaja Andres Ammas, kes, kui välja arvata lühem pausi linnavalitsuse ametnikuna, oli töötanud Lääne Elu peatoimetajana kogu

aeg, tegi valiku poliitika kasuks ja läks tööle Tallinna.

Peatoimetajaks nõustus ajutiselt hakkama reporter Lehte Ilves. Reporteritena töötasid lisaks allakirjutanule ja Aivar Õepale veel lapsepuhkuselt naasnud Kaire Reiljan ning seni keskkooli ajalooõpetajana töötanud Andrus Karnau.

2000–2001 tulid uuteks reporteriteks Kaire Korpe (praegu Talviste) ja Kristel Maasikmets (Reimer).

Ajakirjandus on valdkond, kus professionaali töö on ka konkurentidele hästi hinnatav ja autor hästi identifitseeritav ning lihtne on hinnata, kes kirjutab hästi või kellel kui head teemad on. See on toonud kaasa paljude paremate Lääne Elu ajakirjanike ülepalkamise. Nii töötas 2007. aastal Lääne Elus lisaks peatoimetaja Urmas Laurile kaks täiskohaga reporterit. Suuremates üle-eestilistes meediakanalites oli aga kokku 11 Lääne Elu palgal olnud ajakirjanikku – üks ETVs, kaks Postimehes, üks Äripäevas, seitse Eesti Päevalehes.

Suurim lahkumiste laine tabas lehte 2004. aastal, kui kuuest palgalisest reporterist lahkus vähem kui poole aasta jooksul neli (üks läks tööle turismiärisse, üks lapsepuhkusele ja hiljem Eesti Päevalehte, kaks Postimehesse). Ka käesoleva töö autor oli 2003. aasta kevadel läinud Eesti Päevalehte reporteriks, kui naasis sealt Lääne Ellu sama aasta sügisel. 2005. aastal alguses oli toimetus olukorras, kus toimetusse oli lisaks peatoimetajale jäänud vaid kaks palgalist reporterit senise kuue asemel.

1998. aastal tegi seni kolm korda nädalas ilmunud Lääne Elu katse saada päevaleheks, hakates ilmuma ka kolmapäeval ehk neli korda nädalas. 2000. aastal läks toimetus tagasi kolmele lehenumbriks nädalas. Põhjendused olid nii sisulist kui ka majanduslikku laadi. Toimetus sai lugejatelt vastukaja, et kolmapäevane leht oli tühi. Sinna oli tõesti kõige keerulisem uudiseid leida. Seda arvamust jagas toonase reklaamitoimetaja sõnul ka reklaamiklientuur. Kolmapäevasesse lehte reklaami ei tahetud võtta. Siiani ilmub ajaleht kolm korda nädalas.

Eesti Ajalehtede Liidu koduleheküljelt leiab ajalehtede tiraažitabelid alates aastast 1998. See näitab, et viimase kümne aastaga on Lääne Elu tiraaž langenud. 1998. jaanuaris oli trükiarv 5800 eksemplari, 1999 jaanuaris 5300, 2000 jaanuaris (sellest ajast ilmus leht taas 3 korda nädalas) 5100, 2001 jaanuaris 5000, 2002 jaanuaris 4900, 2004 jaanuaris 4800, 2005 jaanuaris 4700, 2006 jaanuaris 4500 ja 2008 jaanuaris 4400. (EALL 2008).

1.5. Uurimisküsimused

Pärast 1993. aastat, mil valmis Andres Ammase bakalaureusetöö, ei ole süsteemset analüüsi Lääne Elust ega lehe lugejaskonnast tehtud. Ometi on uuringutetagi selge, et viimase 15 aasta jooksul on nii meedias kui ka ühiskonnas toimunud nii globaalseid kui ka kohalikku laadi muudatusi. Oma koha meediakanalina on sisse võtnud Internet. Kuidas on arenenud maakonnaleht Lääne Elu? Millised on ootused maakonnalehele tänapäeva Läänemaal? Kas Lääne Elu suudab täita kogukonnalehe rolli?

Uurimisküsimused, millele käesolev bakalaureusetöö püüab vastust leida:

- * Milline on Lääne Elu loetavus erinevates rahvarühmades (soo-, vanuse, hariduse, elukoha gruppides)?
- * Milline on Lääne Elu loetavus ja lugejaskonna koosseis võrreldes teiste maakonnalehtedega?
- * Kuidas on Lääne Elu loetavus ja lugejaskonna koosseis muutunud?
- * Kuidas on muutunud Lääne Elu sisu (lehe struktuur, teemad ja uudisväärtused)?
- * Kuidas on muutunud Lääne Elu toimetuse koosseis, töökultuur, väärtused)?
- * Millised on arvamusiidrite ootused lehele (maakonnalehe roll, kuidas Lääne Elu seda täita suudab)?

2. peatükk. Meetodid

Lääne Elu lugejaskonda on viimasel kümnendil uurinud kaks Eesti uuringufirmat: TNS Emor aastatel 2005, 2006 ja 2007 ning Saar Poll aastatel 2001, 2002, 2003, 2004 ja 2007. Mõlema uuringusarja puhul on Lääne Elu osalenud uuringus Eesti meediamaastiku ühe osana, kummalgi juhul ei ole uuring läbi viidud spetsiaalselt Läänemaa meediatarbimisele või lugejaskonnale keskendunult.

Saar Polli uuring on trükimeedia uuring, mille tellijaks on olnud Eesti Ajalehtede Liit. Uuringusse on kaasatud vaid need maakonnalehed, kes olid nõus osalemise eest maksma ehk siis ostsid uuringutulemused. Seepärast ei võimalda see uuring täielikku võrdlust teiste maakonnalehtedega. Ka ei ole Läänemaa elanikest uuringus osalenute valim suur – kogu valim oli esimeses uuringus üle Eesti 3157 inimest, Läänemaalt neist proportsionaalselt 62 inimest. Sama suureks on valim jäänud siiani. TNS Emor, kes on meediat monitoorinud järjepidevalt pikemalgi perioodil, on koostanud väiksema valimi ja oma uuringutulemustes käsitletud ajalehti, mille lugejaid oli küsitletute hulgas vähemalt 40. Lääne Elu jõudis selliste ajalehtede hulka 2005. aastal.

Kuigi suure ja esindusliku valimi osana tõuseb uuringutulemuste usaldusväärsus, ei ole 40 inimese põhjal siiski võimalik väga põhjanevaid järeldusi teha – sellest kõnelevad ka märkimisväärsed kõikumised aastate lõikes, mida tegeliku lugejaskonna kõikumisega on raske seletada. Kokkuvõttes võib Saar Polli uuringut pidada usaldusväärsemaks. Saar Polli uuringud on läbi viidud oktoobris või novembris, TNS Emori andmed põhinevad aga aasta esimesel kvartalil. Oktoober on ajalehtede levi tippaeg, aasta esimene kvartal veidi nõrgem.

Tabel 1. Küsitluste ajad ja vastajate hulk.

Küsitlusfirma	Ajavahemik	Vastajaid üle riigi	Vastajaid Läänemaal
Saar Poll	24.10-05.11.2001	3157	150
Saar Poll	13.11-25.11.2002	3156	149
Saar Poll	23.10-05.11.2003	3155	150
Saar Poll	15.10-29.10.2004	3152	150
TNS Emor	12.01-30.03.2005	3017	52
TNS Emor	11.01-29.03.2006	3004	49
Saar Poll	04.10-29.10.2007	3151	149
TNS Emor	10.01-28.03.2007	3015	53

Allikad: Saar Poll, TNS Emor

Lisaks varem teostatud kvantitatiivsete uuringute kasutamisele on käesolevas töös kasutatud ekspertintervjuusid, vaatlust, kontentanalüüsi ja eneserefleksiooni, sest nende abil on võimalik uurida ajalehe sisu ning toimetuse ja selle väärtuste muutumist.

2.1. Saar Polli metoodika

Saar Polli aruanded kajastavad kokkuvõtteid 2001., 2002., 2003., 2004. ja 2007. aasta uuringuperioodist sügiseti. Uuringu käigus tehti suuline intervjuu igal neist aastatest rohkem kui 3000 inimesega vanuses 15–74.

Vastajad leiti juhuvalikuga. Valim koostati järgmiselt: kõigepealt jaotati üldkogum 15 maakonnaks, lisaks vaadati eraldi Tallinna linna. Valimi suurus igas maakonnas ei ole võetud proportsionaalselt vastavalt üldkogumi jaotusele, vaid vastavalt uuringu eesmärgile osades maakondades valimit vähendati ja osades suurendati. Valimit suurendati väiksemates maakondades sh Läänemaal, et oleks võimalik koguda usaldusväärsemaid andmeid kohalike lehtede kohta.

Nii saadi kahel tasandil esinduslik valim. Valimi representatiivsuse tagamiseks üleriigilisel tasandil on Saar Poll kaalunud andmebaasi erinevate sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes.

Küsitluspunktid valiti juhuvalikuga proportsionaalselt (sõltuvalt asula suuruselt) üldkogumi jaotusele konkreetsetes maakonnas. Küsitluspunkte oli 2001. aastal 402, 2002. aastal 406, 2003. aastal 406, 2004. aastal 435 ja 2007. aastal 509.

Meeste ja naiste küsitlemiseks ning suuremates linnades ka eestlaste ja mitte-eestlaste küsitlemiseks olid koostatud erinevad marsruudid. Sõltuvalt sellest, kas tegemist oli meeste või naiste marsruudiga valiti leibkonnast vastajaks sellest soost 15–74-aastane inimene, kellel oli küsitluspäevast alates järgmisena sünnipäev. Igast leibkonnast küsitleti üht inimest.

Mudeli koostamiseks on Saar Poll kasutanud Eesti Statistikaameti rahvastiku struktuuri iga-aastaseid andmeid, välja arvatud hariduse puhul, kus on aluseks statistikaameti 2000. aasta rahvaloenduse andmed.

Saar Poll uurib erinevalt TNS Emorist nii paberlehe kui ka Interneti-väljaande loetavust.

Paberväljaande lugejate väljaselgitamiseks esitati küsitletavatele väljaande logo ja küsiti: Palun öelge, kas Te olete seda ajalehte/ajakirja lugenud või sirvinud viimase ... jooksul trükitud kujul?

Ajaperiood oli päevalehtede (4–6 korda nädalas ilmuvate ajalehtede) puhul viimase kahe nädala jooksul, teiste ajalehtede puhul viimase 6 nädala jooksul.

Lugemissageduse määramiseks küsis Saar Poll, mitut lehte viimasest kuuest on loetud või sirvitud trükitud kujul.

Samasugused kaks küsimust esitati ka ajalehe Interneti-väljaande lugemise või sirvimise kohta.

Loetavuse leidmiseks korrutas Saar Poll eri sagedusega väljaannet lugenud inimeste arvu lugemissagedusest tuleneva kasvava koefitsendiga ja liitis tulemused.

2.2. TNS Emori metoodika

TNS Emori aruanded kajastavad kokkuvõtteid 2005., 2006. ja 2007. aasta uuringuperioodist jaanuar kuni märts. Kvartaalne uuring viidi igal aastal läbi kuue osana. Valimi koostamisel kasutas TNS Emor üle-eestilist mitmeastmelist juhuvalikut ning küsitluse käigus intervjueriti 2005. aastal 3017, 2006. aastal 3004 ja 2007. aastal 3015 Eesti elanikku vanuses 15–74.

Valimi territoriaalne mudel kavandati Eesti Statistikaameti jooksvate rahvastikuandmete alusel. Iga uuringukuu valim oli moodustatud iseseisvana. Valimid moodustati nn isekaaluvana, mis tähendab, et kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit, kus kõik küsitletud inimesed esindavad võrdset arvu üldkogumi inimesi.

Valimite moodustamiseks on TNS Emor kasutanud kihistatud kaheastmelist valikut. Üldkogum on esmalt jagatud 6 kihiks territoriaalselt elukoha järgi. Valimi suurus on igas kihis võetud proportsionaalselt üldkogumi jaotusele. Siis on tehtud igas kihis kaheastmeline valik. Esmased valikühikud (kõigis kihtides kokku 82 valimispunkti, s.t kolmes laines kokku 246 punkti) on asulad.

Valimispunktid (täpsustusega kuni lähteadressi tasandini) valitakse juhuvalikuga asula suurusele proportsionaalse tõenäosusega elanike registri alusel.

Igas esmasel valikühikus valitakse seejärel teisesed valikühikud – inimesed. Valimi suurus kõigis valimispunktides on 8 inimest, erandina Tallinn, kus valimi suurus valimispunktis on 4 inimest.

Küsitletute valikuks valimispunktis kasutatakse lähteadressi meetodit ja nn noorte meeste reeglit.

Küsitlustöö käigus kujunenud valimi täiendava kontrollina võrreldakse selle sotsiaaldemograafilist struktuuri vastavate statistiliste näitajatega üldkogumi kohta ja vajadusel teostatakse kaalumise.

Lugeja Emori küsitluses on vastaja, kes on lugenud vähemalt ühte väljaande viimasest kuuest/neljast ilmunud numbrist. Lääne Elu puhul ühte kuuest.

Ajalise filterküsimuse puhul näidati arvutiekraanil korraga kuni 10 väljaande logosid. 1–3 korda nädalas ilmuvate väljaannete, nagu Lääne Elu puhul, oli ajalise filterküsimuse periood viimased 6

nädalat. Sagedamini ilmuvad väljaanded (nagu maakondlikud päevalehed) viimased 2 nädalat.

Enne loetavusküsimuse juurde asumist rõhutati, et küsimused puudutavad paberväljaannete lugemist ja sirvimist. Seega ei kajastu vaadeldavates TNS Emori uuringutes Lääne Elu need lugejad, kes loevad väljaannet ainult Internetist.

Lugejate tõenäolise arvu arvutas TNS Emor küsitletute vastuste põhjal, korrutades eri sagedusega väljaannet lugenud inimeste arvu lugemissagedusest tuleneva koefitsendiga (näiteks need, kes polnud lugenud ühtegi viimasest kuuest numbrist, korrutati tõenäosuskoefitsiendiga 0 ja neid, kes kõiki, tõenäosuskoefitsiendiga 1) ja liites seejärel omavahel. Väärtuste konverteerimiseks ja tõenäosuslike lugejate arvutamiseks kasutab TNS Emor meediaanalüüsi programmi Galileo.

Lääne Elu puhul on statistilise vea suurus +/- 3–14% ning tulemusse tuleb suhtuda ettevaatlikult.

2.3. Intervjuud

Selle töö raames on läbi viidud neli ekspertintervjuud. Kaks neist on tehtud maakonna arvamuslimidritega ning nende abil on püütud saada vastuseid eelkõige uurimisküsimusele, millised on arvamuslimidrite ootused kogukonnalehele ehk milline on nende arvates maakonnalehe roll ja kuidas Lääne Elu seda täita suudab. Vähemal määral aitavad arvamuslimidrite intervjuud ka kirjeldada Lääne Elu sisu muudatusi ning aidata tajuda Lääne Elu toimetuse töökultuuris ja väärtustes toimunud muudatusi. Täpsemalt sisaldasid arvamuslimidrite intervjuud uurimisküsimusi lehe usaldusväärsusest, lehe sisust ja selle muutumisest ajas, lehe rollist ja selle muutumisest ajas, maakonnalehe tähendusest ning ootustest lehele.

Arvamuslimidrite valikul intervjuueeritavaiks langes valik Ingrid Danilovi ja Neeme Suure kasuks. Ingrid Danilov on Haapsalu linnapea alates 2007. aastast. Enne seda töötas ta Haapsalu linnavalitsuses sotsiaalvaldkonna juhina. Enne linnavalitsusse tööle asumist oli ta pikka aega Lääne maavalitsuse sotsiaalosakonna juhataja. Seega on tal üle 10 aasta pikkune staaž Läänemaa avaliku sektori eri struktuurides, mille vältel on ta tihedalt suhelnud Lääne Elu ajakirjanikega kui allikas ning olnud ekspert ja otsustaja maakonna jaoks olulises sotsiaalvaldkonnas. 1990. aastate esimeses pooles oli ta tööl kunagises kalurikolhoosis Lääne Kalur, millest hiljem sai AS West. Sellest perioodist on tal kogemus tavalise lehelugejana, sest Lääne Elu on Ingrid Danilov lugenud peaaegu kogu selle ilmumisaaja vältel. Kogu selle perioodi on Ingrid Danilov elanud Haapsalus, Läänemaa keskuses.

Neeme Suur sai Lääne maavanemaks 2008. aasta veebruaris. Enne seda töötas ta viis aastat, sisuliselt kogu toimimisaja, Läänemaa Arenduskeskuse (LAK) juhina. See ettevõtte on oluline struktuur, mis peab Euroopa tõukefondide raha aitama maakonda tuua. Sinna on koondunud

projektkirjutamisoskustega inimesed, kes on vahelülks Läänemaa organisatsioonide ja Euroopa vahel ning ka maakonna teavitaja ja ärgitaja rollis. Aastatel 2002–2003 töötas Neeme Suur Eesti Regionaalse ja Kohaliku Arengu Sihtasutuse arendusjuhina. 1996–2002 oli Neeme Suur Läänemaa Risti valla vallavanem. Pärast vallavanemaametit oli ka Risti vallavolikogu juht. 1991–1996 töötas ta metsavahina Risti vallas. Seega on tegemist arvamusliidriga, kelle peaaegu kogu elu on olnud seotud Läänemaaga. Otsekui täienduseks Ingrid Danilovile on Neeme Suur meesterahvas, kelle valdkonnad on pigem puudutanud Läänemaa maapiirkondi. Ka Neeme Suur on Lääne Elu lugeja olnud kogu töömeheelu ehk sisuliselt kogu lehe ilmumise perioodi.

Kahelt ülejäänud eksperdilt, Lehte Ilveselt ja Andres Ammaselt, kellega käesoleva töö tarbeks intervjuud on tehtud, sai eelkõige otsitud vastuseid bakalaureusetöö uurimisküsimusele, kuidas on muutunud Lääne Elu toimetus, sealhulgas toimetuse töötavad ja väärtused. Täpsemalt olid intervjuu uurimisküsimusteks muudatused lehe sisus, toimetuses, olulisemad murdepunktid, lehe tulevik, ettekujutus maakonnalehe eesmärgist ja sellest, kuidas Lääne Elu nendega toime tuleb. Samuti lehe probleemid ja lehe tugevused.

Asutaja ja omanikuna oskab Andres Ammas anda selgust lehe loomise motiivide kohta ning kirjeldada toimetuse tööd ja väärtusi perioodil, kui ta oli peatoimetaja. Alates aastast 1999 on Andres Ammas olnud aktiivsest toimetusetööst eemal, olles aktiivne poliitik nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Aastaid tööd Haapsalu linnavolikogu esimehena ning õpetaja ja koolidirektorina annavad talle unikaalse kahetise vaatenurga ajalehele – lehe “sees” ja “väljas”, maakonna arvamussliider ja toimetusesiseste muutuste hindaja.

2.4. Kontentanalüüs

Kontentanalüüsi abil on käesolevas uurimistöös otsitud vastust uurimisküsimusele, kuidas on muutunud Lääne Elu sisu (lehe struktuur, teemad ja uudisväärtused)? Lääne Elu sisu muutumise hindamiseks on võetud käesolevas töös valimiks Lääne Elu oktoobrikuu numbrid paaritutel aastatel alates 1993. aasta oktoobrist, mil Lääne Elu oli omaniku Andres Ammase hinnangul kujunenud maakonnalehe funktsioone täitvaks ajaleheks ning mil Lääne Elust sai Läänemaa ajakirjandusturu valitsev kohalik leht. Uuringu Lääne Elu varasema sisu kohta leiab huviline Andres Ammase diplomitöös “Konkureeriv kohalik ajakirjandus “Lääne Elu” ja “Läänlase” näitel”.

Et piirata läbitöötamist vajava materjali mahtu, on käesolevas töös valimisse võetud vaid valitud lehenumbrite esikülje pealood (juhul, kui pealugu on asendanud laiendatud pildiallkirjaga piltuudis, siis on pealooks loetud piltuudis). 1993 ja 1995 sattus kummalgi aastal oktoobrikuusse 13 Lääne Elu, 1997. aastal oli oktoobris 15 Lääne Elu, 1999 oktoobris ilmus 17 lehenumbrit (1997. oktoobri

keskpaigast ja terve 1999. aasta ilmus nädalas neli numbrit Lääne Elu). 2001 oktoobris oli 13 lehte, 2003 oktoobris 12 lehte, 2005 ja 2007 oktoobris 13 lehte. Kokku oli valimis seega 109 Lääne Elu numbri esikaanelugu.

Esikülje pealugusid on eelistatud, sest neid võib pidada toimetuse kõige olulisemate uudisväärtuste kandjaks.

Eri teoreetikutel on erinevaid uudisväärtuse määratlusi. Käesolevas töös on aluseks võetud 7 uudisväärtust Priit Pulleritsu raamatust “Ajakirjanduse põhižanrid”:

1. värskus
2. erakordsus
3. lähedus
4. mõjukus
5. prominentsus
6. konfliktsus
7. päevakajalisus (aktuaalsus).

Seda sel põhjusel, et pärast Lääne Elu ajakirjanike koolitust Tartu Ülikoolis Priit Pulleritsu käe all 1990. aastate alguses on need uudisväärtused olnud toimetusele lähtekohaks uudiste valimisel ja tähtsustamisel.

Antud uuringus on uudisväärtuseks loetud sellised uudisväärtused, mis ei ole loos peidetud kujul potentsiaalselt olemas, vaid aktiivselt esitatud. Loost leitud uudisväärtuseid ei ole püütud tähtsuse järjekorda seada, sest see võiks uuringutulemused liiga subjektiivseks muuta.

Et hinnata eri teemade tähtsustamist, on siin töös aluseks võetud Kristel Kossari bakalaureusetöös “Võrumaa ajaleht 1990-ndatel aastatel” kasutatud kodeerimistabel Peeter Vihalemmalt. Sellest tabelist on võetud teemade jaotus ning hinnatud teemade tähtsust esikülje pealoos, andes peateemale 2 punkti ja tähtsamale kõrvalteemale 1 punkt.

Teemad:

1. Sisepoliitika, k.a haldus ja juhtimine
2. Avalik kord (seadused, kohus, politsei, kuritegevus, liiklus, tollikontroll)
3. Ajalugu, rahvakultuur
4. Loodus, keskkonnakaitse (sh ilm, õnnetused)
5. Majandus, äritegevus (v.a põllumajandus)
6. Haridus, koolielu, kasvatus (k.a laste ja noorte probleemid)
7. Kultuuri muud valdkonnad (teadus, religioon, filosoofia, ajakirjandus jms)
8. Tervis, tervishoid
9. Tehnika, masinad (v.a kommunikatsioonitehnika)
10. Teed, transport, side
11. Pere, kodu, eraelu, isikulugu
12. Elulaad, tarbimine, mood, moraal
13. Sport, kehakultuur
14. Põllumajandus
15. Teised maad ja rahvad, reisimine
16. Kirjandus, kunst
17. Toimetulek, sotsiaalprobleemid
18. Välispoliitika, rahvusvahelised suhted
19. Arvutid, Internet, informaatika
20. Seltskonnakroonika
21. Riigikaitse, sõjandus (sh piirivalve ja kaitseliit)

Probleemid. Uudisväärtuste kodeerimine on mõneti subjektiivne. Näiteks aktuaalsuse puhul on raske hinnata, kas seda on loo avaldamise hetkel endale teadvustatud ja teisipidi – uurijal on 18

aastat hiljem peaaegu võimatu olla sellesama aastatetaguse ajahetke aktuaalsuse hindamisel täpne.

Samuti võib juhtuda, et uudisväärtused olid uudises esindatud väga selges hierarhias, kuid nende kokkuliitmine ei anna enam võimalust aru saada, millist uudisväärtustest on enam tähtsustatud, mis on rohkem varju jäänud.

On võimalik, et kõige suurema uudisväärtusega uudis ei jõudnud esikülje pealoo kohale juhul, kui selle maht oli liiga suur või puudus foto. Sellised uudised on aga erandid.

Mõningal määral moonutas tulemusi oktoobrikuu lehtede vaatamine. Oktoober sai valitud kuude hulgast välja, kuna ka Saar Polli lugejauuringud olid läbi viidud oktoobrikuus. Kuid oktoobrikuusse on langenud iga kolme aasta järel peetavad kohalike omavalitsuste valimised, mis maakonnalehes on mõistetavalt esiküljeuudis läbi mitme lehe. Seepärast võib oletada, et statistiliselt on oktoobrikuus sisepoliitika teemalisi peauudiseid rohkem kui muul ajal. Ka teised kalendaarsed sündmused, nagu õpetajate päev, millega seoses kuulutatakse välja aasta õpetajad, või Matsalu loodusfilmide festival, võivad tõsta oma valdkonna esinemissagedust esikülje pealugudes keskmisest kõrgemaks ja muuta selle võrra teisi teemasid nähtamatumaks. (Kui teema ei pääsenud esikülje peauudisesse, vaid oli näiteks tähtsusest teise uudiskülje peauudis, on ta selle töö jaoks nähtamatu).

2.5. Vaatlus. Refleksioon

Ajalehe sisu muutumise hindamise üks osa oli lehe struktuuri ja maketi muutumine. Selleks on vaadeldud paaritute aastate oktoobrikuu ajalehti. Kuna makett ja struktuur on suhteliselt stabiilsed ja muudatused nendes selgelt nähtavad, on käesolevas töös kogutud selle valdkonna muudatuste kohta info lihtsalt vaatluse teel.

Kuna käesoleva töö autor on ise Lääne Elus töötanud 1998. aastast kahe vähem kui aastase pausiga siiani, siis on toimetuse koosseisu ning toimetusesiseste väärtuste ja arengute kirjelduses vähesel määral kasutatud ka eesrefleksiooni. Põhiinfo nendest valdkondadest on siiski teadlikult kogutud intervjuudega.

3. peatükk. Uurimistulemused

3.1. Lääne Elu lugejaskond ja selle muutumine

Tabel 2. Lääne Elu loetavus aastatel 2001–2007.

Lugejaid*	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kokku	20000	20000	21000	22000			26000
Paberlehel	16000	17000	20000	18000			19000
Ainult internetist	4000	3000	1000	4000			7000
Paberlehel ja internetist	0	1000	2000	1000			1000
Paberlehel Läänemaal	14000	14000	15000	15000			14000
Paberlehel Emori järgi					17000	14000	16000

Allikas: Saar Poll ja TNS Emor

* Andmed, kui ei ole teisiti märgitud, pärinevad Saar Polli lugejauuringust.

Lääne Elu kogulugejaskond oli Saar Polli andmetel 2007. aastal 26 000 inimest. Neist ajalehe paberväljaannet luges 19 000 (Emori andmetel 16 000) ning ülejäänud 7000 luges Lääne Elu ainult Internetist.

19 000-st paberlehe lugejast oli Läänemaa elanikke ehk sihtrühma liikmeid 14 000. See on 69% Läänemaa 15–74-aastaste elanike koguarvust. Seega loeb kohalikku maakonnalehte veidi üle kahe kolmandiku Läänemaa elanikest. Väikeste kõikumistega on selline loetavusprotsent püsinud kogu vaadeldud perioodi (2001 – 68%, 2002 – 65%, 2003 – 69%, 2004 – 68% ja 2007 – 69%).

Vaadeldud uuringuaastate jooksul on Lääne Elu kogulugejaskond kasvanud 20 000 lugejalt 26 000 lugejani (Saar Poll). See on aga kogulugejaskond. Ainult paberlehe lugejaskonna kasv on olnud tagasihoidlikum – Saar Polli andmetel 16 000 lugejalt 19 000 lugejani. TNS Emori uuringu järgi on Lääne Elu lugejaskond väiksem Saar Polli näitudest, mille põhjal võib oletada, et vahepealsel kahel

aastal tabas ajalehte lugejaskonna vähenemine, mida kinnitavad ka TNS Emori kvartaligraafikud. Nende näitavad loogilist ja tellijaskonna põhjal kinnitust saanud tendentse, mille järgi on suviti väljaannet tabanud suurem langus ja sügiseti mõningane, kuid mitte täies ulatuses taastumine.

Kõige enam on Lääne Elule lugejaid juurde toonud Internet. 7000 inimest ehk veidi üle veerandi kõigist lugejaist loeb Lääne Elu ainult Internetist. Antud uuringute põhjal ei ole võimalik kindlaks teha, millisest Eesti või maailma osast Interneti-väljaande lugejad pärit on.

Inimesi, kes lisaks paberlehele loevad Lääne Elu ka Internetist, 2001. aastal uuringu järgi veel ei olnudki. Esialgse kiirema tõusu järgi (aastaks 2003 oli neid 2000) on nende hulk püsinud siiani pigem väike (1000 aastal 2007).

Selgub, et paberlehe lugejaskond on kasvanud põhiliselt inimeste arvelt, kes elavad väljaspool Läänemaad. Aastal 2003 oli Harjumaal Lääne Elu lugejaid 4000, Raplamaal 1000 lugejat, Pärnumaal, Tartumaal ja saartel alla tuhande.

Aastal 2007. on pilt mõnevõrra muutunud. Endiselt elab suur osa paberlehe lugejaist – ligi veerand ehk 5000 inimest – väljaspool Läänemaad. Kuid lehelugejaid on lisaks naabermaakondadele (saared, Harju, Pärnu, Rapla) ka kõige kaugemates maakondades. Nii oli 2007. aasta sügisel küll Harjumaal 2000 ja Pärnumaal 1000 lugejat, kuid näiteks ka Valgamaal umbes 1000. Kaugematest maakondadest näitab uuring lugejaskonna olemasolu vähesel määral ka Jõgevamaal (0,3% Lääne Elu lugejaist), Lääne-Virumaal (1,6%), Põlvamaal (0,9%), Tartumaal (1,1%) ja Viljandimaal (1,7%). Protsendid on küll tühised, kuid näitavad, et loetletud kaugemates maakondades sattus suhteliselt väikse valimi sisse vähemalt keegi, kes luges Lääne Elu paberlehte.

3.1.1. Sooline jaotus

2001. aastal oli Saar Polli uuringute järgi Lääne Elu paberlehe lugejaiks 64% Läänemaa meestest ja 72% maakonna naistest. Aastal 2002 olid näidud vastavalt 57% ja 72%. 2003. aastal 63% ja 74%, 2004. aastal 65% ja 71% ning 2007. aastal 58% ja 76%. Seega oli 2004. aastal Lääne Elu populaarsus Läänemaa meeste ja naiste seas kõige sarnasem, aastaks 2007 oli aga taas loetavus meeste seas märgatavalt väiksem.

Tabel 3. Lääne Elu loetavus Läänemaa naiste ja meeste seas.

Loetavuse protsent	2001	2002	2003	2004	2007
Läänemaa naistest	72%	72%	74%	71%	76%
Läänemaa meestest	64%	57%	63%	65%	58%

Allikas: Saar Poll

TNS Emor andis 2005. aasta 1. kvartalis meeste-naiste suhteks paberlehe lugejaskonna seas vastavalt 46% ja 54%. 2006. aastal oli see vahekord 36% ja 64% ning 2007. aasta alguses 47% ja 53%.

Nii Saar Polli kui ka TNS Emori kõik uuringud näitavad, et Lääne Elu loetavus naiste hulgas on kõrgem kui meeste seas. See väljendub nii naiste suuremas osakaalus Lääne Elu lugejaskonna seas kui ka selles, et Läänemaa naiste seas on Lääne Elu lugejate osakaal kõrgem kui meeste seas.

3.1.2. Loetavus eri vanusegruppides

Tabel 4. Maakonnalehtede lugejaskonna vanuseline jaotus 2007. Saar Poll ja TNS Emor.

Allikad: Saar Poll ja TNS Emor

	15-29		30-49		50-74	
	Emor	Saar Poll	Emor	Saar Poll	Emor	Saar Poll
Harjumaa		29%		37%		34%
Järva Teataja	30%	17%	51%	40%	29%	43%
Koit	21%		47%		32%	
Lääne Elu	19%	15%	38%	40%	43%	46%
Meie Maa	23%		35%		33%	
Nädaline	34%	18%	23%	36%	43%	46%
Oma Saar		31%		36%		33%
Pärnu Postimees	20%	27%	34%	39%	46%	35%
Põhjarannik	26%	4%	33%	35%	42%	61%
Sakala	24%	15%	29%	44%	47%	40%
Valgamaalane	32%		37%		31%	
Virumaa Teataja	19%	25%	39%	31%	42%	44%
Vooremaa	19%		43%		38%	
Võrumaa Teataja	26%	26%	33%	34%	41%	40%

Nii Saar Poll kui ka TNS Emor on oma uuringutes jaganud lugejad vanuse järgi kuude rühma. Kuna kuus segmenti nii väikese küsitletavate hulga peale langetab usaldusväärset, on siinse töö tarbeks

grupe omavahel liidetud (15–19 ja 20–29; 30–39 ja 40–49; 50–59 ja 60–74).

Nagu tabelist 4 näha, kinnitavad Saar Polli ja TNS Emori uuringu tulemused Lääne Elu puhul teineteist. Lääne Elul on noorte lugejate osakaal lugejaskonna hulgas ning ka lehe loetavus kohalike noorte seas suhteliselt madal. Noorte seas on aastate lõikes lehelugemises suhteliselt suurem kõikumine.

30–49-aastaste lugejate seas on Lääne Elu loetavus keskmine ehk selles vanuses läänlastest loeb Lääne Elu umbes samasugune osa kui kogu Läänemaa elanikest.

Saar Polli järgi on 50aastaste ja vanemate lugejate osakaal Lääne Elu lugejaskonna hulgas suurem kui TNS Emori järgi, kuid mõlemad uuringud näitavad nende osakaalu tõusu 2007. aastal. Ka selles vanuses läänlaste seas on Lääne Elu lugemine populaarne – 50–59-aastaste seas 80% ja 60–74-aastaste seas 86%. Nii kõrge kui 2007. aastal, ei ole vanemate läänlaste seas Lääne Elu lugemine varasematel uuringuaastatel olnud.

Seega on Lääne Elu loetavus noorte seas madal, kuid mida vanem on lugejaskonna segment, seda rohkem on nende hulgas kohaliku maakonnalehe lugejaid. Ja kui noorte hulgas on Lääne Elu oma populaarsust kaotanud, siis ülejäänute seas võitnud. Kõrgemat loetavust kui on Läänemaa eakate seas, on ühel maakonnalehel raske saavutada.

3.1.3. Loetavus haridustaseme järgi

Tabel 5. Lääne Elu loetavuse põhilistes haridusgruppides Läänemaal.

Haridustase	2001	2002	2003	2004	2007
Kuni põhiharidus	74%	64%	67%	73%	64%
Keskharidus	64%	67%	68%	63%	70%
Kõrgharidus	61%	57%	81%	78%	64%

Allikas: Saar Poll

Saar Poll on oma uuringus jaotanud lugejad hariduse järgi kolme rühma: põhi- või väiksema haridusega lugejad, keskharidusega lugejad ja kõrgharidusega lugejad.

Saar Polli uuringute järgi on uuritava lehe loetavus põhiharidusega läänlaste seas olnud kõrgem 2001. ja 2004. aastal, kuid ülejäänud aastatel olnud umbes 2/3 selle haridustasemega läänlastest.

Ka keskharidusega läänlaste seas on lehe loetavus jäänud 60–70% vahemikku, olles kõige kõrgem just 2007. aastal.

Lehe loetavus kõrgharidusega lugejate seas kõigub Saar Polli järgi kõige rohkem, kuid kõrgharidus on ka vaid 11–12% Läänemaa vaatlusalusest elanikkonnast, ning seega statistilise vea tõenäosus on kõige suurem.

Võib öelda, et kõigi kolme erineva haridustasemega läänlasterühma seas on Lääne Elu loetavus suhteliselt sarnane.

3.1.4. Loetavus elukoha järgi

Tabel 6. Lääne Elu tellijaskond omavalitsuste kaupa, mille postkontoritesse leht on saadetud.

Allikas: Eesti Post

Omavalitsus	1993 jaanuar	2006 oktoober	2007 oktoober	Vähene mine k	Elanikke lehet	Elanike arv 20
Haapsalu*	1929	1740	1728	1,1	7	11834
Lihula ja Hanila	1072	539	518	2,1	9	4560
Ridala	196	148	155	1,3	21	3195
Martna	277	44	42	6,6	24	996
Kullamaa	295	237	225	1,3	6	1296
Taebala	476	330	318	1,5	8	2701
Risti	202	144	143	1,4	6	901
Oru	186	193	192	1	5	950
Nõva	136	63	56	2,4	8	474
Noarootsi	208	64	66	3,2	13	908
Vormsi	34	33	30	1,1	8	241
Kokku	5010	3535	3473	1,4	8	28056

* Haapsalust viib Eesti Post laiali ka eraldatud paikade posti, kus läheduses sidejaoskonda ei ole.

Oma funktsiooni täitmiseks peab maakonnaleht olema võrdselt kõrgelt loetav ka elukoha järgi maakonna sees. Kuigi Saar Poll on uurinud Lääne Elu loetavust Läänemaal linnas ja maal (linnas 69%, maal 66%), on seda vähe. Vaja oleks võrdlusi valdadepõhiselt. Mingi pildi paberlehe lugejate jaotusest võib anda lehetellimuste jaotumine eri postkontorite vahel Läänemaal, kuid siin tuleb arvestada, et osasid kohalikust sidejaoskonnast kaugemale jäävaid postkaste teenindab Haapsalust väljuv postiauto. Sellega võib osaliselt seletada silmatorkavalt väikse tellijatehulga väikeste küladega hõredalt asustatud Ridala ja Martna vallas.

Võrdlusmaterjali pakub Andres Ammase diplomitöös avaldatud sarnane tabel. Kuna Eesti Post on vahepealsetel aastatel mitu väikest postkontorit sulgenud, on parema võrdlusmaterjali saamiseks ühe omavalitsuse territooriumil asuvate postkontorite tellijad liidetud. Kuna Andres Ammase töös olid liidetud Lihula linna, valla ja Hanila valla tellijad, on Lihula ja Hanila valla tellijad liidetud ka

2006. ja 2007. aasta andmetes.

Tellijate võrdlus näitab selgelt, et enamikus valdades on Lääne Elu tellijaid jäänud vähemaks. Noarootsi, Nõva, Martna ja Lõuna-Läänemaa vallad Hanila/Lihula paistavad teiste seas silma.

Oma osa võib siin olla lehe tellimise keerulisemaks muutumisel, sest nii Noarootsis, Martnas (otse valla keskses) kui ka Lõuna-Läänemaal on Eesti Post sidejaoskondi vahepeal sulgenud. Kuid need vallad on Haapsalu mõistes pigem ääremaad, mis samuti on võimud lehe tellijaskonna suurt vähenemist põhjustada. Suhe võib olla kahetine – sellise valla elanikud, milles ettevõtlus ja sotsiaalne sfäär on nõrk, võivad elada tingimustes, kus lehetellimuse peale raha kulutamine on liigne luksus või ei jaga nad seda maakonna identiteeti, mida maakonnaleht Haapsalust pakub. Kuid teisalt ei pööra Haapsalus asuv toimetus võib-olla nende kaugete või inimtühjemate piirkondade elu kajastamisele piisavalt tähelepanu ja kohalikel on vähem motivatsiooni lehte tellida.

Tuleb ka arvestada, et 1993. aastal ilmus Lääne Elu kõrval teise maakonnalehena Läänlane ning seega nendes piirkondades, kus lehel tellijaid peaaegu vähemaks ei ole jäänudki, võis 1993. aastal olla Läänlane tugevamal positsioonil.

3.2. Lääne Elu võrdluses teiste maakonnalehtedega

Tabel 7. Paberväljaande lugejaskond kodumaakonnas ja kodumaakonna osakaal kogulugejaskonnast aastal 2007.

Ajalehe paberväljaanne	Kodumaakonna elanikest lugejaid	Kodumaakonna osakaal kogulugejaskonnast
Harjumaa	8%	96%
Järva Teataja	61%	72%
Lääne Elu	69%	76%
Nädaline	52%	76%
Oma Saar*	34%	59%
Pärnu Postimees	69%	72%
Põhjarannik/Severnje Poberezje	34%	79%
Sakala	66%	74%
Virumaa Teataja	49%	75%
Võrumaa Teataja	62%	75%

Allikas: Saar Poll

Maakonnalehe kui kogukonnalehe funktsioone arvestades on maakonnalehe auditoorium kogu maakonna kirjaoskaja elanikkond. Seega peavad maakonnalehed jõudma võimalikult suure osa

auditooriumi lugemislauale. Sellest, kui hästi eri suurusega maakondade lehed seda ülesannet täita suudavad, annab kõige paremini aimu nende loetavuse protsent kodumaakonna 15–74-aastaste elanike seas. Saar Polli uuring võimaldab osade maakonnalehtede puhul selliseid võrreldavaid andmeid ka saada. Saar Polli 2007. aasta meediauuringu põhjal oli Lääne Elu loetavus kodumaakonna elanike seas kõige kõrgem – 69%. Kõrge loetavusega lehtede gruppi võib panna maakonnalehed, mille loetavusprotsent kodumaakonnas on üle 60% ehk veel Pärnu Postimees, Sakala, Võrumaa Teataja ja Järva Teataja. Nendest maha jäävad Nädaline ja Virumaa Teataja, mida loeb umbes pool kodumaakonna elanikkonnast.

Kolmandasse gruppi jäävad Põhjarannik/Severnõje Poberezje ja Oma Saar, mida loeb umbes kolmandik kodumaakonnast. Nende suhteliselt nõrka positsiooni kodulugejaskonna hulgas seletab osaliselt tugev konkurents – Ida-Virumaal Sillamäe ja Narva linnalehed, Saaremaal Meie Maa ja nagu juba mainitud – hiidlaste seadmine saarlastega ühte maakonda Saar Polli poolt.

Kui vaadelda paberväljaande loetavust kodumaakonnas võrreldes 2004. aasta uuringuga, torkab silma, et see on kasvanud vaid Ida-Virumaal, samaks jäänud Läänemaal ja Pärnumaal, kuid langenud nii Ida-Virumaal, Võrumaal kui ka Viljandimaal.

Seega täidab Lääne Elu paberväljaanne oma funktsiooni kogukonna ühendajana Eesti kontekstis maakonna piires hästi, olles maakonnasiseselt kõige kõrgema loetavusega maakonnaleht.

3.2.1. Interneti mõju

Tabel 8. Lugejaskonna jaotus kanali järgi aastal 2007.

Ajaleht	Ainult paber	Ainult veeb	Mõlemad
Harjumaa	100%	0	0
Oma Saar	78%	16%	6%
Pärnu Postimees	77%	19%	4%
Põhjarannik	76%	23%	1%
Järva Teataja	75%	19%	6%
Virumaa Teataja	71%	20%	9%
Nädaline	71%	24%	5%
Lääne Elu	67%	28%	4%
Võrumaa Teataja	67%	17%	16%
Sakala	63%	26%	12%

Allikas: Saar Poll

2007. aasta Saar Polli lugejauuringus osalenud maakonnalehtedel oli kõigil peale Harjumaa lehe oma Interneti-keskkond. Ülejäänud maakonnalehtede paber- ja Interneti-põhise väljaande loetavuse

suhe kinnitab sedasama, mida näitas Lääne Elu lugejate lugemisharjumuse muutus 2001–2007 – paberajalehe lugejaskond on märgatavalt loovutanud positsioone Interneti-väljaandele. Lääne Elu lugejaskonnast moodustavad ainult Interneti-väljaande lugejad suurema osa kui teistel maakonnalehtedel. Samas on Lääne Elu lugejate seas teistega võrreldes pigem vähe neid, kes loevad lehte nii paberajalehena kui ka Internetist. Teistest eristub suure ühisosa poolest Võrumaa Teataja.

Interneti-põhise ja paberajalehe lugejaskonna vahetõrge on tegelikult veelgi olulisem küsimus mitmele teisele suurele maakonnalehele, kelle paberlehe lugejaskond oma maakonnas on võrreldes 2004. aastaga langenud, kuid Lääne Elulgi seisavad ees valikud: kas tekitada lugejate vääriline Interneti-väljaanne, mis suudaks lugejatearvu ka rahaks muuta, või tuua Interneti-lugejad paberajalehe juurde.

3.2.2. Paberlehe loetavus meeste ja naiste hulgas

2007. aasta Saar Polli uuringu järgi oli Lääne Elu paberväljaande lugejaist 55% naisi ja 45% mehi. Läänemaa-siseselt oli naiste ülekaal lugejaskonna seas veelgi kõrgem – ligi 60%. Võrreldes seda kõigi Saar Polli uuringus osalenud maakonnalehtede lugejaskonna jaotusega, on näha, et Lääne Elu ei ole erand. Vaid Harjumaal (56%) ja Nädalisel (54%) ning reservatsioonidega ka Põhjarannikul (51%) oli meeslugejaid rohkem. Järva Teataja ja Oma Saare lugejaskonnast moodustasid naislugejad ligi 60%.

Üldjoontelt teistsuguse ja märgatavalt kirjuma pildi annavad TNS Emori kolme viimase aasta uuringud. TNS Emori 2007. aasta uuringu järgi ei olnud Lääne Elu küll kõige suurema naislugejate ülekaaluga maakonnaleht, kuid naisi oli lugejate hulgas rohkem kõigil kolmel aastal.

Kokkuvõttes on naised suuremad maakonnalehe lugejad, olgu siis põhjuseks maakonnalehtede naiste jaoks huvitavam sisu või elukorraldus, mis annab naistele maakonnalehe lugemiseks rohkem võimalusi.

Tabel 9. Naiste ja meeste osakaal kogu paberlehe lugejaskonna hulgas.

	Mees	Naine
Järva Teataja	60%	40%
Koit	53%	47%
Lääne Elu	47%	53%
Meie Maa	51%	49%
Nädaline	51%	49%
Pärnu Postimees	45%	55%
Põhjarannik	38%	62%
Sakala	56%	44%
Valgamaalane	45%	55%
Virumaa Teataja	49%	51%
Vooremaa	44%	56%
Võrumaa Teataja	32%	68%

Allikas: TNS Emor

3.2.3. Loetavus eri vanusegruppides

Tabel 10. Maakonnalehtede lugejaskonna vanuseline struktuur aastal 2007.

Allikad: Saar Poll, TNS Emor

	15-29		30-49		50-74	
	Emor	Saar Poll	Emor	Saar Poll	Emor	Saar Poll
Harjumaa		29%		37%		34%
Järva Teataja	30%	17%	51%	40%	29%	43%
Koit	21%		47%		32%	
Lääne Elu	19%	15%	38%	40%	43%	46%
Meie Maa	23%		35%		33%	
Nädaline	34%	18%	23%	36%	43%	46%
Oma Saar		31%		36%		33%
Pärnu Postimees	20%	27%	34%	39%	46%	35%
Põhjarannik	26%	4%	33%	35%	42%	61%
Sakala	24%	15%	29%	44%	47%	40%
Valgamaalane	32%		37%		31%	
Virumaa Teataja	19%	25%	39%	31%	42%	44%
Vooremaa	19%		43%		38%	
Võrumaa Teataja	26%	26%	33%	34%	41%	40%

Nii TNS Emori kui ka Saar Polli uurijad jõudsid järeldusele, et võrreldes enamiku teiste maakonnalehtedega, on noorte lugejate osakaal Lääne Elu paberlehe lugejaskonna hulgas väiksem. Keskmises vanuses lugejate osa poolest kuulub Lääne Elu keskmike sekka. Keskealiste ja eakate

lugejate osakaal on Lääne Elu lugejaskonna seas teiste maakonnalehtedega võrreldes pigem suur.

Maakonnalehtede vaheline võrdlus vihjab, et noorte lugejate nii väike osa kohaliku lehe lugejaskonnas ei ole paratamatu, vaid tingitud kas ajalehe enda või ilmumiskoha eripäradest.

3.3. Ootused Lääne Elule kui maakonnalehele

3.3.1. Maakonnalehe roll

Lääne Elu on uudiste edastajana maakonnas sisuliselt monopoolses seisundis, kui kõrvale jätta tasuta munitsipaallehed. Läänemaal ei ole ka oma raadiot ja maakonnaportaali uudisteosa on varjusurmas.

Staažikas Lääne Elu ajakirjanik Lehte Ilvese sõnul on maakonnalehel samad klassikalised ajalehe funktsioonid, kuid lisaks veel mõni, millele peab rohkem tähelepanu pöörama: “Kirjutada asjadest, millest teised keegi ei kirjuta. Maakonnaasjadest. Ja olla ka kõrvaltvaataja pilk. Ajakirjanikud ju tihti kipuvad õpetama, kuidas peab olema, aga tegelikult ega see võib-olla väga vale ei olegi, sest su pilk ongi treenitud kõrvalt vaatama ja asja arutama.”

Ehk siis esmased olid ainsa kohaliku lehe kohustus kohalikke uudiseid edastada ja samas olla kriitik või õpetaja, mida võimaldab toimetuse distants ja kogemused.

Maakonnalehte tuleks Ilvese arvates siiski teha nagu üleriigilist lehte selles mõttes, et ei tohi lubada endale lehe suhtelise väiksuse tõttu järeleandmisi – “Ahh, mina olen kõigest maakonnalehe ajakirjanik”.

Lääne maavanema Neeme Suure sõnul on lehe jaoks oluline otsus, kas olla arvamuse kujundaja või info vahendaja.

Monopoolne kohalik leht peab olema ka tasakaalus, leidis Suur. Ta tõi näite 2007. aasta Lääne Elust, kus esikülje suur uudis oli Läänemaal õitsevast haruldasest haisulillest, samas kui kohtumine, mis tõi Läänemaa arenguks mitu miljonit krooni, oli sisekülje lühiuudis. “Arvamusliider võib arvata, et peaks kirjutama, aga inimene võib-olla ei taha lugeda,” ütles ta.

Väikeste lokaalsete uudiste ja tervet maakonda puudutavate teemade kajastamises ei anna Suur samuti eluõigust ainult ühele poolele. “(Tähtsad protsessid) liiguvad nii aeglaselt. Me murrame

ennast läbi kuskilt 5 aastat selleks, et midagi ära teha. /.../ Aga teised elavad oma igapäevast elu. Ja sellepärast mõne valla prügiprobleemid või kellegi lasteaiaprobleemid puudutavad tegelikult inimesi tükki rohkem. Tahad aasta jooksul lehest erinevaid asju lugeda, siis sa ei saa kirjutada ainult olulistest asjadest, sest olulistes asjades tekib aastas ehk üks oluline muudatus.”

Sõltumatuse dilemma. Lokaalse ajalehe jaoks on sõltumatus oma funktsioonide täitmiseks oluline, kuid seda tuleb säilitada tingimustes, kus lähedus oma allikatele igapäevaelus ja kokkupuude nendega tööalaselt on sagedasem kui suures ajalehes. Kuidas näevad Läänemaa arvamusiidrid Lääne Elu selles valguses? “Selles mõttes mulle Lääne Elu ehk tiba isegi meeldib, et ta ei tohi olla kontrollitav. Meie leht seda ei ole ja mõnes mõttes tekitab see ehk rahulolematust, aga teisest otsast on jälle huvitav. Et vaatad, kuidas siis nüüd leht reageerib, et mis siis leht nüüd ütleb,” leiab Neeme Suur.

Väga tihedast sidemest allikate ja ajalehe vahel näeb Neeme Suur ohtu toimetuse sõltumatusele: “Kui on juba nii tihe moraalne side, siis tekib ka, et ... pärast helistatakse ja küsitakse, aga miks sa (uudist ajalehte) ei pannud. No miks ma üldse pean sulle seletama, mina olen vaba ajakirjandus eksole. No aga ei ole enam vaba ajakirjandus. Kui sa inimesele oled öelnud, et ta peaks kasutama sind oma kanalina, siis sa pead talle seda realselt ka võimaldama. /.../ Praegu on nagu õnnemäng, kas läheb või ei lähe. Teed lehe lahti ja vaatad huviga, et kas või mis läks.”

Ingrid Danilov näeb muutust lehe paradigmas. “Oli aeg, kus tegelikult oli hästi negatiivne. /.../ Siis viimasel ajal on see asi küll päris tugevasti muutunud. Täna ma võin küll öelda, et see negatiivne ja positiivne on suhteliselt hästi tasakaalu läinud.”

Danilovi sõnul on tema kui allika läbisaamine ajalehega paranenud ja seda ka tema enda tõttu, sest erinevalt varasemast küsib ta endale vastamiseks aega ja pärast oma teksti ka näha. Ta ei näe selles ohtu lehe sõltumatusele. “Kui on tõesti seal niimoodi, et meie arvame nii ja ajakirjandus nii, siis on selge, et ajakirjandus jääb oma arvamuse juurde. Et selles osas me ei saa mõjutada ja ei peagi ilmselt mõjutama, ” leiab ta.

Vastukajaja. Nagu eelnevast näha, hindavad maakonna liidrid kohaliku lehe sõltumatust, sest see on üks võimalus oma tegevusele vastukaja saada.

Ingrid Danilov: “Ikka seda on nagu huvitav teada saada, kuidas seda näeb siis ajakirjanik või kui seda juba kommenteerib keegi väljastpoolt, et kuidas need asjad, mida enda arvates teen õigesti ja hästi, tegelikult teistele paistavad.”

Neeme Suur hindab samuti kõrgelt maakonnalehe “peegli” rolli, kuid märgib, et maakonna

arendajana, Läänemaa Arenduskeskuse endise juhi ja osaliselt ka praegu maavanemana, eelistaks ta mitte nii kainen ajalehte, mille kaudu saaks inimesi innustada. “Vallas (Risti vallavanem ja hiljem volikogu esimees) mind puudutas see väga, mida leht kirjutas just sellepärast, et mis hinnang antakse. Aga LAKis oli süsteem tegelikult hoopis teistsugune. Et kuna LAKi tegevused olid kõik ettepoole suunatud, siis ma jälgisin kogu aeg seda, milliseid tingimusi avalik teabeväli või -foon loob minu tegevusele.”

Peegli rolli tajub ka ajakirjanik. Lehte Ilves: “Praegu inimestele ikkagi tähtis, mida leht arvab või ütleb. Ja kui keegi arvab, et leht on mingis küsimuses kriitiline olnud ja nüüd kirjutab äkki positiivselt, siis on see tohutu õnn ja rõõm.”

Maakonna identiteedi kandja. Läänemaa Arenduskeskuse juhina üks maakonna arengukava koostajaid Neeme Suur peab üheks Lääne Elu tähtsamaks rolliks identiteedi loomist. “Kolm asja on kõige põhilisemad. Sotsiaalkeskond, majanduskeskkond ja identiteet.

Inimesed pigem loobuvad identiteedist sotsiaalse ja majandusliku turvalisuse nimel. Minnakse küll majanduslikel või sotsiaalsetel põhjustel Tallinnasse, aga üldiselt tallinlaste identiteet on väga madal, praktiliselt olematu ju. Nii kui nädalavahetus algab, siis tuleb sealt sihuke voor välja ja kõik lähevad oma juuri otsima, oma identiteedi puudujääki korvama. Käivad oma vanaisa talus ja mõtlevad, näe, siin me elasime. Selles mõttes sellest loobutakse kõige kergemalt, aga ta moodustab väga olulise osa.

Kuivõrd me sotsiaalkeskonda arendada ei suuda, sest pole inimesi, kellega arendada, majanduskeskkonda ka arendada ei suuda, sest jällegi pole inimesi, siis tuleb arendada kodutunnet. Ja kogu jutt. Ja ka suveelanikele öelda, et see on meie kodu, te olete meie rahvas. Siis nad viivad selle kodutunde kaugemale ka vallapiiridest ja Tallinnasse, tunnevad, et ei, ma lähen ikka tagasi.

Lääne Elu on kindlasti maakonna identiteedi kandja.”

Lehte Ilves: “Siin ma imestasin lausa, kui see Päevalehe linnade edetabel oli, et Haapsalu tuli teisele kohale ja seal nimetati muu hulgas, et sellepärast Haapsalu meeldib, et siin ilmub Lääne Elu ja siin ilmub Ammas. (naerab) Täiesti hämmastav, see pidi ikka väga spetsiifiline inimene olema, kelle peale satuti.”

Kokkuvõttes näevad intervjuueeritavad kohaliku lehe rolli nende uudiste vahendajana, mida teised lehed ei kajasta. Oluline on toimetuse sõltumatus, mis võimaldab kõrvalseisja sõltumatut hinnangut. Liigne seotus infoallikatega on ohtlik, sest võib tekitada toimetusele kohustusi allikate ees. Toimetus peab siiski arvestama, et maakonna arvamusiidrid püüavad lisaks sõltumatule tagasi-

sidele kasutada lehte ka oma tegevusele soodsa fooni loomiseks.

Kohalik ajaleht on oluline identiteedi loojana. Tugev kodukohatunne on aga olukorras, kus maakonna elanike arv väheneb tänu Tallinna piirkonna suuremale majanduslikele võimalustele, kõige teostatavam võimalus säilitada elujõulist kogukonda.

Monopoolse maakonnalehe jaoks on oluline tasakaal, et leht ei edastaks ainult kõige olulisemaid uudiseid, vaid pakuks läbilõiget, iga tasandi uudiseid nii geograafilises kui ka lugejaskonna uudiseid. Tasakaal peaks valitsema ka positiivsuse/negatiivsuse skaalal.

3.3.2. Ootused maakonnalehele

Uudiste kvaliteet. Mõlemad intervjueritud arvamusiidrid juhtisid tähelepanu uudiste täpsuse kõikuvale kvaliteedile.

Neeme Suure sõnul heidavad avaliku sektori juhid kõige rohkem ette seda, et leht ei tee vahet olulisel või ebaolulisel üritusel või faktil. Kajastab ebaolulist ja ei kajasta olulist. Teiseks heidetakse ette informatsiooni kontrollimatust. “Kui on pikk jutt, siis sellest ei tule välja mitte oluline, vaid ebaoluline. Fakt on küll iseenesest olemas, asi on õige, sündmus on õige, aga toon on muu,” lisab Suur.

Ajakirjanikult ootavad mõlemad tugevaid taustateadmisi, mis on olemas osal Lääne Elu ajakirjanikest, kuid mitte kõigil. “Kõige hullem on see, kui ajakirjanik tihti ei tea üldse midagi teemast. Kuulab jutu ära, tekib mingi emotsioon, paneb selle kirja, keegi läbi ei loe ja läheb lehte,” ütleb Neeme Suur. Seetõttu ta parema meelega valib ajakirjanikke, kellega suhelda.

Suur rõhutab siiski, et kuigi kogemusteta ajakirjanike puhul võib loo õnnestumise tõenäosus olla kusagil 50% kandis, ei vajuta see sama sügavat pitsarit lehe enda kvaliteedile. “Pitseri vajutavad ikkagi tegelikult need põhitegijad, kes olid ja on ja jäävad. Ja neid teatakse ja tuntakse ja nähakse, et ahah, see nimi on all ja see kirjutab niimoodi. Selles mõttes on ikkagi see ajaleht on ju kogukonnas sees. Et inimesed tunnevad ajakirjanikke, teavad, mis sealt tuleb, need on niiõelda meie omad. Ja mida stabiilsem see kaader on, seda parem see tegelikult on,” ütleb ta.

Suur toob ka näite heast uudisest, kui spekulēeriti tema maavanemaks saamisega. “Lehte (Ilves) kirjutas sellest, ja ta kirjutas 100 protsenti täpselt nii nagu mina mõtlesin. Kui keegi küsis, siis ma ütlesin, et lugege Lääne Elu, seal on see kirjas, mida ma olen tahtnud öelda.”

Lisaks taustateadmistele mängib Suure arvates ajakirjanike, nagu teistegi ametite puhul, rolli see, kui suure pühendumusega tööd tehakse. Pigem peab ajakirjaniku pühendumus olema ebatavaliselt suur. “Kui keegi on väga südametunnistusega ajakirjanik, siis ta tõenäoliselt helistab sellele poolele, helistab veel vastaspoolele ja kontrollib üle, kas see jutt ikka oli õige. Siis läheb vaatab registrisse, kas nimi on õige ja siis kirjutab oma jutu ära.

Selliseid ametnikke on võib-olla üks kümnest, hea küll, kaks kümnest, viiendik.” Ta lisab: “Info kontrollimine, see on ka kohe näha. Neli ajakirjanikku on ... ütleme, et pooltel juhtudel võib ikkagi näha, et äkki ei ole kontrollitud info. Pooltel juhtudel võib juhtuda, et informatsioon tõenäoliselt on kontrollitud.”

Ingrid Danilovi sõnul on vahel probleem, et ajakirjanik võtab teema üles ja hakkab sellest kirjutama, kuid tegelikult ei ole ta endale asju päris selgeks teinud ja hästi teemast aru saanud. “Aga ma ei ütle, et neid palju on või et need häirivad,” kinnitab ta. Seda tuli Danilovi sõnul sagedamini viis ja enam aastat tagasi, kui ajakirjanikud tegid lühikestest telefoniintervjuudest uudiseid ning allikad ei andnud endale aru, et vastus küsimusele, kas miskit uudist ka on, vormub järgmise päeva lehes uudiseks. Nüüd ei püüa ta mitme muu tegevuse kõrvalt intervjuud anda, vaid võtab selleks aega. Reeglina küsib ta tekste ka üle vaadata ning seda toimetust tavaliselt lubab. Ka paranduste sisseviimine käib Danilovi arvates sujuvalt. “Kui on faktevad või lihtsalt asjast valesti aru saadud ja siis me seda selgitame, siis on seda küll arvesse võetud.”

Uudiste geograafia. Mõlemad arvamused liidrid leiavad, et Lääne Elu ei kata uudistega maakonda ühtlaselt ja võiks seda siiski teha, isegi kui kohalik uudis on vähem tähtis kui ülemaakonnalise kaaluga uudis.

Neeme Suure sõnul on Lääne Elus suhteliselt vähe “väikest elu”. Sellised uudised tekitaksid tema sõnul lähemat huvi just inimestes väljaspool Haapsalut, sest neil oleks lootus, et nende kodukantki lehte pääseb. Ja kui ei pääse, siis oleks kindlasti mõni sarnase suurusega asula uudis, mis aitaks tekitada sidet ja äratundmisrõõmu ning säilitada lootust, et järgmises lehes on oma kodukant uudistes. “Võib-olla kui neid pudinaid tuleb rohkem lehte sisse, muutub ta inimlähedasemaks ja inimsõbralikumaks.”

Selleks soovib Suur maakorrespondentide võrgustiku väljaarendamist. “Tegelikult peaks ju igas vallas olema oma kaks nägu, kes on lehe võrgustikus. Tõenäoliselt tuleks üks Soome-reis ikka ka nendele kaasautoritele teha (nagu Lääne Elu loosiga 50 tellijale korraldas). See võrgustik on ääretult oluline, et jõuaks see kohalik sõnum ka lehte.”

Ingrid Danilov eristab lisaks Haapsalule Lihula ja Haapsalu rõngasvalla Ridala, millest on rohkem uudiseid, ning viimasel ajal ka Kullamaa valla. “Ega maakond uudisega kaetud ühtlaselt ei ole. /.../ Hästi vähe on ikkagi kuulda Oru vallast, Martnast, nendest piirkondadest. Muidugi need on pisikesed piirkonnad ja jäävad varju. /.../ aga teistpidi jällegi ma mõtlen, et igast kohast leiab ju midagi põnevat, mida võiks esile tuua.”

Arvamuste turuplats. Ingrid Danilovi jaoks on Lääne Elu olulisim roll olla arvamuste turuplats ja edasikandja ning seda rohkemgi kui seni. Praegu on tema arvates liiga suur osa arvamustest pärit poliitikutelt. “See pole nagu päris see. Ta täidab küll leheruumi, keegi küll loeb, aga suur osa rahvast vaatab ahah, see on see, ja suur osa rahvast tegelikult üldse ei hakkagi lugema. Selles mõttes oleks hea, kui maakonnalehtedesse saadaksid mitte niivõrd poliitikud vaid just üldtuntud arvamusiidrid, see oleks üks koht, mis võiks lehte veel rikastada.”

Ka kohalike inimeste arvamused ja arvamused võiks tema kui linnapea sõnul rohkem olla. “Kui keegi tõesti näeb kriitiliselt mingit asja, siis me peaksime rohkem sellele läbi ajalehe vastama, aga mitte nüüd niimoodi, et vastata sellele kriitikale otseselt, vaid et seda tausta laiemalt avada. Inimestega dialoogi on vähe. Me peaksime seda tegema, sest meil on küll selline tunne, et me nagu ei saagi seda tagasisidet, et kas ollakse rahul või ei olda, hea küll, kui ma jätan kommentaarid välja.”

Arvamuste avaldamine ei tähenda Danilovi jaoks ainult arvamuseleheküljele kirjutatud lugusid, vaid ka selliseid, kus inimene saab oma maailmavaadet ja arvamusi avaldada ilma, et ta peaks valdama nende arvamuse vormimise kunsti. “Mida üldse näha pole olnud, et tegelikult on meil ju väga põnevaid inimesi põnevate elulugudega, väga põnevaid perekondi ja, kui keskles ma veel näen täitsa huvitavaid intervjuusid, siis meil sellist intervjuuvormi on väga vähe. Aga see on ka see koht, kus inimene saab rääkida. Ta saab rääkida endast, ta saab rääkida oma tegemistest, aga ka oma mõtetest, oma maailmavaatest. Et see oleks huvitav lugeda, eriti kui need on inimesed on siin ka meile omale tuntud inimesed. Nii et võimalusi on, kuidas seda huvitavamaks teha, aga uudisteosa on ikka üks olulisim ja peamine.”

Leht kui tervik. Ingrid Danilov leiab, et laupäevasel laiendatud Lääne Elul on nõrk kontseptsioon. See võiks olla läbimõeldum ja mitmekesisem, pikkade ajaloolugude asemel võiks Danilovi arvates olla rohkem persoonilugusid ja reisikirju. Ajalooteemalised lood oleksid omal kohal, kui nad on seotud mõne tähtpäeva või sündmusega, praegu on neid liiga palju. “Ma loen kõigepealt ikkagi uudistelugusid ja siis ma alati loen ka arvamuse lehekülgesid. Kui mul jääb midagi lugemata, siis võib-olla laupäevases lehes see laiendatud leht ja kui on seal mingit ütleme spetsiifilised artiklid ja teemad. Ma päris niisugune lugeja ei ole, et ma lehe kohe kaanest kaaneni läbi loen. Aga argipäeval

küll jah,” kirjeldab ta oma Lääne Elu lugemise tavaid.

Linnapea leiab lehest Haapsalugi kohta talle teadmata uudiseid (mis on tema käest läbi jooksnud rahataotlusena, kuid mis kujul see teoks on saanud, saab ta tihti teada ajalehest). “Kui ma nüüd niimoodi mõtlen, siis uudiseid on, arvamusi on. On infovaeseid lehenumbreid. Ei ole nagu olulise kaaluga uudist ja ei ole ka huvitavat arvamust, et seda ma võin küll öelda, et mitte igast numbrist ei ole mul ühepalju lugeda. Et on juhtunud selliseid lehti, kus ma loen pealkirjad läbi ja vaatan sisu natuke ja mõtlen, et näe, tänasest Lääne Elust pole suurt midagi lugeda. Aga ma võin ühe käe näppudel üles lugeda need korrad, kus ma niimoodi mõelnud olen, sest enamasti olen ma saanud ikkagi lugeda küll ja küll.”

Läänemaa arvamussliidrite intervjuude põhjal võib järeldada, et Lääne Elu saab oma maakonnalehe rolli täitmisega üldjoontes hästi hakkama, sest suuresti olid arvamussliidrite ootused ühele maakonnalehele just sellised, mille täitjana nad Lääne Elu praegu juba näevad. Kohalike uudiste edastajana, arvamuste esitajana ja vahendajana ja maakonna identiteedi loojana. Ootused puudutavad eelkõige nimetatud tahkude veelgi intensiivsemat, asjatundlikumat, laiapõhjalisemat ja täpsemat esitamist. Esineb väheolulise tähtsustamist, mis näitab väheseid taustateadmisi, seda aga eelkõige väiksema kogemusega ajakirjanike puhul. Kuna lehes tervikuna lugude kvaliteet kõigub, pööratakse tähelepanu artikli autorile. Lugude kvaliteedi tõstmiseks läheb vaja suuremat pühendumist, mis aitaks lugusid tasakaalustada ja vigu vältida.

Mõlemad küsitletud arvamussliidrid leidsid, et rohkem võiks olla lugusid väiksematest Läänemaa piirkondadest. Leht peaks rohkem tähelepanu pöörama arvamuste vahendamisele, mitmekesistama arvamusteemasid ja -autoreid, vähendama Tallinna poliitikute osakaalu ning olema aktiivsem dialoogi loomisel kohalike inimeste ja võimukandjate vahel.

Ingrid Danilovi arvates on laupäevane leht vähe läbimõeldud ja suurem võiks olla žanriline mitmekesisus.

3.4. Lääne Elu sisu muutumine

3.4.1. Uudisväärtuste muutumine

Tabel 11. Uudisväärtuste esinemissagedus oktoobrikuu Lääne Elu esikülgede pealugudes.

Uudisväärtused	Esinemise sagedus								
	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	Keskmiselt
Lähedus	92%	100%	93%	94%	92%	100%	100%	100%	96%
Värskus	69%	85%	73%	100%	61%	75%	62%	77%	75%
Mõjukus	61%	38%	73%	65%	62%	58%	77%	77%	64%
Erakordsus	23%	61%	60%	52%	46%	75%	46%	69%	54%
Aktuaalsus	53%	30%	60%	52%	54%	42%	62%	62%	52%
Konfliktsus	23%	38%	60%	23%	46%	33%	46%	31%	38%
Prominentsus	15%	23%	13%	29%	15%	17%	23%	8%	18%

Oktoobrikuiste Lääne Elu esikülgede pealugude analüüs näitas, et läbi aastate kõige sagedamini esinenud uudisväärtus oli lähedus, mida sisaldas 96% vaadeldud lugudest.

Teisel kohal oli värskus, mis esineb 75% uudistes. Värskus oli kõigis 1999. aasta lugudes, mil leht ilmus 4 korda nädalas. Hiljem on selle esinemissagedus langenud, kuigi 2007. aasta näitab jälle tõusutendentsi.

64% juhtudest võib vaadeldud uudistest leida mõjukuse kriteeriumi. Silmatorkavalt vähem oli mõjukatel teemadel lugusid 1997. aasta ajalehtedes, kus selle koha hõivas erakordsuse kriteerium.

Erakordsust esineb 54% lugudest ning see kriteerium on esile tõusnud 1997. aastast. 1993. aastal esines seda umbes veerandis lugudest. Erakordsuse esinemises eri aastatel paistab silma tugev kõikumine.

Erakordsusega samaväärne on Lääne Elu esiküljelugudes aktuaalsuse kriteerium, mida sisaldavad 52% vaadeldud lugudest. Aktuaalsuse osakaal oli suhteliselt kõrge 1993. aasta lehtedes ning on ka viimasel ajal kõrgem. Alla 50% langes see 1995. ja 2003. aastal. Mõlemal korral kaasnes sellega erakordsuse kriteeriumi tõus.

Konfliktsust uudisväärtuse tähenduses esineb 38% lugudest ehk umbes igas kolmandas loos. Silmatorkavalt vähe oli konfliktsust 1993. aasta esiküljelugudes, vaid veerandil juhtudest. Erakordselt palju oli konfliktsust 1997. aastal, mida saab seletada olulise kohtuprotsessi kajastamisega mitmes esikülje põhiloos. Ka 1999., värskete uudiste aastal, oli konfliktsust

esiküljeuudistes vähe.

Stabiilselt väike on olnud prominentsuse osakaal vaadeldud esiküljeuudistes, vaid 18% juhtudest. See oli kõrgeim 1999. aastal enne omavalitsuste valimisi, kui Läänemaa koole külastasid Isamaaliidu peaminister ja haridusminister, kes jagasid siin rahalubadusi. Prominentideks ei ole selles analüüsis loetud kohalikke liidreid, kui need esinesid lugudes oma tavapära rollides. Küll aga siis, kui lugu on tähtsustunud nende sattumisega ebatavalisse rolli, näiteks kui keskkonnainspeksiooni kohalik juht laskis maha karu.

Kui võrrelda uudisväärtuste keskmist arvu uudises, siis see on aastate jooksul kokkuvõttes kasvanud.

Tabel 12. Uudisväärtusi keskmiselt uudises.

	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Uudisväärtusi	3,4	3,8	4,3	4,2	3,8	4	4,2	4,2

3.4.2. Lehe struktuuri muutumine

1993. aasta oktoober. Puhta uudisküljena saab võtta ainult esimest lehekülge ja sealgi oli üks kord tänavaküsitluse rubriik. Teine lehekülg pakkus ülevaadet mujal toimunud teiste lehtede vahendusel ning eri žanritest asjalikumaid lugusid, näiteks intervjuusid poliitikutega ning seaduseseletusi. Kolmas lehekülg oli valdavalt kaastööde lehekülg, neljas tavaliselt temaatiline lehekülg. Kuues ja seitsmes lehekülg olid sagedamini täidetud kultuuri ja spordiga. Rohkelt on erilehekülgi (4. lk) ja ilmus oma päisega erilehti. Fotode osa lehes oli väike ja nende kvaliteet vilets. Kõige levinumad olid portreed. Erilehekülgedest ilmusid Aibofolket rannarootslastele, tarbijalehekülg Ogalik. Samuti Lasteleht (osalt värviline), Bulvarileht, Politsei Pilk, Tisgussjon – noortelehekülg. Neljandal lk-l on vahel ka üheveerune rubriik “Mina arvan”. Valimisreklaam on sisust eristamata, kuid võimalus oli antud kõigile sõltumata poliitilistest vaadetest või läbisaamisest toimetusega. Nii ilmusid kolmandal lk-l lood “Meie kodu ja töökoht on Uuemõisas...”, “Ülo Uluots”, “Lihula Kuningriik ja RKE”, “Isamaa valimisprogramm Noarootsi vallas”.

Laupäevane leht oli samuti 8 lk paks, millest 4 lk oli Majandusleht. Selle sisuline struktuur oli tänapäevasem kui ülejäänud lehel, sisaldades valdavalt toimetuse toodetud uudiseid.

Ilmus järjejutt. Laupäevases lehes oli tele ja radiokava. Seitsmes ja kaheksas lk olid sarnased praegusega: seitsmendal kuulutused, teated ja leinarubriik, kaheksandal reklaam.

1997. aasta oktoober. Fotode hulk, mitmekesisus ja kvaliteet on kasvanud. Esikülje uudised olid klassikalise ülesehitusega, juhtlõigu, uudisliku pealkirja ja tsitaatidega.

Teine lehekülj oli kujunenud arvamusküljeks. Teiste lehtede ülevaate kõrvale oli tekkinud juhtkiri ja arvamused. Teisele lk-le on kolinud ka toimetusele saadetud kirjad ja tänavaküsitlus.

Kolmas lehekülj on kujunenud kohalike uudiste küljeks, nagu esiküljki. Nii esimene kui ka kolmas lk olid reeglina uudisterohked. Fotosid oli leheküljel tavaliselt mitu. Kolmanda lehekülje kaks väliserva veergu olid lühiuudised, kuigi võib-olla mitte eriti pikemad tähtsustatud uudistest.

Laupäevase lehe vahele on tekkinud laupäevalisa Nädalax, mis on meediakeskne ning milles on telekava. Alates neljandast lk-st on sisuosa struktureeritud pigem sarnaselt 1993. aastaga, andes ülevaate lehekülje teemast, näiteks õpetajate päev, ajalugu, kultuur või Haapsalu Õhtukeskkool (kui sellel oli juubel). Kuid kindlateemalisi erilehekülgi ja erilehti, nagu Majandusleht või Politsei Pilt, enam ei ilmu. Lehes oli illustratsioonideks juba joonistatud kaarte.

7. oktoobri lehe juhtkirjas “Päevaleht Lääne Elu” on peatoimetaja Andres Ammase lubadus, et neli korda nädalas ilmuv Lääne Elu esimene number ilmub 22. oktoobril. Peatoimetaja lubas veel, et igas lehes hakkab olema lehekülj üle-eestilisi uudiseid ja selleks saadetakse oma mees Tallinna. Rubriik “Teised lehed” jääb alles, et vahendada olulisemaid uudiseid ja seisukohti teistest lehtedest. Miniristsõna ja naljad tulevad igasse lehte. Ammas lubab ka, et pikemas perspektiivis on eesmärk hakata ilmuma viis korda nädalas.

Neli korda ilmuv lehe esimene silmatorkav muudatus olid umbes 1000 tähemärgi pikkuse loo mahuga sisuviited esiküljel. Teine lk muutus samuti – 2 veergu Eesti lühiuudiseid, 2 veergu suuri lugusid ja veerg välisuudiseid. Arvamuskülj kolis neljandale lk-le.

2001. aasta oktoober. Leht on läinud tagasi kolme ilmumiskorra peale nädalas. Lehe kujundus on värskendatud selliseks, millisena üldjoontes püsib käesoleva töö kirjutamise ajani. Lehel on uus päis ja logo, esikülje vasakpoolseim veerg on sisuviideteks ning veeru allosas on üks tähelepanuväärsem lühiuudis rubriiginimega “Ohhoo!”. Sellest kujundusest alates on uudiskülgedel väga selgelt näha fookuslo-kesksus. Pealugu võtab enda alla sageli pool külje ruumist ja vahel rohkemgi. Võrdse suurusega pildimaterjali ühel küljel ka enam peaaegu ei esine. Suurte lugude pealkirjade alla on tekkinud alapealkirjad. Kolmandal küljel ehk teisel Läänemaa uudiste küljel on lisaks ühe loo fookusesse nihkumisele oluline veel lühiuudiste asukoha muutus. Kui varem oli nende jaoks veerg lehekülje serval, siis nüüd on nad liikunud allaserva, mis on võimaldanud avaldada neid sellises mahus, nagu vajadus, mitte enam veeru täpsusega. Ilmuma on hakanud originaalkoomiks.

Kasvanud on reklaami maht. Fotod on muutunud dünaamilisemaks.

Kadunud on Nädalax, mille arvelt on laupäevane leht paksenenud 12 lk-ni. Selle laienduse püsiv osa on lastekoomiks ja suur ristsõna, mis koos TV-filmide tutvustusega moodustavad lehekülje. Ülejäänud on täidetud valdavalt portreelugude, reportaažide ning ajaloo- ja kultuurilugudega.

2005 oktoober. Suurim muudatus on lehe värviliseks minek. Reeglina on värvilised kaks välimist külge (esimene ja tagumine) ning kaks keskmist külge. Sisus võib täheldada lühiuudiste arvu suuremat kõikumist (mõnes lehes selliseid ei olegi, teises võtavad kolmandast lk-st poole). Suurim muudatus on arvamuskülje ja Eesti/välisuudiste külje kohavahetus. Arvamus on nüüd teisel leheküljel ja Eesti/välisuudised neljandal. Põhjus on eelkõige värvireklaami mahu kasvus. Arvamuskülge on reklaamivaba külge ja laseb seetõttu uudiskülje, kuhu saab reklaami müüa, värviossa. Arvamusküljel on võrreldes Eesti/välismaa rubriigiga ka vähem pildimaterjali, mida värviliselt eksponeerida.

Sellisenä püsib leht käesoleva töö valmimisajani. Silma torkab ainult värvireklaami veelgi kasvanud osakaal – see on asendanud enamiku mustvalgest reklaamist, mistõttu on tihti värviline ka kolmas lehekülge. Tihedamini tuleb ette, et ajaleht on tavalisest neli lk paksem, et mahutada reklaami.

Vaadeldud aastate põhjal on näha, et Lääne Elu uudisteosa hakkas kujunema välja 1993. aastal esikülje näol. Ülejäänud leht koosnes kitsama suunitlusega erilehtedest-lehekülgedest ning kindlate žanritunnusteta tekstidest.

1997. aastaks olid erilehed ja -leheküljed kadunud, arvamus- ning uudistekülgede struktuur praegusega sarnaselt välja kujunenud, millele võis kaasa aidata lehe ilmumissageduse tõus.

2000. aastatel on lehe välisilmes suurimaks muudatuseks värvitrüki tulek ning reklaami mahu kasv.

3.4.3. Uudiseteemade muutumine

Tabel 13. Teemade käsitlemine oktoobri lehtede esikülje peauudistes (peateema on andnud 2, tähtsaim kõrvalteema 1 punkti).

Teema	Kokku	1993 ja 1995	1997 ja 1999	2001 ja 2003	2005 ja 2007
Sisepoliitika, ka haldus ja juhtimine	52	14	18	6	14
Avalik kord (seadused, kohus, politsei, kuritegevus, liiklus, tollikontroll)	37	14	9	7	7
Ajalugu, rahvakultuur	27	6	4	5	12
Loodus, keskkonnakaitse (sh ilm, õnnetused)	25	5	9	7	4
Majandus, äritegevus (va põllumaj)	22	7	5	5	5
Haridus, koolielu, kasvatus (ka laste ja noorte probleemid)	21	2	10	4	5
Kultuuri muud valdkonnad (teadus, religioon, filosoofia, ajakirjandus jms)	15	8	1	5	1
Tervis, tervishoid	12	0	5	5	2
Tehnika, masinad (va kommunikatsioonitehnika)	10	0	3	1	6
Teed, transport, side	9	0	2	4	3
Pere, kodu, eraelu, isikulugu	8	2	2	0	4
Elulaad, tarbimine, mood, moraal	7	0	0	5	2
Sport, kehakultuur	7	0	5	2	0
Põllumajandus	6	1	2	1	2
Teised maad ja rahvad, reisimine	6	2	1	3	0
Kirjandus, kunst	5	0	0	2	3
Toimetulek, sotsiaalprobleemid	5	3	0	2	0
Välispoliitika, rahvusvahelised suhted	4	4	0	0	0
Arvutid, internet, informaatika	2	0	2	0	0
Seltskonnakroonika	1	0	0	1	0
Riigikaitse, sõjandus (sh piirivalve ja kaitseliit)	0	0	0	0	0

Kõige sagedamini esines vaatlusalustes esikülje pealugudes teemana sisepoliitika. Arvestada tuleb aga, et oktoobrikuus iga kolme aasta järel on peetud kohalike omavalitsuste valimisi. Selle sündmuse mõju paistab ka ülaltoodud tabelist välja aastatest 2001 ja 2003, mil valimisi ei peetud ja mil poliitikat oli pealugudes vähem.

Aastate jooksul on vähenenud avaliku korra teema, nagu politsei ja kohtu-uudised, tähtsustamine.

Kasvanud on veelgi ajaloo ja rahvakultuuri valdkonna tähtsustamine.

Keskkonnateema asub temade pingereas küllalt ees, mis on osalt seletatav viimastel aastatel

oktoobris peetava Matsalu loodusfilmifestivaliga, kuid sellele vaatamata on viimastel aastatel selle teema väärtustamine esikülje pealooga vähenenud. Kasvanud ei ole ka majandusteamade osa, mis koos haridusega lõpetavad sagedamini esinevate teemade loetelu. Hariduse puhul tuleb silmas pidada, et oktoobrikuus kuulutatakse välja aasta õpetajad, mis on tõstnud teema sagedust esikülje pealugude hulgas.

Teiste valdkondade pääs esikülje suure loo teemaks on harv.

Ajalises plaanis on vaadeldava suhteliselt väikse valimi pealt ohtlik suuri üldistusi teha, kuid võrreldes 1993. aastaga on tähtsaimate uudiste temaatiline mitmekesisus siiski kasvanud. Kuid arvestades teemavaldkondade üldarvu, on mitmekesisus siiani väike.

3.5. Muudatused toimetuses

3.5.1. Muudatused toimetuse koosseisus

Lääne Elu asutasid Andres Ammas ja Arne Veske, toimetuse ainus ajakirjanik oli Anneli Ammas. 1990. aastate alul sai toimetuse Ammasse sõnul lisajõu põhiliselt teise maakonnalehe Läänlane ridadest. Esmalt keeleteoimetaja Heli Tammik ja universaalne toimetaja Sven Saun, kes mõlemad tulid Andres Ammasse sõnul Läänlasest Lääne Ellu tänu heale läbisaamisele endise töökaaslase Anneli Ammasega.

Kui Lääne Elu ambitsiooniks kujunes maakonnaleheks saamine, lisandusid Läänlasest veel ajakirjanikud Lehte Ilves, Urmas Lauri ja Ivar Soopan. Väljastpoolt ajakirjandust toimetuse püsireporteriks saanud ajakirjanik oli Kaire Reiljan, noor muinsuskaitseaktivist.

Andres Ammasse hinnangul muutus leht professionaalseks ajaleheks just Läänlase ajakirjanike lisandumisega.

Alljärgnevalt on ülevaade toimetuse koosseisudest nii, nagu need on kirjas oktoobrikuiste Lääne Elude impressumites.

1993: Peatoimetaja Andres Ammas, toimetajad Anneli Ammas, Lehte Ilves, Urmas Lauri, Piret Hallik, Egon Erkmann, Kaire Reiljan-Rueter, Valli Ost, Ivar Soopan.

Nagu näha, nimetab impressum kõiki palgalisi ajakirjanikke toimetajateks. Toimetaja nime kannab ka lehe kujundaja Egon Erkmann. Valli Ost oli Lääne Elu Lõuna-Läänemaa reporter. Jättes kõrvale peatoimetaja ja küljendaja, oli Lääne Elus 7 ajakirjanikku.

1995: peatoimetaja Urmas Lauri, tegevtoimetaja Egon Erkmann. Toimetajad Anneli Ammas, Lehte Ilves, Kaire Reiljan, Ivar Soopan.

Egon Erkmann kui lehe sisu viimane töötleja on saanud ametinimetuseks tegevtoimetaja. Linnavalitsusse on tööle lahkunud peatoimetaja Andres Ammas, keda peatoimetajakohal asendab Urmas Lauri. Ajakirjanikke on toimetuses 4.

1997: peatoimetaja Andres Ammas, tegevtoimetaja Egon Erkmann. Toimetajad Lehte Ilves, Aivar Õepa, Ivar Soopan, Madis Pääbo, Sven Saun, Urmas Lauri.

Andres Ammas on peatoimetajakohale naasnud. Lahkunud Eesti Päevalehte on lehe asutaja-ajakirjanik Anneli Ammas, lapsepuhkusel on Kaire Reiljan. Lisandunud ajakirjanikke sekka on Madis Pääbo Lõuna-Läänemaalt ja Aivar Õepa Tallinnast ajakirjast Mihkel. Sven Saun, kes tegeles kirjadetoimetaja ja teadetetoimetaja tööga, on arvatud toimetuse loomingulise poole sekka. Eelmine peatoimetaja Urmas Lauri on asunud täitma Tallinna-reporteri kohustusi, vahendades eelkõige lugusid Riigikogust. Ajakirjanikke on toimetuses 6.

1999: Peatoimetaja Lehte Ilves. Toimetajad Aivar Õepa, Sven Saun, Andrus Karnau, Kaire Reiljan, Tarmo Õuemaa, Egon Erkmann.

Andres Ammas on asunud Isamaaliidu peasekretäri tööle ning tõmbunud lehejuhtimisest kõrvale. Hiiu Lehe peatoimetajaks on läinud Urmas Lauri. Liiklusõnnetuses hukkus Madis Pääbo. Egon Erkmann on küll veel toimetajana impressumis, kuid aktiivsest lehetegemisest on ta tagasi tõmbunud ja tööle on võetud küljendaja, keda impressumis enam toimetuse hulka ei arvata. Tööjõukriisi leevendab ainult Läänemaa ajalooõpetaja Andrus Karnau ajakirjanikuks tulek. Peatoimetajana on asunud tööle Lehte Ilves. Ajakirjanikke on toimetuses 5.

2001: Peatoimetaja Lehte Ilves. Toimetajad Aivar Õepa, Kaire Korpe (praegu Talviste), Tarmo Õuemaa, Kristel Maasikmets (praegu Reimer), Andrus Karnau, Sven Saun.

Kaire Reiljan on taas lapsepuhkusel. Tööjõud on täienenud kahe varasema ajakirjanikukogemuseta reporteriga: Kaire Korpe ja Kristel Maasikmets. Maasikmets oli varem Tallinnas pressifotograaf ning õppis Tartu Ülikooli avatud ülikoolis ajakirjandust. Lääne Ellu sattus ta just tänu suvepraktikale. Läänemaalt pärit Kaire Korpele oli Lääne Elu esimene tööalane kokkupuude ajakirjandusega. Ajakirjanikke on toimetuses 6.

2003: Peatoimetaja Lehte Ilves. Toimetajad Aivar Õepa, Kaire Korpe (Talviste), Andrus Karnau, Sven Saun, Kristel Maasikmets (Reimer), Kaire Korpe (Talviste). Toimetuse koosseis on püsinud

stabiilne, vaid Aivar Õepa on aktiivsest lehetegemisest tagasi tõmbunud ning asunud juhtima Eestimaa Looduse Fondi ajalehte Roheline Värav. Selle kõrvalt kirjutab ta kodust Lääne Elule Eesti ja maailma uudiseid. Ajakirjanikke toimetuses seega 5–6.

2005. Peatoimetaja Tarmo Õuema. Toimetajad Aivar Õepa, Kaire Talviste, Kristel Maasikmets (Reimer), Lehte Ilves.

Taas on aset leidnud suurem pereheitmine. Andrus Karnau ja Sven Saun asusid tööle Postimehesse. Aivar Õepa jätkab Lääne Elus töötamist teise töö kõrvalt – sel perioodil uudisteagentuuri AFP Eesti korrespondendi töö kõrvalt. Käesoleva töö autor on pärast pooleaastast tööd Eesti Päevalehe uudistereporterina naasnud Lääne Ellu peatoimetajaks. Sven Saunale asendajat tööle ei võetud – arvamus- ja kirjadetoimetaja tööd hakkas tegema peatoimetaja kui toimetuse ainus toimetaja, teadeteosa võttis üle reklaami- ja kuulutusteosakond. Kaire Reiljan asus tööle turismiettevõtlusse. Kaire Talviste valmistus jääma lapsepuhkusele. Toimetus oli sattunud viimase 15 aasta kõige suuremasse tööjõukriisi. Ajakirjanikke 3–4.

2007. Peatoimetaja Urmas Lauri. Toimetajad Lehte Ilves, Kaie Ilves, Tarmo Õuema.

Aasta varem on peatoimetajaks Hiiu Lehest naasnud Urmas Lauri, kui käesoleva töö autor pärast kolmeaastast Lääne Elu toimetuse juhtimist läks Eesti Päevalehe uudistetoimetuse juhatajaks. 2006 oli Eesti Päevalehte lahkunud ka Kristel Reimer. Asemele oli tulnud Lihula gümnaasiumi õpetaja, varem Tallinnas ajakirjanikuna töötanud Kaie Ilves. Vahepealsel perioodil oli lühiajaliselt Lääne Elus ajakirjanikuna töötanud Kaie Mäemurd ja Heli Reichardt, kuid mõlemad loobusid ajakirjanikutööst mõne kuu jooksul.

Käesoleva töö autor naasis Lääne Ellu 2007. aasta sügisel ajakirjanikuks. Kuigi impressumis see veel ei kajastunud, tegi samal ajal lehes reporteritööd ka Enriika Liiv, kes 2008. aasta talvel võeti täiskohaga reporteriks.

Sellele vaatamata on toimetuses käesoleva töö valmimise ajal ajakirjanikke vähe – 4.

Lisaks toimetajatele on Lääne Elus viimasel 15. aastal töötanud keeleteimetajana Heli Tammik ja fotograafina Arvo Tarmula.

Toimetusepoolest eraldatud osa, kes tegeleb kuulutuste vastuvõtu, reklaami ja leviga, koosneb 4 inimesest – kaks kuulutuste vastuvõtjat, üks reklaamijuht ja üks toimetuse levijuht. Ka kujundajaid on toimetuses algusest kuni praeguseni, olgu siis tegevtoimetaja, toimetaja või kujundaja nime all, olnud üks.

Selline töökohtade jaotus on sundinud lehe toimetust universaalsusele, nagu ütles intervjuus Andres Ammas – iga ajakirjanik pidi olema võimeline vajadusel toimetama või lehte kujundama. See põhjendab ka toimetuse ajakirjanike toimetajateks nimetamist.

Andres Ammas nentis intervjuus, et võrreldes 1990. aastate “hipilike” ja vähenõudlike noorte ajakirjanikega, eeldab tänapäeval tööle tulija sissetulekut, mis annaks kindlustunde, mis on üheks takistuseks toimetuse suuruse taastamisel, kuid ajakirjanikke on ka lihtsalt raske leida. Kui toimetuse uksest astuks sisse kogemustega ajakirjanik ja tahaks tööd, küllap me leiaks võimaluse, ütles Andres Ammas. “Kurb on iga lahkunud inimese pärast, aga tagantjärele vaadates jälle õige. Vaadates nimetatud Ivar Soopaniit – kus ta oleks selle karjääri Läänemaal teinud, Anneli (Ammas) samamoodi, ja Urmet (Kook). Teil on ju kõigil jube hästi läinud, kes te olete läinud või käinud ära. Päril ausalt, ma ei teagi, et kellelgi läinutest oleks päris halvasti läinud. On küll olnud üksikuid juhuslikke tulijaid, kellele ei ole võib-olla see ajakirjaniku töö sobinud.”

Lehte Ilves: “Muudatused kollektiivis: hakkas pihta Anneliga. Anneli läks ära, siis see oli nagu šokk, et nüüd on kõik. Aga pärast seda on see sabaraiumine muutunud täiesti iseenesestmõistetavaks, et ... tegelikult on ikka alati šokk, kui keegi ära läheb, aga sa oled nagu kuidagi leppinud, et paratamatult siit noored inimesed lihtsalt lähevad ära. Ja keegi, kes siia alles jääb, peab selle aja üle elama, nii kaua, kui asi jälle laabub. Mulle tundub ka, et see tempo ja liikumine on läinud järjest kiiremaks, et kogu aeg on mingid muutused – keegi läheb jälle ära, šokk, pead kohanema. Ja töökoormus minu arust iga aastaga kasvab.”

Kokkuvõttes nähtub, et aastate vältel on toimetus mitte suurenenud, vaid kokku tõmbunud. Kadunud on kirjade-toimetaja ametikoht. Vähem on ka ajakirjanikke.

3.5.2. Muudatused toimetuse töös

Andres Ammas hindab tagantjärele, et Lääne Elu asutamisest 1989. aastal kulus täisväärtuslikuks maakonnaleheks saamiseni 3–4 aastat. Sinna sisse mahtus ka turuvõitlus Töörahva Lipu järglase Läänlasega, milles Andres Ammas oma diplomitöö kirjutas ja millest Lääne Elu sügisel 1994 võitjana väljus, kui Läänlane ilmumise lõpetas. Järelikult täitis Lääne Elu selleks ajaks juba maakonnalehe-rajoonilehe klassikalised funktsioonid ära, leiab Ammas. “Minu diplomitöös ju ka võib-olla kõige olulisem tulemus oli see, et me liikusime (Läänlasega) täpselt vastandlikes suundades. Läänlane politiseerus ja meie tõmbusime selles tagasi. Mingil hetkel see pendel läks juba peaaegu teistpidi, et me võtsime nende koha juba üle.”

Peatoimetajad. Algusest kuni 1997. aastani ning väikse vaheaja järel 1999. aastani oli Andres Ammas ka Lääne Elu peatoimetaja. “Ma ei saa vist eriti demokraatlikust juhtimisest rääkida. /.../ Võib-olla õpetajaametist tulenevalt ma püüdsin leida igale inimesele võimalikult temale omast rakendust. /.../ Teine teadlik suund oli ka universaalsus kogu aeg. Ma ei saanud tol ajal aru ja ma ei saa ka tänapäeval väga hästi aru, kuidas nii väikses lehes on võimalik teha niiõelda maaelu ja spordi osakonda,” kirjeldab Ammas enda peatoimetajaega.

1997. aastal ja praegu Lääne Elu peatoimetajatööd tegevat Urmas Laurit iseloomustab Ammas pehme käega juhina. “Suunamist on nagu liiga vähe. Mul on tunne, et Urmas on lasknud kõige rahulikumalt asjadel minna. Tema on meist kõige rohkem keskendunud ka lehe väljanägemisele ja sellistele asjadele.”

Töö autorit, kes pidas peatoimetajakohta aastatel 2003–2006, iseloomustab Andres Ammas nii: “Oli tunda püüdu analüüsida ja professionaliseeruda. Võib-olla sinul oli kõige rohkem läbimõeldust, natuke sellist laisa inimese mõtteviisi, et kõigepealt küsid, miks me teeme, kas ikka peab tegema, mitte kohe õhinaga jooksmata hakata. Enne ikka aru pidamine, kas ikka maksab joosta.”

Lehte Ilvest, kes oli peatoimetaja aastatel 1999–2003 iseloomustab Ammas emotsionaalsemana, õhinaga kaasa minevana. “Võib-olla et ajakirjanduslik haridus või õppimine on teile Lehtega väga kasuks tulnud. Teadlikum lähenemine. Sina ja Lehte olete ka mõlemad selles mõttes nagu head, et see selgem veel uudiste klassikaline läbikirjutatus ja eetiliste printsiipide jälgimine, varjatud reklaami ei lase sisse ja nii edasi, ütleme, et need asjad on kogu aeg paremuse poole läinud võrreldes 1990. aastatega,” ütleb Andres Ammas.

Iseenda taandumisele toob ta kaks põhjust: rutiin ja poliitilise kallutatuse kahtlus. “Mul hakkab igav, ma ei suuda,” rääkis Ammas. “Kõik see aastaringi kordumine, rutiinsete ja kohustuslike teemade kordumine. Sellepärast ma liperdan edasi-tagasi.”

“Ma ju sain objektiivselt aru, et minuga seotult on leht liiga poliitiline ja minu tausta tõttu käib lehega kaasa politiseerituse taak. Ma võin ju püüda kõik oma vaated suruda kuhugi tagakambrisse, aga kes tahab välja lugeda, loeb need ridade vahelt kusagilt ikka välja. /.../ Leht pidi sellest vabaks saama. Selles on kõik ülejäänud olnud edukad. Et ta on vähem poliitiline ja tasakaalustatud,” lisab Ammas.

Praeguse ja oma tööaja võrdluses toob Ammas välja vähenenud aktiivsuse. “Genereerisime, tööstiili mõttes. Ajurünnakuid oli võib-olla rohkem kui praegu. Rutiin on peale tulnud ja võib-olla pole neid enam niipalju vaja ka, aga tegelikult me ju, kas siis napsiga või ilma, aga istusime tohutult koos ja

tohutult tuli lihtsalt niisuguse kõõgiistumise käigus mõtteid.

Väga palju inimesi astus läbi ja ega teda enne välja ei lastud, kui ta oli öelnud mingid teemad. Ja oli rohkem niisugust refleksi, et räägid inimesega ükskõik millest ja mõtled vaikselt, et kas sellest saab kirjutada. Tegime fanatismist.

/.../ Nii et mis ma oskan sulle öelda, mõttetööd, mõtterünnakuid, mõttetalguid, niisuguseid kontseptsiooni väljatöötamisi, seda on puudu. Ma ei tea, võib-olla ma olen ebaõiglane, ma ju ei tea, kas te arutate või ei aruta. Aga lehest õhkub vahel (nagu ei arutataks teemasid).”

Ammas leiab, et sarnaseid suundumusi on kogu Eesti maakonnaajakirjanduses, oma järeldused on ta teinud hommikuprogrammi maakonnalehtede tutvustuse põhjal. “(Maakonnaajakirjandus) liikus aktiivselt suurtele järele ja nüüd seisab. Ma ei ole midagi niisugust sattunud lugema, millest ma vaimustuks. Minu arust mingi tiigistumine on üleüldine, natuke nagu rutiinne. Ma ei tea, kas see on ajaga seotud või ei ole lihtsalt konkurentsi.”

Lääne Elu tulevikust rääkides kinnitab Ammas, et omanikud on üksteisele vandunud, et leheosalust ära ei müü. Suuremaid muudatusi omanik samuti ei kavanda. “(Lääne Elu) püsiks sarnasena. Majandusliku tõusu hetkel võib tekkida vajadus tasuta reklaamilehtede ja taoliste asjade järgi.”

Et leht taas tihedamini ilmuma hakkaks, ei pea Ammas võimalikuks. “Ma arvan, et selle me tegime läbi. See ei ole lihtsalt majanduslikult võimalik. Reklaamimaht ei kasva nii palju. Me lootsime, et kuulutustering läheb nelja korruga tihedamaks, üks kuulutab, teine vastab. Aga ei läinud. Samad kuulutused jagunesid nelja lehe peale ära. Ja tekkis hästi palju kaadri mõttes probleeme, et kui praegu saab peatoimetaja, keeleteimetaja või kujundaja üksi oma tööga hakkama, siis oleks vaja kogu aeg veel 0,3 või 0,5 töötajat juurde. Üksi enam ei jaksa ja kahele tööd ei ole. Tekiks küsimus, kust neid inimesi võtta ja nii palju ei ole ka priisata.”

Sisu osas ennustab Andres Ammas temaatiliste lisade tagasitulekut. “Väga spetsiifilised, lausa ajakirjalaadsed vahelehed või teemalehed, need tulevad jälle tagasi. Tekivad huvigrupid, kes on sellest ise huvitatud,” ütles ta.

Interneti osa lehe tulevikus ei oska lehe üks omanikke täpselt määratleda. “Ma olen siiamaani suhtunud temasse rohkem nagu prestiižiasja või. Kõlab natuke totakalt, aga umbes nii, et me jumala pärast lolliks ei jääks või teistest viletsamad või maas ei oleks. See on ka minu inertsus, aga ma ei ole nagu uskunud, et selle kaudu suudaksime uusi lugejaid võita. Võib-olla see on võimalik, teistmoodi ka ei saa. Võib-olla noored teistmoodi ka lugema ei hakka.”

Lehte Ilves võrdleb tööd Lääne Elu algusaegadel praegusega nii: “Mängisime igasuguste võimalustega. Katsetasime ja proovisime igasuguseid rubriike ja lisalehti. Tohutult mänguline ja loominguline aeg oli. Seda praegu ei ole. Kõik on raamides ja mängulusti on üldse hoopis vähemaks jäänud. Ma arvan, et terve 21. sajandi on seda mängulusti vähe olnud. Terves ajakirjanduses on mängulisuse hoogu ja kära vähemaks jäänud. Kõik läheb raamidesse, rahulikumaks, tasakaalukamaks, ja ka igavamaks, aga võib-olla see ongi jälle hea ka, et jälle tõsisemaks, tükati.”

Ilvese hinnangul on Lääne Elu oma kujunduse ja materjali pakkumise poolest üha selgemaks läinud. “Aga sisu ... minu arust on, see on minu personaalne viga vist, sest mulle tundub, et leht on kogu aeg vilets. Leht on kogu aeg vilets, peaks ikka paremat lehte tegema. Läheb mitu aastat mööda ja vaatad, et pole nagu väga vigagi,” kirjeldab ta.

Kõige parem oli leht Ilvese arvates 1990. aastate lõpul. “Oli palju rahvast ja erinevaid inimesi. Aivar ja sina tulid, Ivar ja Madis ja ... Kui on palju erinevaid inimesi, siis on sünergiat ja lugusid. Praegu meid on niivõrd vähe, et juba see kurnab sind ära, ja ega sa üle oma varju ei hüppa ka. Võib-olla tõesti majanduslikult on mõttekas, et me tuleme ju toime ja täidame selle lehe ära, aga lihtsalt lehe mitmekesisuse poolest jääb võib-olla ühekülgseks või ei kata kõike.”

Lehte Ilvese sõnul vajab Lääne Elu sugune väikeleht tõrütmi värskendamiseks koolitusi. “Kui suured lehed ostavad koolitusi sisse või teevad endal seal siseanalüüse ja sul on palju inimesi, kellega saad arutada, siis maakonnaleht on ikkagi suhteliselt üksinda. Sul on kolm inimest, keda sa läbi ja lõhki tunned, oma tööruut on ju lihtne tekkima. Juba see, et sa (koolitusel) teisi näed, toimetusest välja saad – kuuled ikkagi midagi uut või tuletatakse sulle unustatud vana meelde, see on nagu värske tuule puhang, et ei lase ära kopitada,” ütleb ta.

Milliseid koolitusi tänapäeval vaja oleks? “Nüüd võikski olla niisuguseid sisulisemaid koolitus. Näiteks majandus areneb ja tõesti tuleks teha selgeks, mis on deebet, mis krediid. Või kuidas mingite dokumentidega praegu töötada, võtta need Ekspressi omad, kes dokumentide põhjal tegutsevadki, et õppida kasvõi neid asju analüüsima ja just infot otsima. Neid käsitöökuse asju ei peagi praegu niivõrd olema.” Ajakirjanikuna vormis püsimiseks analüüsib Lehte Ilves teisi ajalehti. “Vaata ja võrdle, analüüsi, mis on halvasti, mis on hästi.”

Töökultuur on Ilvese sõnul iga peatoimetaja ajal veidi erinev olnud. Alguses, Andres Ammase esimese peatoimetajaperioodi ajal, oli lehetoimetuse pigem “Oli täitsa loomulik, et sa õhtul keetsid lapsele toidu valmis ja tulid kella üheksaks tööle. Pühapäeva õhtupoolikul saime Andrese ja Anneli juures kokku ja arutasime, mis on nüüd õhus, mis on oluline, mis teemad on. Genereerisime ideid.

Kusjuures kõik tegid kõike ka,” kirjeldab ta.

“Andrese ajal kõik nagu kuidagi sujus. Ta oli küll võrdlemisi vähe toimetuses, aga tema vist tuli ka hommikul vara või kuidagi märkamatuult ta tegi need oma tööd ära. Et kadus Andres ära oma poliitikaasju ajama, tegi leht ennast ise. Hea sõbralik õhkkond oli, Andres nagu oskab kollektiivi tööle panna,” meenutab Lehte Ilves Ammast peatoimetajana.

Oma sõnul on Ilves Ammaselt õppinud aktuaalsete teemade otsimist – mõelda, mis on õhus või mis on tulemas. “Arutasime kõik asjad koos läbi ja siis valisime sealt teemad, et seda nagu praegusel ajal eriti ei tehta. Tol ajal elu ka paljuski dikteeris selle. Nüüd ju paljud töötavad pressiteadete põhjal,” räägib Ilves.

Urmase Lauri esimesest peatoimetajaperioodist meenutab Lehte Ilves, et ülesannete delegeerimine vähenes: “Andres oskab inimesi tohutu hästi tööle panna, mängleva kergusega ja sõbralikult, ja inimese enesetunnet tõsta. Urmas on jälle see, kes teeb nagu ise ära paljusid asju. Mäletan, et Bulvarileht oli Urmase hingeasi, ta hoidis huumorit lehes.”

1997–1999, kui Andres Ammas oli teist korda peatoimetaja, valitses toimetuses Ilvese sõnul produktiivne pluralism. “Inimesed ei olnud ära kurnatud, nagu praegu. Me oleme praegu liiga välja väänatud. See on ka tähtis, et inimesed saavad omavahel rääkida, arutavad, sul on aega vaielda. Siis genereerid ka ideid.”

Lehte Ilvese enda peatoimetajaperioodi iseloomustab ta nii: “Pidasin tähtsaks seda, et Andrese ja Anneli liini edasi jätkata. Et siin oleks sõbralik ja loominguline õhkkond ja et me püüaksime kõigest hingest oma tööd hästi teha. Sekkuda ja olla tegijad või täita oma rolli hästi. Kas see välja tuli, ei ole minu öelda. Aga minu jaoks oli just tähtis selle Lääne Elu vaimu edasikandmine. Et ei kivistuks ega bürokratiseeruks.”

Nii tuli ette konfliktegi, kui näiteks kellelgi oli häid teemasid rohkem kui kohe ise jõudis ära kirjutada ja peatoimetaja teema teisele ajakirjanikule andis. “Leht on tervik, see pole tähtis, kes midagi kirjutab, peaasi, et on kirjutatud.”

Peatoimetajatööst loobumist põhjendab Lehte Ilves väsimusega. “Lihtsalt oled nii väsinud. Ma kujutasin ette, et kui hea on reporteril elada, et sa ei pea muretsema kogu aeg. Eks mina olen selline Urmase tüüpi, ma ei osanud tööd delegeerida. Mul oli tavaline, et lehepäeval sain koju pool kaheksa õhtul. Siis kui leht oli tõesti viimseni kõik korras. Mina toimetasin palju rohkem kui praegused peatoimetajad. Selle peale läks tohutu energia. Siis ma kirjutasin ise palju. Lollakas lihtsalt jälle. See lihtsalt väsitab ja tappis ära.”

Oma peatoimetajaperioodi võtab Ilves tagantjärele ka toimetuse universaalsuse vähenemise. “Ma ise olen seda poliitikat ajanud, et reporter kirjutagu, tootku uudiseid. See on tema töö. Toimetamise ja muuga pean mina hakkama saama, sest kui minul pole aega ja reporterid ka toimetavad, siis uudised jäävad kirjutamata. Noh, leht läks ka paksemaks ja oli rohkem uudiseid vaja. Siis jäigi see muutus, et kõik enam kõike ei teinud.”

Käesoleva töö autori peatoimetajaperiood kestis aastatel 2003–2006. Lehte Ilves meenutab, et esialgu ootas ta endist kolleegi Eesti Päevalehest tagasi hirmuga. “Mina nagu pelgasin sind, et me siin omamoodi harjunud, et mis nüüd muutub. Seesama, et võrdlusmomenti eriti ei ole, et oli hirm, et teised lähevad eest ära ja sa ei tea seda, sa ei arene. Mäletan, et tööpäevad läksid lühemaks millegipärast. Ega see ei olnud halb, see oli täiesti uus kogemus. Kuigi see põhimõte oli meil juba Andrese ajast, et mingit vahetmist ja tagumikutundide istumist toimetuses ei ole. Et kui töö tehtud, kodu ära või ükskõik kuhu. Sellist näilist töötegemist ei ole nagu kannatatud,” räägib Lehte Ilves.

“Sina olid hea sõnastaja, sa nagu oskad probleemi sõnastada või. Oskad nagu ilusti asjad selgeks rääkida. Mina nagu tunnen midagi, aga sina väljendad seda, see on sinu tugev külg.”

Negatiivse poole pealt on Lehte Ilvesel meeles, et uus peatoimetaja ei toonud midagi uut kaasa. “Selles mõttes te olite Urmasega üsna ühtemoodi. Sellised omaette rügajad või omaette tegijad. Ega ei olnud, et toimetus, tuleme nüüd kokku ja arutame või teeme midagi. Individuaalsemaks muutunud küll. Sinu puhul oli veel tunda, et kui inimesed pakkusid oma teemad välja, siis sa ütlesid, et ärme seda tee, teeme seda, see on tähtsam. Valikut oli sinu puhul rohkem tunda. Urmas nagu laseb meil rohkem, kuulab ära, mis kellelgi tuleb ja siis omaette otsustab, kuhu miski. Sina väärtustasid rohkem ajakirjanduslikku, ütlesid, et tee sinna seda juurde või toda.”

Ajakirjanike nappus kasvatas töökoormust. “Vähemaks jäi loomingulisust, arutelu. Tekkis rutiin. Praegu on sellest väga raske lahti saada. Kui teinekord ongi aega rohkem, kui sul olekski aega olnud viimistleda seda lugu ja mõeldagi, et ma leian uue nüansi sellele asjale ja, aga raske on rutiinist välja tulla. Oled harjunud tulistama ja ma ei tea, kui kaua sa pead ennast harjutama mõttega, et aega on, enne kui jälle ... Ja teemad ka kogu aeg tiksuvad. Niipalju igasuguseid uudiseid, mis oleks, peaks või võiks kirjutada, need tahavad ju kirjutamist,” kirjeldab Ilves.

Praegust toimetuse tööd iseloomustab Lehte Ilves kui korrektset kontoritööd ilma erilise põlemiseta. “Kõik on kohusetundlikud ja teevad oma töö ära, aga ei ole maailmaparandamist. Protsessidesse sekkumist on vähe tunda. Pigem oleme kajastajad, kui sekkujad või suunajad. /.../ Probleemlugude olematus, uurimislugusid üldse ei ole, väljas ei käi eriti, enamik lugusid tehakse telefoni teel. Allikaid vähe. Kõik on kokku seesama, et me teeme kolme inimesega lehte,” räägib ta.

Lehe tuleviku seisukohast leidis Lehte Ilves, et Lääne Elu võiks taas päevaleheks muutuda. “Ma valiksin isegi õhema aga tihedama. See kinnistab rohkem. Iga päev harjud rohkem saama. Kui saad üks kord nädalas selle paksu, siis teinekord jääb üks lugemata, vaatad, et midagi sellest ei juhtunud ja löödki käega. Ja info muutub ka ikkagi värskemaks ja teisemaks.”

3.5.3. Muudatused toimetuse väärtustes

Lehte Ilves räägib oma intervjuus Lääne Elu väärtustest järgmist: “Mulle tundub, et (Lääne Elu on) midagi helget, võitlevat, ausat, kirglikku, esirinnas ja edumeelne. Eks me oleme maakonnalehtede seas kogu aeg omamoodi olnud. Teised on olnud oma arengus stabiilsemad või isegi tagasihoidlikumad, siis meie oleme kogu aeg tahtnud suurt lehte teha, olla nagu suuremad. Meie põhimõtte on algusest peale olnud, ajakirjandus on ajakirjandus. Ei tohi mingit vahet olla, et ahh, mina maakonnalehe ajakirjanik, mis mina. Ajakirjandus on ajakirjandus, vahet pole.”

Praegune maakonnaleht Lääne Elu alustas 1989. aastal ilmumist ilma muu kindla sihita, kui olla lehe tegijatele oma mõtete kuuldavakstegemise platvormiks. Tööraha Lipp, toonane põhiline maakonnaleht ei avaldanud teatud asju, meenutab Andres Ammas intervjuus. “Eks mina vähem ja Anneli (Ammas) rohkem omal nahal olime seda tundnud, et kogu aeg käis mingi imelik laveerimine. Et mingid kodanike komiteede ja muinsuskaitse teated seal ilmusid, aga vahepeal jälle ei tohtinud nagu rääkida. Aga ajend konkreetselt oli kodanike komiteede loomine. Et see ei olnud teema, mis oleks mahtunud Tööraha Lippu. Ma ei mäleta ka, et me oleks teinud plaani, et ilmub aasta ja ei rohkem, aga et ta igaveseks ajaks ilmuma jääb, ma küll kindel ei olnud.”

Tõuke lehe kujundamiseks päris ajaleheks andis äripartner Arne Veske. “Arne talle omase hooga ütles kogu aeg nii, et miks nii harva, teeme tihedamini või miks nii õhuke, teeme paksema. Meie Anneliga plaan oli teha muinsuskaitseleht, muinsuskaitseühingu infoleht. Ja Arne oli see, kes ütles, et einoh, teeme ikka päris lehe, et see, mis praegu ilmub, on ju jama,” räägib Andres Ammas.

Tol ajal ei olnud Eesti ajakirjandusel üldiselt arusaama uudise ja kommentaari vahest ja Lääne Elu tegijad ei pööranud sellele ka tähelepanu – selleks ju leht sai tehtud, et omi mõtteid välja öelda, ütleb Ammas. Sellele, et toimetus võtaks omaks uudisväärtused, aitasid kaasa koolitused.

Andres Ammas meenutab võtmetähtsusega koolitusena Priit Pulleritsu õppepäeva Tartus tervele toimetusel. “Ka teised koolitused. Meil oli neid mitu. /.../ Ma mäletan näiteks, et mingi Soome poiss käis meil siin, sealt Keski-Suomalaisest.” Sel ajal lõpetasid Andres Ammas ja Läänlasest tööle kutsutud Lehte Ilves Tartu Ülikooli ajakirjanduseriala. “Ennast kiites võiks öelda, et me olime hästi

õpilembesed. Kui ajalehtede liit hakkas seminare korraldama, siis tüüpiline oli see, et me küsisime, kas ei saaks ühe inimese asemel kahekesi või kolmekesi minna,” räägib Ammas.

Ka Lehte Ilves tähtsustas koolituste rolli. “(Pulleritsu koolitus) oli esimene sahmakas, kuhu mingid asjad paigutatakse. Või mis moodi pealkirju panna. Need kõik muud, need on ju tulnud sadade muude koolitustega.”

Ilves tõstab esile ka Mart Raudsaare nädala väldanud koolitust toimetuses 2001. aasta alul, mis aitas parandada ja elavdada vahepeal lisandunud uute ajakirjanike tööd. Tavalistest koolitusseminaridest tõstis Ilves esile ajalehtede liidu Põhjamaade nõukoguga koostöös tehtud projekti. “Need olid väga head koolitused. Seal oli näiteks puhtalt *feature*-koolitused ja kujunduskoolitust, kõike oli. Lõpuks tekkis ajakirjanduses mingi tervikpilt.”

Andres Ammase sõnul on Lääne Elu toimetuse alati ka tähtsaks pidanud tunnustust. “Mille üle mul väga hea meel on, et me tänavu nii palju pressipreemiaid saime. Mulle vahepeal tundus, et toimetuse ambitsioonikus väheneb liialt. Me oleme teatud mõttes natuke ülbed või õigem sõna oleks ambitsioonikad. Et me tahame parimad olla ja tahame võita auhindu ja tahame, et meid tunnustatakse ja kiidetakse. Et me ei taha olla üks maakonnaleht teiste hulgas.”

Samuti tõstab ta toimetuse väärtusena esile pühendumist. “Kui inimesel on vaja ära olla või vaba päeva võtta, siis ei pea seda avaldusega küsima, aga kui on vaja ületunde teha, siis ei tohi ka viriseda. Leht peab valmis saama, ükskõik mis. Selles mõttes ei ole kunagi respektieritud seda, et kell kukub ja koju.”

Lehte Ilves kirjeldab iseenda kui ajakirjaniku väärtuste muutumist aja jooksul nii: “Ajakirjanikuna teed ju kaasa kõik ühiskonnaelu muutused. Kui ma tulin, siis ma olin ametnik ja tulin ajakirjandusse, millest ma ei teadnud mitte midagi. Ja mis see tollaegne nõukogude ajakirjandus nii väga oligi? Ei ma teadnud žanritest ega uudisväärtustest mitte midagi. Kõik vanemad inimesed olid ees, kes ütlesid, mida tuleb teha või kirjutada. Aga ajakirjandusžanrite või ajakirjanduse kui sellisega ma puutusin ikkagi kokku ülikoolis (kaugõppes), kui me koos Andresega ajakirjandust õppisime ja siis, see oli juba Lääne Elu ajal, kui me terve toimetusega läksime kooli. Terve laupäevase päeva olime seal, kui Pullerits meile uudiste seitset kriteeriumi luges ja ümberpööratud püramiidi. See võis olla 1993–1994. See oli hüppeline areng Lääne Elus ja minu isiklikus elus.

Kui uus vaba ajakirjandus tuli, ... polnud ju kogemust ega midagi, tundus, et ajakirjanikuna sul on piiritu võim kõike küsida, kõike teha, kõike öelda, kõike rappida. Ma kujutan ette sai ikka ka paljudele inimestele alusetult või süütult halba teha, või vähemalt ei lastud neil ennast kaitsta.

Praegu on elementaarne, et küsid tema käest ka, aga teinekord sai kirjutatud pikki lugusid, kus materdati maa sisse, aga inimese enda käest üldse ei küsitud. Et igasuguseid lollusi ja rumalusi on tehtud, et selles mõttes on see kasvamine toimunud ikka rahunemise ja tasakaalukuse ja mõistmise poole.”

Nii Andres Ammase kui ka Lehte Ilvese hinnangul sekkub ajaleht praegu maakonna tegemistesse vähem: “Kõik on kohusetundlikud ja teevad oma töö ära, aga ei ole niisugust maailmaparandamist või muutmist. Protsessidesse sekkumist on vähe tunda. Pigem oleme kajastajad, kui võib-olla sekkuja või suunaja.”

4. peatükk. Järeldused ja diskussioon

Paberlehe lugejaist Läänemaa elanikke oli 2007. aastal 14 000 ehk 69% auditooriumist. Seega loeb kohalikku maakonnalehte veidi üle kahe kolmandiku Läänemaa elanikest. Väikeste kõikumistega on selline loetavusprotsent püsinud kogu vaadeldud perioodi. See on kõrgeim loetavus võrreldes teiste uuringutes käsitletud Eesti maakonnalehtedega, mis lubab ka järeldada, et Lääne Elu on võimeline oma leviku poolest Läänemaa kogukonnalehe rolli täitma.

Lääne Elu paberväljaande lugejaskond väljaspool Läänemaad on näidanud kasvutendentsi ja ulatus 2007. aastal 5000 lugejani. Siin on huvitav märkida, et toimunud on omamoodi difusioon, sest aastal 2001 olid enamik lehe väljastpoolt maakonda lugejaid Harjumaalt ehk naabermaakonnast, mille oma maakonnaleht oli nõrk ning mille Läänemaaga piirnevad alad kuulusid enne Teist maailmasõda Läänemaa koosseisu. Kuid 2007. aasta Saar Polli uuring näitas, et lugejad väljaspool maakonda ei jaotu enam valdavalt naabermaakondadesse, vaid neid on ka näiteks Valgamaal ja Lääne-Virumaal. Hüpotese võib püstitada mitu – näiteks elanike liikumine Eesti-siseselt, mis kombineeritult lehe lugemistraditsiooni tekke ja kinnistumisega on lehe n-õ lugejaga kaasa viinud. Oma osa võib mängida ka Internet, mis pakub väikest valikut paberlehe uudistest – see võib tekitada või alal hoida sidet ajalehega, mis viib mõnel juhul paberlehe lugemiseni. Ka võib ajalehe trükkimise Tallinna üleviimine olla kiirendanud lehe kojutoomise kiirust teistest maakondadest tellijatele.

Lugejaskonna uuringu kõige olulisem tulemus on, et Lääne Elu kogulugejaskonnast oli 2007. aastal 28% sellised, kes lugesid lehte ainult Internetist. Ei ole teada, kui suur osa Internetist lehe lugejaist on läänlased. Just Internet on see kanal, mille kaudu on kasvanud Lääne Elu lugejaskond 21. sajandil. Eriti oluline on toimetusel Internetile tähelepanu pöörata, kui vaadata Lääne Elu võrdlust teiste uuringutes osalenud maakonnalehtedega. Lääne Elu Interneti-lehekülj on 2008. aasta talvise seisuga sisuvaene, pakkudes kolme tähtsamat uudist, juhtkirja ja nende kommenteerimise võimalust.

Reklaamimüük Interneti-küljele on peaaegu olematu. Ka intervjuud näitasid, et ei lehe tegijad ega maakonna arvamusiidrid ei oska Interneti-väljaandest midagi arvata. Lehe üks omanikke ja asutajaid Andres Ammas ütles, et on Interneti-külge siiani pidanud rohkem edevuseasjaks, mis igaks juhuks peab lehel olema, et mitte teistest maha jääda. TNS Emori reklaamituru 2008. aasta 1. kvartali uuring näitas, et Interneti-reklaami turu maht Eestis ületab juba nii välireklaami,

raadioreklaami kui ka ajakirjade reklaami ja on veel vaid umbes neli korda väiksem paberlehtede endi reklaamimahust. Seejuures on Interneti-reklaami maht aastaga kasvanud üle kolmandiku.

Ei ole küll teada, kes või kust Lääne Elu Interneti-külge loevad, kuid on võimalik, et lehe lugemisega Internetist saab seletada noorte väikest osakaalu paberlehe lugejaskonna seas. Kui Lääne Elu toimetus Interneti-väljaandele terviklikku kontseptsiooni välja ei tööta ning seda järjekindlalt ellu ei vii, võib see tema kui kogukonnalehe ning äriettevõtte tegevust pärssima hakata.

Praegu on Lääne Elu Interneti-lehekülje ainus lisaväärtus paberlehega võrreldes kommentaarid. Võimalik, et seetõttu on Lääne Elul vähe selliseid lugejaid, kes loeksid nii Interneti-väljaannet kui ka paberlehte. Selles osas võiks uurida Võrumaa Teataja ja Sakala kogemust, kelle lugejatest suur osa loeb nii paber- kui ka Interneti-väljaannet. Interneti-maakonnalehe kanalina tekitab veelgi küsimusi. Kui suur osa Interneti-lugejaist on väljastpoolt Läänemaad? Kas neil on side Lääne maakonnaga või on Lääne Elu netiväljaanne nende jaoks üks uudisteallikas teiste omasuguste seas? Kuidas on see mõjutanud nende trükimeedia tarbimist?

Kõik vaadeldud uuringud alates 2001. aastast kuni 2007. aasta sügiseni näitavad, et Läänemaa naiste hulgas on Lääne Elu paberleht loetavam kui meeste hulgas ning et Lääne Elu lugejaist moodustavad naised üle poole. See ei ole erakordne võrreldes teiste maakonnalehtedega, kuigi on ka selliseid, kus mehed on ülekaalus. Sotsiaalse sidususe tekitajana ja informeerijana on Lääne Elu ülesanne tagada selline ajaleht, mis oleks loetav võrdselt kõigi Läänemaa lugemisoskusega elanike seas.

On võimalik, et mehed eelistavad Lääne Elu veebiväljaannet paberväljaandele, aga isegi sel juhul jäävad nad oma kodukoha demokraatlikes protsessides osalejatena halvemasse rolli, sest Interneti-leht pakub vaid väikest osa paberlehe uudistevalikust ja sisust. Uurimist väärrib, kas meeste vähene maakonnalehe tarbimine on tingitud lehe sisust, mis neid vähem kõnetab või on meestel vähem võimalusi kohalikku ajalehte lugeda.

Võrreldes enamiku teiste maakonnalehtedega on noorte lugejate osakaal Lääne Elu paberlehe lugejaskonna hulgas väiksem. 30–49-aastaste lugejate osa poolest kuulub Lääne Elu keskmike sekka. Keskealiste ja eakate lugejate osakaal on Lääne Elu lugejaskonna seas teiste maakonnalehtedega võrreldes pigem suur.

Käesolevas uurimistöös on usaldusväärseuse tõstmiseks liidetud kooliealiste ja 20–29-aastaste vanusegrupid. Tegelikult väärriksid need grupid eraldi põhjalikumat uurimist. Nende huvid, võimalused ja ootused lehele on erinevad.

Maavanem Neeme Suur ütles intervjuus, et Läänemaa 20–29-aastased inimesed on suhteliselt madala haridustasemega, neil on laps ja liisingud ning seetõttu raske kuhi elumuresid kanda. Neil on raha ja aega liiga vähe, et seda kohalikule ajalehele kulutada. Samas peab toimetus selle vanuserühma lehelugemisharjumuse tekitamisega vaeva nägema, ei saa loota, et küll nad kümne aasta pärast, kui elujärg parem, ise lehe avastavad. Ja nagu näitas Lääne Elu esiküljelugude teemade analüüs, ei tähtsusta leht praktiliste teemade, nagu toimetulek, uudiseid peaaegu üldse.

50-aastaste ja vanemate läänlaste seas on Lääne Elu loetavus kasvanud ning kõrge – üle 80%. Oleks huvitav teada sellise tõusu põhjuseid. Kas võib oletada, et vajadus kohaliku ajalehe järgi on eakate hulgas olnud kogu aeg suur ja üldise elujärje paranemine on võimaldanud neil või nende lähedastel ajaleht tellida? Või on loetavust eakate hulgas mõjutanud lehe sisu võimalik muutumine? Kuidas peaks sellele reageerima ajalehe toimetus? Millist mõju võib kohaliku meedia regulaarse jälgimise kasv eakate seas tuua kaasa Läänemaale tervikuna?

Haridustaseme järgi on maakonnalehe lugemine läänlaste seas 2007. aastal Saar Polli järgi üpris võrdne – üle 60% nii põhiharidusega, keskharidusega kui ka kõrgharidusega läänlaste seas.

Oma funktsiooni täitmiseks peab maakonnaleht olema võrdselt kõrgelt loetav ka elukoha järgi maakonna sees. Kuigi Saar Poll on uurinud Lääne Elu loetavust Läänemaal linnas ja maal (linnas 69%, maal 66%), on seda vähe. Mingi pildi paberlehe lugejate jaotusest, kuigi ebatäpse, annab lehetellimuste jaotumine eri postkontorite vahel Läänemaal. Tellimuste jaotumise võrdlemine omavalitsuste vahel ei ole päris ühtlane. Käesolevas töös avaldatud andmete põhjal on võimalik valida väiksema loetavusega piirkonnad ning uurida, kas on nende piirkondade kohta lehes vähe materjali või uurida vallaelanike endi käest, miks Lääne Elu neile kaugel on. Sellele, et maakonna lõikes mõne valla tegemised ajalehes ei kajastu, juhtisid oma intervjuudes tähelepanu mõlemad arvamusliidrid. Ka ajakirjanik Lehte Ilves nentis, et lehetöö on muutunud rohkem toimetuses istumiseks ja telefonitsi suhtlemiseks, mis vähendab aga kohalike uudiste ajakirjanikeni jõudmise tõenäosust.

Uudiseteemade muutumine. On selge, et uudiseteemade esinemine lehes väärrib põhjalikumat analüüsi, kui sajakonna lehenumbri läbivaatamine. Tänu aastast aastasse kindlatel aegadel korduvatele uudisväärtusega sündmustele ei anna ühe kuu lehed ka päris objektiivset pilti lehe uudisväärtustest aasta jooksul. Kuid tendentse võib sellegi pealt välja tuua.

Oktoobrikuiste esikülje pealugude teemade analüüs näitab, et temaatiline mitmekesisus on Lääne Elus küll 1993.–1995. aastaga võrreldes kasvanud, kuid jääb siiski väikseks. Viimastel aastatel ei ole mitmekesisus enam märkimisväärselt kasvanud ja on jäänud aastatuhandevahetuse tasemele.

Suure osa peauudiste teemadeks on endiselt sisepoliitika. Viimastel aastatel on suurima languse läbi teinud avaliku korra temaatika, kõige rohkem on lisandunud ajaloo ja rahvakultuuri teemalisi pealugusid. Viimati nimetatu roll võib olla oluline identiteedi loomise ja säilitamise koha pealt, kuid selle mõjukus on väike. Ajaloo puhul on aidanud tõusule kaasa arheoloogilistelt kaevamiselt tehtud leiud, osa teemast on seotud Haapsalu piiskopilinnusega, mis on pigem oluline teema läänlastele. Kuid eriti rahvakultuuri puhul on tegemist nn pehme kategooria uudisega, mille avaldamiseks tuleb surve väljastpoolt toimetust, kuid mis kõiki uudiskriteeriume arvesse võttes ei ole ehk oma kohta tähtsaimate uudiste seas ära teeninud.

Vähenenud on keskkonnateema peauudises esinemine, mis arvestades seda, et suur osa Läänemaast on looduskaitse all, ei ole hea märk.

Kasvanud on tehnoloogia ja masinate pääs esikülje suurte lugude temaatikasse.

Inimestele olulised haridus ja tervishoid on teemaedetabeli keskosas, kuid mõlema puhul oli kajastamise kõrgaeg aastatuhande vahetuse paiku.

Sellised paljude läänlaste jaoks igapäevased ja olulised teemad nagu transport, toimetulek ja sotsiaalprobleemid, arvutid ja Internet, tarbimine ning põllumajandus on vaatlusaluste ajalehtede esikülgedele sattunud vaid mõnel üksikul korral.

Maavanem Neeme Suur juhtis oma intervjuus tähelepanu sellele, et noored läänlased, kellel on lapsed, pangalaenu ja toimetulekumured peas, huvituvad ka nendest teemadest rohkem kui poliitikast või muidu ilulemisest. Kuni 29-aastaste läänlaste seas on Lääne Elu lugemine ka kõige madalam. Üks võimalus toimetusele noori lehelugejaks harjutada oleks just selliste teemade tähtsustamine. Kindlasti väärib kontentanalüüsi praeguse Lääne uudiseosa tervikuna ja aasta lõikes. Praegu toimetis teadlikult ei tegele uudiseteemade mitmekesisusega. Isegi ühe lehe piires on uudiseteemade valik juhuslik. Põhjalikum analüüs aitaks selgitada, mis teemad on alatähtsustatud, mis ületähtsustatud.

Uudisväärtusi, nii nagu Priit Pullerits neid oma "Ajakirjanduse põhižanrites" defineerib, on Lääne Elu toimetis järginud kogu analüüsitud perioodi, vähemalt esikülje uudistes. Seda võib seletada Priit Pulleritsu koolitusega Tartus 1990. aastate alguses, mille läbis kogu toimetis. Et lähedus ja värskus esinevad kõige sagedamini, on lehe spetsiifikat arvestades ootuspärane – kohalikud uudised ennekõike ning värskus on üldse kõige lihtsamini täidetav uudiskriteerium.

1993. aastal oli silmatorkavalt palju aktuaalsust, millel viitab ka Lehte Ilves oma intervjuus, meenutades, kuidas toimetuse koosolekul arutati esmalt pikalt, mis on "õhus" ning valiti selle

järgi teemasid.

Oluline tulemus on, et aastate jooksul on uudisväärtuste esinemine uudises kasvanud. Andres Ammas seletas seda toimetuse juhtide ajakirjandusliku professionaalsuse kasvuga.

Lääne Elu struktuur annab üldpildi ajalehe žanrilisest muutumisest. 1993. aasta oktoobri ajalehtedes oli uudis välja kujunenud vaid esikülje lugudel. Enamikus ülejäänud lehest ei olnud võimalik eristada arvamusi ja uudiseid. Suure osa materjalist olid toimetusele saatnud kaasautorid ning nende puhul on üldse raske žanrit määrata. Fotode osakaal lehes oli väike, fotod olid väiksed, staatilised ja viletsa kvaliteediga. Mitmekesine oli temaatiliste rubriikide ja lisalehtede-lehekülgede valik – rannarootslaste lehest majandus- ja tarbijaleheni.

Kuid iga vaatlusaluse aastakäiguga hakkavad arvamused ja uudised ning Läänemaa uudised ja muud uudised selgemini eristuma. 1999. aastani on ajalehes valdavad lühiuudised. Üha suureneb piltide osakaal ja väheneb erilehtede osa. Lisanduvad moodsa ajakirjanduse tähelepanupüüdmise võtted/kujunduselemendid, nagu graafikud, lisalood, infokastid. Aastatuhandevahetuse paiku, koos uue kujundusega vähenes uudiste arv lehes. Üha suuremat pinda sai “aknalugu” ehk külje põhilugu. Samast ajast on peaaegu kadunud lehekülje sisuosa tagumise poole, alates viiendast leheküljest, kindel rubriigiline jaotus. Viimane suurem muudatus jääb samuti aastatuhande algusse, kui leht värviliseks läks.

Kokkuvõttes võib öelda, et uudislugusid on lehes jäänud vähemaks, kuid selle võrra on ühelekahele põhilisele loole rohkem tähelepanu pühendatud. Lehe ülesehitus – 2 Läänemaa uudiste külge, 1 arvamuskülge, 1 Eesti või välismaa uudiste külge – on lehes püsinud samasugune kogu selle aastatuhande. Vaid Eesti/välismaa külge muutub vahel Läänemaa küljeks või intervjuuküljeks, kui teistel uudiskülgedel ruumi väheks jääb.

Otse vastupidisel kombel puudub viiendal lk-l (nädalavahetusel 12leheküljelise lehe puhul viiendalseitsmendal) üldse kindel struktuur. Seal, kus vanasti olid noortelehekülge, Politsei Pilg või Reisi-leht, igapäev oma stiil ja eripära, on nüüd valdavalt välisautorite pikad tekstid segatud vähem tähtsate kultuuriuudistega.

Toimetuse peaks teadvustama, et viimasel viiel aastal ei ole lehe väljanägemises muudatusi toimunud – see on erakordselt pikk stagnatsiooniaeg võrreldes kiirete muutustega varasema 10 aasta jooksul. Sellel sisuosas, mis jääb arvamusküljest ja uudistest tahapoole, puudub üldse kontseptsioon ja ka sisult meenutavad need küljed laoplatse, kuhu kokku kuhjata materjale, mis mujale lehte ei ole sobinud. Ainus kindel osa on Jaan Franklin Perltzi ajaloooteemalised lood. Toimetuse enda tehtud

portreelood või reportaažid on juhuslikud.

Toimetusest on ajakirjanikena läbi käinud mitu korda rohkem inimesi kui sinna neid korraga mahub. Enamik on lahkunud mõnda suuremasse ajakirjandusvaldkonda, mida võib tõlgendada toimetuse professionaalsuse tunnusena, millele vihjasid ka Ammas ja Ilves intervjuudes. Lääne Elus töötamine on olnud hea kool ja enamik neist, kes on tööle tulnud algajatena, on saanud sealt oma ajakirjanikukarjäärile tõuke.

Kuid viimasel neljal aastal on toimetuses valitsenud tööjõukriis. Isegi kogemusteta inimesi, kes oleksid võimelised või huvitatud ameti õppimisest toimetuses, ei ole piisavalt leitud.

See on mõjutanud nii lehe sisu kui ka töö kultuuri. Lehte Ilvese sõnadega on viimastel aastatel lehe tegemine meenutanud “tulistamist”, mille arvelt on vähenenud loo kallal töötamise aeg ja eeldatavasti ka selle kvaliteet – ei saa alati sündmuspaigal kohal käia, ei ole aega otsida uusi vaatenurki. Eelkõige on toimetuse koosseisu kokkutõmbumisega vähenenud toimetusesisene arutelu. See omakorda on võinud põhjustada originaal-arvamuslugude või pikemate olemuslugude nappus. Viimaste vähesusele viitasid ka mõlemad arvamusliidrid.

Maakonnalehe rolli tajusid nii lehega seotud intervjuueeritud kui ka maakonna arvamusliidrid sarnaselt ja sellisena, nagu teoreetikudki seda tõlgendavad – eelkõige kohalike uudiste vahendaja, identiteedi looja ja arvamuste turuplats. Seejuures identiteedilooja ja ühendaja roll on Läänemaa kui hõredalt asustatud ja väheneva elanikkonnaga maakonna jaoks eriti oluline.

Ka ülejäänud ootused maakonnalehe on eelkõige lahendatavad tugeva toimetuse abil: sõltumatus, põhjalikkus teemade sügavuti mõistmine, teemade lai spekter. Ning suurem mitmekesisus – rõhk kogukonna jaoks olulistele arvamuslugudele ja teistele mitte-uudisžanri lugudele.

Lehte Ilvese sõnadega: “Kõik on kohusetundlikud ja teevad oma töö ära, aga ei ole maailma-parandamist. Protsessidesse sekkumist on vähe tunda. Pigem oleme kajastajad, kui sekkujad või suunajad. /.../ Probleemlugude olematus, uurimislugusid üldse ei ole, väljas ei käi eriti, enamik lugusid tehakse telefoni teel. Allikaid vähe. Kõik on kokku seesama, et me teeme kolme inimesega lehte.”

Kui toimetuse tahab täita kogukonnalehe rolli, ei piisa ainult professionaalsel tasemel uudiste kirjutamisest koordineerimata teemadel. Vaja on ajurünnakuid, arutelusid ja koosolekuid, millest sünnivad ideed. Ning tõenäoliselt on vaja toimetusse ajakirjanikke juurde, eriti hea, kui need oleks võimelised mõtestama ühiskondlikke protsesse ja aktiivselt kaasa rääkima.

Kokkuvõte

Käesolev töö on seadnud eesmärgiks maakonnalehe Lääne Elu arengust ja hetkeolukorrast ülevaate saamise, et aidata toimetusel täita ka tulevikus edukalt kogukonnalehe rolli. Lääne Elu on sõltumatu eraleht, mis alustas ilmumist Läänemaal 1989. aastal. Leht juurutas Eestis esimeste seas moodsaid lehe tegemise praktikaid ja Lääne ajakirjandusväärtusi ning võitis konkurentsioõja senise maakonnalehega. Viimased 15 aastat on ajaleht saanud tegutseda monopoolses seisundis oma kogukonnas.

Käesolev töö uuris Lääne Elu lugejaskonna muutumist ning auditooriumi hõlmatust ning kõrvutas tulemusi teiste Eesti maakonnalehtedega. Selleks on kasutatud Eesti uuringufirmade andmeid.

Maakonna arvamussliidritega tehtud intervjuud aitasid kaardistada läänlaste ootusi kogukonnalehele.

Lehe asutaja ja kõige pikaajalisema staažiga ajakirjaniku intervjuud kajastasid toimetuse töökorralduse ja toimetuse väärtuste muutumist lehe ilmumisaja vältel.

Kontentanalüüsi kasutades on jälgitud klassikaliste uudisväärtuste muutumist lehe peauudistes ning muudatusi peauudiste teemades.

Lisaks on jälgitud toimetuse struktuuri muutumist.

Uuring näitab, et oma ulatusel auditooriumi siseselt suudab Lääne Elu kogukonnalehe rolli täita – ajalehte loeb üle 2/3 maakonna täiskasvanud elanikest, mis on kõrgeim näitaja Eesti maakonnalehtede seas. Kuid viimastel aastatel on kasvanud lehe lugemine väljaspool maakonda ja juba üle veerandi kogu lugejaskonnast loeb ainult Interneti-väljaannet. See on väljakutse toimetusele, sest Interneti-väljaande süsteemset arendamist ning aktiivset reklaamimüüki sinna ei ole toimunud.

Lehe loetavus on kõrgem eakamate läänlaste seas ja kõige madalam noorte seas.

Lehe pealugude kvaliteet uudisväärtuste rohkuse järgi on aastatega kasvanud, kuid teemadering, mida peauudistes pakutakse, mitte märkimisväärselt. Domineerivad kohalik poliitika, ajalugu ja rahvakultuur ning avalik kord, kuid peaaegu puuduvad sellised olulised teemad nagu toimetulek või

põllumajandus.

Toimetuse koosseis on aastatega muutunud ja vähenenud. Palju ajakirjanikke on läinud tööle üleriigilistesse meediakanalitesse ning asendajate leidmine on olnud keeruline. Vähenenud on toimetuse võime olla arvamuste kujundaja, ka toimetuse siseselt on jäänud arutelusid vähemaks. Ajalehel on küll tugev uudisteosa, kuid arvamuste ja *feature story*'de osa on teinud läbi taandarengu, näitasid intervjuud.

Käesolev töö näitab Lääne Elu omanikele ja toimetusele, millised väljakutsed lehe kui kogukonnalehe ees seisavad.

Summary

Development and Readership of the Newspaper *Lääne Elu*

Key terms: community newspaper, target audience, readership, Internet journalism, newsworthiness (“scoop value”), organisation of the tasks of the editorial staff, news topics, headlines.

This thesis is aimed at providing an overview of the development and current situation of the county newspaper *Lääne Elu*, in order to assist the editorial staff in maintaining the role of the community paper also in the future.

Lääne Elu (“Western Life”), established in 1989 in the county of Läänemaa, is a privately owned independent newspaper. The paper was among the first to introduce modern practices of newspaper journalism as well as Western journalistic values in Estonia, successfully defeating the previous county paper in fierce competition. For the last 15 years, the newspaper has had a monopolistic position in its native community.

This thesis researched the changes in the readership and the extent of target audience coverage of *Lääne Elu*, juxtaposing the results with those of other Estonian county newspapers. Data from Estonian market research companies was used for this purpose.

Interviews with opinion leaders in the county helped chart the expectations that the populace of Läänemaa has of the community newspaper. Interviews with the founder of the paper and the journalist with the longest tenure reflected the changes in the organisation of the work of and the values held high by the editorial staff throughout the period of the paper’s publication.

Using content analysis, shifts in the extent of classical newsworthiness within the context of general news, as well as the topics of the general news' headlines were observed. In addition, structural changes in the composition of the editorial staff were monitored.

The study reveals that within its scope and readership, *Lääne Elu* is capable of fulfilling the role of the community paper — the newspaper is read by 2/3 of the adult population of the county, the highest indicator of its kind among Estonian county papers. Yet, in recent years, readership of the paper outside the county has steadily grown, and already more than a quarter of the readers only access the online edition. This is a challenge to the editorial staff, as systematic development of the online edition and active sales of advertising to this medium have yet to be initiated.

The paper is read more by senior residents of Läänemaa; propagation of the newspaper is the smallest among the youths.

Quality of the general news stories in accordance to their newsworthiness has grown throughout the years, while the scope of topics in the headlines of these stories has mostly stayed the same. Local politics, history, native culture and public order are dominant among the topics, yet important issues like subsistence and agriculture are almost absent.

Throughout the years, the manpower of the newspaper, including the editorial staff, has dwindled. Many journalists have gone on to work for nation-wide media channels; finding replacements has been complicated. The ability of the editorial staff to shape opinions has diminished, as has the frequency of intra-paper discussions. The interviews suggested that the newspaper, while boasting a strong news section, has regressed in the area of opinions and feature stories.

The thesis demonstrates to the owners and the editorial staff of “Lääne Elu” the challenges the paper as a community periodical is facing.

Kasutatud kirjandus

* Ammas, A. Konkureeriv kohalik ajakirjandus “Lääne Elu” ja “Läänlase” näitel. Käsikirjaline diplomitöö. Žurnalistika kateeder, Tartu Ülikool, Tartu, 1993.

* Eesti Ajalehtede Liidu kodulehekül, www.eall.ee.

* Lauristin, M., Vihalemm, P., Uus, S., Peegel, J. Rajoonileht ja lugeja. Tallinn, 1987.

* Lauterer, J. Community Journalism: The Personal Approach. The Second Edition. Marion Street Press 2005.

- * Lääne Elu.
- * McQuail, D. McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu, 2003.
- * Pullerits, P. Ajakirjanduse põhižanrid. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu, 1997.
- * Saar Poll. Trükimeedia uuring 2001, 2002, 2003, 2004, 2007.
- * Talve, I. Eesti kultuurilugu. Keskaja algusest Eesti iseseisvuseni. Ilmamaa. Tartu, 2004.
- * TNS Emor. Eesti meediauuring 2005, 2006, 2007.
- * Vahemaa, K. Muutuv Virumaa Teataja ja lugeja ootused oma lehele. Käsikirjaline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu, 2003.

Lisad

Intervjuu. Lehte Ilves, Lääne Elu ajakirjanik

Kui kaua sa siin töötanud oled?

Ausalt öelda ei mäleta, kas 1990 või 1991, umbes siis tulin.

Olid sa enne ka ajakirjanik?

Jah. Läänlases, kusagil umbes 1985.-86. aastast. Lääne Ellu kutsusid Andres ja Arne. Esimesel aastal ma nagu ei julgenud, kui nad alustasid. Olin aasta veel ära, käisin ülikoolis ja õppisin ajakirjandust ka ja vist siis kui ära lõpetasin, või lõpetasin siin? Ei mäleta, igal juhul õpingud hakkasin ühele poole saama ja siis tulin siia.

Oled nüüd nii kauaks siia jäänud Mis see põhjus on?

Valikut ju siin ei ole. Üks leht meil siin on ja kui sa ei taha Tallinnasse elama minna, siis ... , pole ju, pole niisugust võimalust olnud ja ma pole ise ka aktiivne olnud. Aga see ei ole üldse see küsimus, mille üle ma juurdleks, miks ma siia olen jäänud või kas ma tahaksin kuhugi mujale minna.

Mis suunas sa selle aja jooksul ajakirjanikuna muutunud oled? Või oled sa üldse muutunud?

Kindlasti, sellepärast et ajakirjanikuna teed ju kaasa kõik ühiskonnaelu muutused. Kui ma tulin, siis ma olin ametnik, riigiametnik, keskkonnakaitsja, ja tulin ajakirjandusse, millest ma ei teadnud mitte midagi. Ja mis see tolleaegne nõukogude ajakirjandus nii väga oligi? Ei ma teadnud žanritest ega uudisväärtustest mitte midagi. Kõik vanemad inimesed olid ees, kes ütlesid, mida tuleb teha või kirjutada või mis värk oli. Aga ajakirjandusžanrite või ajakirjanduse kui sellisega ma puutusin ikkagi kokku ülikoolis, kui me ajakirjandust õppisime ja siis, see oli juba Lääne Elu ajal, kui me terve toimetusega läksime kooli. Terve laupäevase päeva olime seal, kui Pullerits meile uudiste seitset kriteeriumi luges ja ümberpööratud püramiidi. See võis olla 93-94 ja see oli hüppeline areng Lääne Elus ja minu isiklikus elus. Kui see uus vaba ajakirjandus tuli, siis oli ju ka, et tundus, et ...

polnud ju kogemust ega midagi, tundus, et ajakirjanikuna sul on piiritu võim kõike küsida, kõike teha, kõike öelda, kõike rappida ja siis ma kujutan ette sai ikka ka paljudele inimestele alusetult või süütult halba teha, või vähemalt ei lastud neil ennast kaitsta. Praegu on nagu elementaarne, et sa küsid tema käest ka, aga teinekord sai kirjutatud pikki lugusid, kus materdati maa sisse, aga inimese enda käest üldse ei küsitud. Et igasuguseid lollusi ja rumalusi on tehtud, et selles mõttes on see kasvamine toimunud ikka rahunemise ja tasakaalukuse ja mõistmise poole.

On see ainult sinu puhul nii olnud või on see nii lehes ja üldisemalt?

Ma arvan, et see on Eesti ajakirjanduses tervikuna, et see vasikavaimustus taandub ikka niisuguse rahuliku ja normaalse töö poole.

Ütlesid, et kui koolitusel käisite, siis pärast seda oli murrang ja pärast seda on rohkem olnud muutusi väärtustes, mitte enam sisus. Sain ma õigesti aru?

Ütleme nii, et sisu on siin Lääne Elus ju kogu aeg tähtis olnud. Sisu pärast ju seda lehte on ju tehtudki kogu aeg. Vaatamata sellele, et keegi ei teadnud siin žanritest ega asjadest midagi kogu aeg olid fakt ja kommentaar segamini. Esiküljel oli igasuguseid imelikke asju. Sisu oli tähtis, aga vorm ei olnud tähtis. Siis muutus ka vorm tähtsaks, aga sisu oli ikkagi. Siis me mängisime igasuguste võimalustega, mis meil tulid. Olid Bulvarilehed ja, mulle tundus, et läks mänguliseks ja loominguliseks, et katsetasid kõikide asjadega ja proovisime igasuguseid rubriike ja asju ja lisalehti. Tohtu mänguaeg oli. Seda praegu ei ole. Kõik on raamides ja seda mängulusti on üldse hoopis vähemaks jäänud. Ma arvan, et terve 21. sajandi on seda mängulusti vähe olnud.

Aga mis sa arvad, kas see on sinu probleem, kes sa oled siin nii kaua olnud, või on see üldine probleem?

Ma arvan küll, et see on üldine probleem. Ega sa ju, ... see on kõik ju toimetuse õhkkond ja üldised püüdlused ja. Meie ajakirjanduses on üleüldse, see käib ka üldse, Lääne Elu ei ole ju mingi eraldiseisev asi, et terves ajakirjanduses on minu meelest seda mängulisuse hoogu ja kära on nagu vähemaks jäänud. Kõik läheb raamidesse, rahulikumaks, tasakaalukamaks, ja ka igavamaks, aga võib-olla see ongi jälle hea ka, et jälle tõsisemaks, tükati.

Kuigi te saite selle uudise..

Jah, see oli esimene sahmakas, et kuhu miskid asjad paigutatakse. Või mis moodi pealkirju panna. Need kõik muud, need on ju tulnud sadade muude koolitustega et võib-olla siin ... kui võtta koolitused, kus me tol ajal käisime, ja vaadata kuidas need on muutnud. Siis edasi ei käinud enam terve toimetuse korraga.

Aga räägi mulle natuke koolitustest.

Tervele toimetusele on olnud mõned koolitused ainult. See Raudsaare koolitus terve nädal, see oli niisugune suuremaid. Varem on ka mõni väiksem olnud, et keegi on käinud rääkimas. Samost on käinud analüüsimas ja, aga üksvahe oli, kui ajalehtede liit tegi hästi palju koolitusi, kui neil oli

mingi põhjamaade nõukogu projekt, need olid väga head koolitused. Seal oli näiteks puhtalt *feature*-koolitused ja igasugused muud asjad, ja kujundusi ja kõike. Et sa said nagu, lõpuks tekkis ajakirjanduses mingi tervikpilt. Kus miski on, mis leheküljel midagi ja, see tuli aastatega. Iga aasta ajalehtede liit tegi ikka paar-kolm koolitust ja need olid tõesti head koolitused.

Aga kuidas leht ja lehe töötajad sellesse suhtunud on?

Väga hästi, alati on soodustatud. Need olid suurem osa tasuta ka. Aga siamaani ei ole mingit probleemi, kui ikka vähegi aega on ja keegi, kes tahab, kõik korraga ei saa ju minna, ei saa ju päris tühjaks jätta toimetust.

Milleks nüüd koolitused vajalikud on, kui leht on paigas?

Aga see on selles mõttes just eriti maakonnalehtedes minu arust on seda vaja, et kui suured lehed ostavad koolitusi sisse või teevad endal seal siseanalüüse ja sul on palju inimesi, kellega saad arutada, siis maakonnaleht on ikkagi suhteliselt üksinda. Sul on kolm inimest, keda sa läbi ja lõhki tunned, oma tööruut on ju lihtne tekkima, et see juba, et sa teisi näed, saad välja, sa kuuled ikkagi midagi uut või tuletatakse sulle unustatud vana meelde, see on nagu värsket tuulet puhang, et see ei lase sind ära kopitada või sammalduda või et, neid võiks praegusel ajal isegi ka rohkem olla. Nüüd võikski olla niisuguseid sisulisemaid koolitusi, üks seda on räägitud ka, aga näiteks majandus areneb ja tõesti teha selgeks mis on deebet, mis krediid, või kuidas mingite dokumentidega praegu töötada, võtta need Ekspressi omad, kes dokumentide põhjal tegutsevadki, et õppida kasvõi neid asju analüüsima ja just infot otsima praegu just see on tähtis. Neid käsitööoskuse asju ei peagi praegu niivõrd olema.

Kust sa vastukaja saad, et otsustada, millest kasvõi kirjutada?

See on su oma kogemus, mis sind huvitab, mis erutab, mis sa ise tähtsaks pead, mida toimetust tähtsaks peab. Ja mis mind vähemalt natukenegi vormis hoiab, on see, et loed teisi lehti, vaatad ja võrdled, nagu analüüsid, et vaatad, mis on halvasti, mis on hästi. See harib sind ennast ka natukene, et sa tegeled oma erialaga natuke, jälgid uudist, või et miks nad niimoodi tegid, ma oleks niimoodi teinud või et vaata kui hästi nad tegid, et seda peaks ise ka kasutama. Lihtsalt oskad õhust võtta nüüd.

Mis sa arvad, kas leht on paremaks või halvemaks läinud, kui sa 15 aasta graafikut mõttes joonistad?

Aga mis mõttes? Mille poolest? Ütleme kujunduse poolest ja materjali pakkumise poolest on ta kindlasti selgemaks läinud, aga sisu ... minu arust on, see on minu personaalne viga vist, sest mulle tundub, et leht on kogu aeg vilets. Leht on kogu aeg vilets, peaks ikka paremat lehte tegema. Ja alati minul on niisugune traagika, et täiesti läbi on kõik. Läheb mitu aastat mööda ja vaatad, et pole nagu väga vigagi. Et jumala eest selles mõttes mina ei oska.

Aga mis sa arvad, millal kõige parem leht on olnud?

Mulle nagu tundub, et siis, kui me seal Saue tänaval olime ja Ehte tänaval. Oli palju rahvast ja erinevaid inimesi oli. Aivar ja sina tulid ja Ivar ja Madis ja ... Kui on palju erinevaid inimesi, siis on sünergiat ja lugusid ja ... praegu meid on niivõrd vähe, et juba see kurnab sind ära, ja ega sa üle oma varju ei hüppa ka. Su teemad on ikkagi, noh Kaie on haridus ja kultuur, minul on mingid asjad, sinul on mingid asjad

Vanasti see vist nii ei olnud?

Ei olnud jah. Igaühel olid, aga rohkem inimesi oli ja see ampluaa oli, igaühel oli mingi oma lisaväärtus veel. Lihtsalt rohkem inimesi. Võib-olla tõesti majanduslikult on mõttekas, et me tuleme ju toime ja täidame selle asja ära, aga lihtsalt lehe mitmekesisuse poolest jääb võib-olla ühekülgseks või ei kata kõike.

Järgmine punkt ongi muudatused toimetuses. Kõige lihtsam on seda teha vist nii, et palun sul meenutada erinevate peatoimetajate aega. Kui sina tulid, kes peatoimetaja oli?

Andres. Oli mitu aastat ikka siis. Põhitegijad ... Anneli, Sven, mina, Urmas. Kuigi lisalehtede tegijaid oli.

Iseloomusta, milline toimetuse siis oli.

Olime üks perekond või. Isiklikku elu ei.. see oli igal pool niimoodi tol ajal, et isiklik elu oli sul täiesti teisejärguline, kuna üks arvuti oli seal ja sa tegidki öösel tööd ja.. oli täitsa loomulik, et sa õhtul keetsid lapsele toidu valmis ja tulid kella üheksaks tööle. Pühapäeva õhtupoolikul saime Andrese ja Anneli juures kokku ja arutasime, mis on nüüd õhus, mis on oluline, mis teemad on. Genereerisime ideid. See oli üks nagu üks perekond seal olime koos. See oli niisugune aeg. Kusjuures kõik tegid kõike ka - lõid sisse materjali, toimetasid, mina mäletan, mingil ajal mina toksisin sisse seda Daimar Liivi pikka-pikka järjelugu asjaõigusseadusest, mis oli siis jumalast uus lugu, ja toimetasin seda. Praegu ju tavaliselt me ei tee niisuguseid asju. Kleepisime ja niisugune põlemine oli.

Aga missugune ülemus Andres oli?

Andrese ajal kõik nagu kuidagi sujus. Ta oli küll võrdlemisi vähe toimetuses, aga tema vist tuli ka hommikul vara või kuidagi märkamatuks ta tegi need oma tööd ära ja siis .. ta oli hästi kiire lugeja ja tema oskab seda tööd niimoodi korraldada, et kõik nagu sujus märkamatuks. Pani kollase lipiku, Egon oli siis kujundaja, Egoni arvuti juurde, et esiküljele see lugu, teiseks see, sinna see ja see. ja kõik lühendamised ja asjad said kõik nagu iseenesest kuidagi. Egon pani pealkirju, ja lühendas ja. Kõik said kõigega hakkama. Et kadus Andres ära oma poliitikaasju ajama ja leht tegi iseennast. Kuidagi hästi rahulikult. Hea sõbralik õhkkond oli, Andres nagu oskab kollektiivi tööle panna.

Aga milline ta teemade valiku poolest oli? Oli ta autoritaarne või otsustasite koos või?

Mina mäletan, et tema, mida ma temalt olen õppinud, et mõelda, mis on õhus või mis on tulemas. Et, mis aeg meil praegu on. Et täna on see kuupäev, on kevad - mis on praegu tähtis, maakonnas,

linnas. Arutasime kõik asjad koos läbi ja siis valisime sealt teemad, et seda nagu praegusel ajal eriti ei tehta. Tol ajal elu ka paljuski dikteeris selle. Nüüd ju paljud töötavad pressiteadete põhjal. Seda, mis on õhus, on praegu vähe ju. Aga tol ajal pressiteateid praktiliselt polnudki. Et pididki ise teemad välja otsime. Helistati tohutult palju ju ja püüti ise uudist kätte saada. Rubriik Mis Uudist oli - helistasime valdadesse ja lihtsalt küsisime.

See oli Andrese aeg. Andres läkski lõpuks poliitikasse ära. Siis tuli Urmas?

Toimetus oli üsna samasugune, Urmas oli ju ise ka seal. See läks kuidagi ma ei mäletagi, et oleks midagi kardinaalselt muutunud. Asi oli sisse tallatud ja Urmas oli jälle selline, selles mõttes Andresest erinev, et Urmas tegi väga palju ise ära. Ta vist elaski toimetuses suurema osa aja ja tohutu arvutifänn ja. Andres oskab inimesi tohutu hästi tööle panna, mängleva kergusega ja sõbralikult ja inimese enesetunnet tõsta. Urmas on jälle see, kes teeb nagu ise ära paljusid asju. Mäletan, et Bulvarileht oli Urmase hingeasi, ta hoidis huumorit lehes.

Ta ei olnud vist väga kaua?

Ei olnud jah, sest Andres tuli peagi tagasi. Urmasest sai meie parlamendiajakirjanik. Ma ei tea, võimalik, et ta oli natuke solvunud ka. Ta ei olnud siis enam väga kaua ka. Urmas oli ka hea, tema kohta ei ole midagi öelda.

Siis hakkasid vist suuremad muudatused. Anneli läks ära, Ivar läks ära. Aivar tuli, mina, Madis, Andrus. Ja Andres oli jälle pealik. Kuidas sa seda aega iseloomustad võrreldes algusega ja hilisemaga?

See oli ka niisugune võib-olla et üks hea aeg. Mäletan, et hästi loominguine õhkkond oli ja inimesed ei olnud ära kurnatud, nagu praegu on, mulle tundub, me oleme praegu liiga välja väänatud või. See on ka tähtis, et inimesed saavad omavahel rääkida, arutavad, sul on aega vaielda. Siis genereerid ka ideid. Praegu nagu sellist seltsielu eriti ei ole. Kõik on väga ametlikuks jäänud. Teed oma töö ära ja kähku minema ja. Anneli läks ära küll, aga sellised tugevad tegijad tulid jälle asemele. Minu arust see Lääne Elu on selline, et kes siia kukub, sellest asja saab. Ma ei tea, kumb see on, kas siia kukuvad ainult andekad inimesed või siis kellel on vähemalt õppimisvõimet, et see siin.

Millest see siis tuleb, et siin nii õpib?

Ma ei oska öelda. Kõik, kasvõi need, kes siia praktikale kukuvad, ütlevad, et see siin on parim toimetus ja kõigist on ju asja saanud, kes siin on ka praktikalgi olnud. Et siin on ikkagi kuidagi teistmoodi õhkkond või vaba. Ma ei oska öelda, sest mina ei ole teistes toimetustes töötanud.

Siis tuli jälle raskem periood. Madis sai surma, Astra suri ära. Andres läks ära. Sina said peatoimetajaks ja siis tulime uude toimetusse ka sujuvalt üsna kohe. Nagu jälle uus ajajärk. Selle ajajärgu keskel tulid väike Kaire ja Kristel. See oli umbes aasta 2000, kui siia tulime. 2003 läksin mina ära, enne seda oli Aivar poole kohaga jäänud. Siis tundus ka, et vähe

rahvast on. Kuidas sa seda oma peatoimetaja aega iseloomustad?

Mina nagu pidasin tähtsaks seda, et Andrese ja Anneli liini edasi jätkata, et siin oleks sõbralik õhkkond, loominguline õhkkond ja et me püüaksime kõigest hingest oma tööd hästi teha ja sekkuda ja olla nagu tegijad või täita oma rolli hästi. Kas see välja tuli, ei ole minu öelda. Aga minu jaoks oli just tähtis selle Lääne Elu vaimu edasikandmine. Et nagu ei kivistuks või ei bürokratiseeruks või nagu ei ... ma ei tea. Ja ma mäletan, et meil oli ka hästi palju vaidlusi sel teemal, et kui keegi ütles mingi hea teema, aga ta ei jõudnud seda ära kirjutada, siis mina andsin selle teema kohe kellelegi teisele, aga see, kellelt ära võeti, oli jälle kohe vihane. Teinekord on endal ka kahju oma teema kellelegi teisele anda. Nüüd ma mõistan neid. aga siis oli minu jaoks - leht on tervik, see pole tähtis, kes midagi kirjutab, peasi, et on kirjutatud. Olid ikka tohutud vaidlused, kõik olid suured isiksused ja tähtsad tegelased. Aivariga vaidlesime ja ahh (lööb käega)

No mis sa põed. Sa räägid sama juttu, mis alguses, et vaidlused ja. Aga alguses oli see nagu positiivne, oma aega nagu põed.

Oli jah, aga Andresega oli, Andres oli autoriteet, Andrest aktsepteeriti. Mina pidin ennast rohkem võib-olla kehtestama ja ma polnud endas nii kindel ka ja ma võib-olla põdesin, ma ei oska seda öelda.

Sa tulid lõpuks ise ära sellelt kohalt. Miks?

Sest lihtsalt viskas kopa ette. Lihtsalt oled nii väsinud ja ma kujutasin ette, et kui hea on reporteril elada, et sa ei pea muretsema kogu aeg ja.. Eks see on jälle see ka, et mina olen selline Urmase tüüpi, ma ei oska tööd delegeerida. Mul oli tavaline lehepäeval sain koju pool kaheksa õhtul. Siis kui leht oli tõesti viimseni kõik korras. Mina toimetasin palju rohkem kui praegused peatoimetajad. Selle peale läks tohutu energia. Siis ma kirjutasin ise palu. Lollakas lihtsalt jälle. See lihtsalt väsitab ja tappis ära.

Siin võiks nüüd kirjeldada, et vähemalt minu ajal ei ole meie süsteem selline olnud, et kõik teeksid kõike, nagu alguses.

Jah. See oligi äkki minu ajal. Tähendab ma ise tean, et ma ise olen seda poliitikat ajanud, et reporter kirjutagu, tootku uudiseid. See on tema töö. Toimetamise ja muuga pean mina hakkama saama, sest kui minul pole aega ja reporterid ka toimetavad, siis uudised jäävad kirjutamata. Noh, leht läks ka paksemaks ja oli rohkem uudiseid vaja. Siis jäigi see muutus, et kõik enam kõike ei teinud.

Pärast sind, kui sa enam ei jaksanud, tulid mina tagasi toimetajaks. Räägi sellest ajast. .. See algas, mäletad sellega, et töötajaid oli liiga palu. Kaire pidi muuseumi tööle minema, aga ei läinud. Väike Kaire oli isegi endast väljas, et ta ei saanud nii palju kirjutada, kui oleks tahtnud.

Noh ... Kui sina tulid, siis sa olid nagu suur autoriteet, et sa tulid Päevalehest. Sul oli kogemust rohkem ja suure lehe kogemus ja ... ma ei oskagi öelda. Mina nagu pelgasin sind, et me siin

omamoodi harjunud, et mis nüüd muutub. Seesama, et võrdlusmomenti eriti ei ole, et oli hirm, et teised lähevad eest ära ja sa ei tea seda, sa ei arene. Et kas enam oskadki professionaalina jõuad järele ja oskad. Selles mõttes ma ikka põdesin tükk aega ja nagu ka püüdsin, püüdsin olla hea. Ma ei tea, kuidas see küll välja tuli, sest teinekord on nii, et kui väga püüad, siis ei pruugi tulla.

Aga toimetuses, mis sellest ajast suuremad muudatused või märgilise tähendusega asjad?

Tead, mina mäletan, et tööpäevad läksid lühemaks millegipärast.

Tunnistan üles, et see oli minust. Ühest küljest hirm, et jääb hiljaks või mis ja kas saab, ja teisest küljest tahtmatus tööd venitada. Et teeme kohe ära, mis me venitame, saab ümber teha.

Einoh, ega see ei olnud halb, see oli täiesti uus kogemus. Kuigi see põhimõte oli meil juba Andrese ajast, et mingit vahetust ja tagumikutundide istumist toimetuses ei ole. Et kui töö tehtud, kodu ära või ükskõik kuhu. Sellist näilist töötegemist ei ole nagu kannatatud.

Seda ütlen ka, et minu ajal juhtus see, kus alguses oli inimesi rohkem ja vaata et ülegi, aga lõpus oli väga palju puudu. Aga mis sa arvad, kuidas see tööd mõjutas ja millest see tuli?

No vot, see on nagu ... hakkas pihta Anneliga. Anneli läks ära, siis see oli nagu šokk, et nüüd on kõik. Aga pärast seda on see sabaraiumine muutunud täiesti iseenesestmõistetavaks, et ... tegelikult on ikka alati šokk, kui keegi ära läheb, aga sa oled nagu kuidagi leppinud, et paratamatult siit noored inimesed lihtsalt lähevad ära. Ja keegi, kes siia alles jääb, peab selle aja üle elama, niikaua kui asi jälle laabub. Mulle tundub ka, et see tempo ja liikumine on läinud järjest kiiremaks, et kogu aeg on mingid muutused - keegi läheb jälle ära, šokk, pead kohanema. Ja töökoormus minu arust iga aastaga kasvab.

Aga, mulle tundub, et... kommenteeri, oli kuus kirjutajat, nüüd on neli, aga pikalt oli kolm, et me ei suutnud leida inimesi. Teised olid üle ostetud. Et see oli periood, mille jooksul tekkis tööjõupuudus, tohutu koormus.

Jah.

Ilmselt tekkis see rutiin ka siis või?

Ilmselt küll jah.

Et kui hommikul tuled tööle ja hakkad kohe kirjutama, siis sul ei ole aega arutada.

Ja see ongi, kusjuures praegu on sellest väga raske lahti saada. Praegu võib-olla kui teinekord ongi, kui sina ja Kaie kirjutasite, siis kui sul olekski aega olnud viimistleda seda lugu ja mõeldagi, et ma leian uue nüansi sellele asjale ja, aga sul on raske rutiinist välja tulla. Oled harjunud tulistama ja ma ei tea, kui kaua sa pead ennast harjutama mõttega, et aega on, enne kui jälle ... Aga samas sul ju teemad ka kogu aeg tiksuvad. Niipalju igasuguseid uudiseid, mis oleks, peaks või võiks kirjutada, need tahavad ju kirjutamist. Aga sellist sära võiks rohkem olla.

Nii, mis mind peatoimetajana veel iseloomustas.

Sina olid hea sõnastaja, sa nagu oskad probleemi sõnastada või. Oskad nagu ilusti asjad selgeks

rääkida. Mina nagu tunnen midagi, aga sina väljendad seda, see on sinu tugev külg. Natuke teadlase-eeldus mu meelest.

Aga nõrgad?

Aga nõrgad küljed olid ... Ma ei oskagi öelda. Ega sa midagi uut kaasa ei toonud. Ega sul ei olnud küll ka võimalust tuua, meil polnud siin ju jõudu. Võib-olla oleks tahtnud midagi, et leht oleks ajaga kaasas, uuendusi. Nüüd alles hakkab see, kujunduse asi ja kõik, tea kas sellestki veel asja saab.

Kas siis areng on peatunud?

Tead, hinnangut andmata, kas areng on ilmtingimata hea. Kui sul on stabiilne leht ... me siis saame praegu pressipreemiaid kujunduse ja kõige muu eest, millega me ise üldse rahul ei ole. Ma ei oskagi öelda. Võib-olla niisugust arutelu olekski rohkem vaja, et mida teha või kuidas olla. Võib-olla tuleb su enda tööst midagi välja, sest see aeg on praegu liiga värske, et oskaks midagi selle pealt öelda. Vana aega on hea meenutada, aga mis ma oskan praegu öelda, kui sa aasta otsa oled alles ära olnud.

Kui ma ära läksin ja Urmas tuli, mis Urmasega muutus?

Ega ei muutunudki minu meelest midagi. Selles mõttes te olite Urmasega üsna ühtemoodi. Sellised omaette rügajad või omaette tegijad. Ega ei olnud, et toimetus tuleme nüüd kokku ja arutame või teeme midagi. Individuaalsemaks muutunud küll.

Sinu puhul oli veel tunda, et kui inimesed pakkusid oma teemad välja, siis sa ütlesid, et ärme seda tee, teeme seda, see on tähtsam. Seda valikut oli sinu puhul rohkem tunda. Urmas nagu laseb meil rohkem, kuulab ära, mis kellegi tuleb ja siis omaette otsustab, kuhu miski. Sina nagu väärtustasid rohkem, ütlesid, et tee sinna seda juurde või toda, seda ajakirjanduslikku. Sul on ajakirjanduslik pool tugevam ka kui Urmasel, ma kujutan ette.

Kirjutajate poolelt mis muutunud on? Ütleme töökultuur.

Korrektne kontoritöö, ilma erilise põlemiseta, aga noh niisugune korrektne. Raamides, nii nagu peab. Kõik on ju niisugused kohusetundlikud ja teevad oma töö ära, aga ei ole niisugust maailmaparandamist või muutmist või protsessidesse sekkumist on vähe tunda. Pigem oleme kajastajad, kui võib-olla sekkuja või suunaja.

Mis see maakonnalehe eesmärk peaks üldse olema?

Kirjutada asjadest, millest teised keegi ei kirjuta. Maakonnaasjadest. Ja olla ka kõrvaltvaataja pilk või niisugune, ajakirjanikud ju tihti kipuvad õpetama, kuidas peab olema, aga tegelikult ega see võib-olla väga vale ei olegi, sest su pilk ongi treenitud kõrvalt vaatama ja asja arutama. Kui seal inimesed sees on, siis nad tihtipeale ei adugi enam, mis või kus, aga kui sa esimest korda asjaga kokku puutud ja kõrvalt näed, siis võib-olla ongi lihtsam näha ja öelda, et siit on nüüd valesti või see on jama. Olla selline erapooletu kõrvalpilg elule, asjade käigule ja ametnikele. Ja noh seesama, mis muud kõik ajakirjanduse ülesanded on. Neljas võim ja bläbläblä.

Ühed teooriad räägivad osalusajakirjandusest, et peab nagu ühendaja olema. See ühtede

teemade andmine ja selle kaudu enda läänlasena tundmine.

See on ka tähtis muidugi, aga mulle tundub, et see järjest väheneb. See netilugejaskond, ma ei tea mispärast tema loeb või mida tema sealt saab. Ta ju loeb, mulle tundub, kuidagi teistmoodi kui see, kes paberil tellid. Aga see ühendaja roll, just eriti vanemate inimeste seas on see Lääne Elu selline ühendaja ja selline heldiv roll. Kui vanasti tehti lahtiste uste päevi ja muud sellist, siis tuldi nagu sõbrad tulid sõprade juurde. Nagu sõpruskond või oma leht. Teada tuntud.

Üks asi, mis välja tuli, oli see, et tundub, et mujal maakondades on lugejaskond kasvanud, mitte nii et naabrite juures, vaid igale poole valgunud.

Täitsa huvitav jah.

Oletasin, et see võib olla side endistel, kes ära läinud.

Jah, ja see Lääne Elu leht, see Andrese ja Anneli aegne imidž, see praeguseni on olemas.

Milline see imidž on?

Mulle tundub, et midagi helget, võitlevat, ausat, kirglikku, esirinnas ja edumeelne. Eks me oleme maakonnalehtede seas kogu aeg omamoodi olnud. Teised on olnud oma arengus stabiilsemad või isegi tagasihoidlikumad, siis meie oleme kogu aeg tahtnud suurt lehte teha, olla nagu suuremad. Meie põhimõte on algusest peale olnud, ajakirjandus on ajakirjandus. Ei tohi mingit vahet olla, et ahh, mina maakonnalehe ajakirjanik, mis mina. Ajakirjandus on ajakirjandus, vahet pole. Siin ma imestasin lausa, kui see Päevalehe linnade edetabel oli, et Haapsalu tuli teisele kohale ja seal nimetati muuhulgas, et sellepärast Haapsalu meeldib, et siin ilmub Lääne Elu ja siin ilmub Ammas. (naerab). Täiesti hämmastav, see pidi ikka väga spetsiifiline inimene olema, kelle peale satuti.

Aga mis praegu Lääne Elu tugevused on?

Stabiilsus. Et ei tee kord 30 lehekülge ja siis jälle kolm või ja see et meil on reklaami ikkagi tavalisest tavalistest maakonnalehtedest ikkagi rohkem. See on ka algusest tulnud asi. Algusest peale mõeldi siin välja igasuguseid kuulutuste rubriike ja see nüüd toimib.

Aga mis lehe nõrkused on praegu, mis võiks teismoodi olla?

Noh niisugune vähene sekkumine. Seesama pressiteadetele ja nendele toetumine, probleemlugude olematus, uurimislugusid üldse ei ole, väljas ei käi eriti, enamik lugusid tehakse telefoni teel. Allikaid vähe. Kõik on kokku seesama, et me teeme kolme inimesega lehte.

Milline võiks olla lehe perspektiiv? Millisena sa tahaksid tulevikku näha, millist sa kardad?

Ma kardan, kõige hullem on kui leht jääb niisuguseks tasuta linnalehe moodi, nagu nad on. Palju reklaami, näpuotsaga infot ja uudiseid, aga põhiline, mille pärast tellitakse, on et saada teada, kes on surnud, kes ostab, müüb ja vahetab ja bussiplaan muutus. Selline utilitaarse info levitaja. Seda ma kardan. Ja marginaliseerumine, et arvamusi liider leht enam ei ole. Praegu ikkagi on tähtis see inimestele, mida leht arvab või ütleb. Ja kui keegi arvab, et leht on mingis küsimuses kriitiline olnud ja nüüd kirjutab äkki positiivselt, siis on see tohutu õnn ja rõõm.

Aga kuidas lugejad sinu arust muutunud on ja kuidas maakond lehe ümber muutunud on?

Pead ise olema valija, mida sa võtad ja mida jätab, mitte ei otsi enam uudiseid.

Kivistiku näide? Nüüd selliseid asju vist enam juhtuda ei saa. Struktuurid on nii jäigad.

Jah, vot ongi. Kõik ongi nagu jah otsest sidet sul enam ei olegi nagu. Ainult pressiesindajatega. Seesama, et elus inimestega ei saagi nagu kokku.

Mul on vahest selline tunne, et mitte ainult ametkonnad ja firmad, vaid ka lihtsad inimesed on struktuurideks muutunud. Teed seltsingu selleks, et raha saada. Annad oma tegemistest lehele teada mitte sellepärast, et seda teistega jagada, vaid et sul on kusagil selline punkt. See pool on nagu kasvanud.

Jah. Aga ega see paha ei ole. Nad võiksid rohkemgi rääkida, mida nad teevad. Tegelikult see on päris huvitavaid asju, mida tehakse. Mõned siuksed üksikud on, kes on hakanud ...

Aga vahest häirib see, et tundub, et nad on nagu natuke formaalsed.

No aga ilmselt on kah, on oluline, missugune on tegija enda suhe ajalehte. Suhtub ta nagu kobrulehte, et küll me siin kohapeal nagunii teatakse, mis me siin teeme ja teistel pole vajagi. Ei tea, mis kogemused kellelgi on. Ja eriti ei ole aldid ka suhtlema ajakirjandusega kõik. Kardavad või midagi.

Kas siin ei ole mingit asja, mida peaks tegema või muutma meie poolt?

See on seesama koha peal käimine ja ega need, lugejate aktiveerimine ja leht kui kogukonna ühendaja. Mu meelest ikkagi võiks ju olla. On ju seal võrkpalliturniirid lehe omad Nädaline annab oma auasju välja. Leht võiks ju, nagu me siin ise oleme mõelnud, aga ei ole midagi välja mõelnud, et võiks aasta inimesi valida. Kõigil on vaja pildi peal olla, aga sellest, et uudiseid teeme, jääb teinekord natuke väheks. Teinekord peaks leht ise ka olema uudise ajend.

Tagasi tülles, millised on olnud sinu jaoks olulisemad tähised või murdepunktid lehe arengus?

Nojah. Üldse see asutamine, see oli ju täiesti. Siis seesama Pulleritsu loeng ja ülikoolis käimine. Ja see, et algusest peale on teda arvutiga tehtud ekssole, see nagu ka näitab seda innovaatilisust või uut niimoodi. ... ma ei oskagi öelda. Seesama konkurentsi võit ikkagi. See oli ikka ränk. Võidujooks selle Läänlase ja Promenaadiga, see oli ikkagi tõeline konkurents. Mis see omanikele maksma läks, seda ma üldse ei kujuta ettegi. See oli tähtis, et me neljale korrale läksime, üritasime vähemalt. Värviliseks minek.

Aga tulevikus, kes me peaks mõtlema näiteks jälle tihedamini ilmumisele või kuhu suunda me mõtlema peaks? Kuhu me areneda võiks?

Seda peaks omanikega läbi rääkida.

Ei, seda muidugi, aga mida sina tahaksid? Kui sinu soov täituks, mis sa tahaksid?

Muidugi, mida tihedamini leht ilmub, seda parem on.

Või peaks ta paksem olema, aga ilmuma sama harva või tihedus, kumma valiksid?

Ma valiksin isegi õhema aga tihedama. See nagu kinnistab rohkem. Iga päev harjud rohkem saama. kui saad üks kord nädalas selle paksu, siis teinekord jääb üks lugemata, vaatad, et midagi sellest ei juhtunud ja löödki käega. Ja info muutub ka ikkagi värskemaks ja teisemaks.

Ma nüüd räägin, mis uurimusest välja tuli. Meil on umbes 26 000 lugejat. Nendest 8000 on netilugejad, ma ei tea kust, aga netilugejad. Laias laastus kolmandik. Kuidas me seda netiasja peaks ajama?

See on täitsa üllatav, et nii vilets nett nagu meil on, et meil on nii palju lugejaid. See number ise on eraldi uurimust vääriv. Me ei tea isegi ju mida ta sealt loeb, võib-olla loeb kuulutusi. Aga pole uuritud. Ma ise ei ole suur neti lugeja ja ma ei oska selles osas kaasa rääkida, aga arendama peab.

Mis sa arvad, kas paberleht üldse jääb?

Õeldakse, et jääb. Aga nett peaks olema operatiivne, praegu ju on need onlainid. Sul ei ole mõtetki paberlehega võidu joosta. Aga küll see paberleht lähitulevikus ikka veel jääb. Lihtsalt see tulu ja reklaamid, mis sealt ära lähevad, tuleb mujalt tagasi teenida.

Kui tavalise lugeja juurde tagasi tulla, siis Lääne Elul on maakonna elanike hulgast lugejate protsent uuritute hulgas kõige kõrgem. Tohtu auk on 20-29.

See on täitsa kummaline, et vanu inimesi on nii palju, sest me ei tee ju nende lehte absoluutselt. Nende teemasid ei ole meil lehes ja noh see on ka võib-olla üks suur miinus, et me absoluutselt kirjutame niimoodi... et me kirjutame niimoodi, nagu neid poleks olemaski.

Samas Andresel oli ka, tema üks juhtmõte oli see, et kuigi meil on põhiliselt vanad põhiharidusega lugejad, siis me kirjutame lugusid niimoodi, nagu meil oleksid enamus kõrgharidusega lugejad. Et tarkadel inimestel ei oleks häbi Lääne Elu kätte võtta.

Kas see on praegu ka nii? Sa enne mainisid et planeerimine on juhuslik, et lood on küll hästi tehtud aga ...

et jah, käsitööoskus on omandatud, aga seda planeerimine ja mõtlemine, kas sellele, teisele või kolmandale lugejagrupile midagi on.

Intervjuu Neeme Suurega

Kõik algab juba tegelikult lehe häälestamisest. Kuidas leht häälestatakse. Kas häälestatakse enamusele või häälestatakse teda arvamusiidriks. Väga palju heidetakse ette, et üks või teine leht töötab mõne arvamusiidri huvides, kujundades enamuse arvamust. Nüüd ongi väga huvitav seis, et kuidas siis leht ennast positsioneerib, kas pigem kui arvamuse kujundaja või pigem kui informatsiooni vahendaja. See on sellise suur dilemma tegelikult iga lehe ees.

Aga millisena sina näed, kuidas üks maakonnaleht ennast positsioneerima peaks?

Jah, kõik oleneb jälle sellest, millises ruumis ta on. Näiteks, kas ta on monopoolne. Suurem osa lehti on monopoolses seisukorras. Ja see vajutab hoopis teistsuguse pitseri. Tegelikult kui riiklikele

lehtedele mõelda, kellel on üpris kõva konkurents omavahel - ühest otsast konkurents lehtede vahel on teretunud. Sunnib rohkem tööle ja otsima, aga teisalt hakkab ta rohkem mängima inimeste madalamatele instinktidele. Meil oli eelmisel nädalal suur kriisikoolitus maakondade kriisitoimkondade meediatöögruppidele. Seal oli hästi palju juttu, millist rolli kriisi reguleerimisel siis mängib maakonnaleht või üldse maakonnameedia. Et kas ta on pigem informeeriv, kas situatsioonis, kus auto läheb külili ja mingi pilv hõljub linna suunas, kas see on võimalus müüginumbrite suurendamiseks, nagu me teinekord ikka näeme Lääne filmides, kuidas parasjagu midagi toimub ja siis kogu aeg jälgitakse müüginumbreid, et oi nüüd tõusis, paneme veel ühe maavärina otsa, siis tõuseb veel. Selles mõttes on maakonnalehtedel ma ütleks et hästi raske ülesanne balansseerida seal vahel. Kõigepealt olles ainuke laialt leviv häälekandja, sest Läänemaal ei ole ka raadiot ja Lääne Elu ongi ainus laialt leviv häälekandja, mida maakonna inimesed teevad maakonna inimeste jaoks. Ja sellises situatsioonis jääda objektiivseks, leida see tasakaalupiir müüginumbrite, või ütleme loetavuse ja selle informatsiooni vahel, mis seal sees on. Nii ongi, et arvamusiidid võib arvata, et peaks kirjutama midagi taolist, aga inimene võib-olla ei taha lugeda midagi taolist. Siis ongi, et see balansseerimine võib mõnel hetkel minna siia poole, mõnel hetkel tänapoole. Ja siis väga oleneb tegelikult lehetegijate sisetunnetusest, et kuidas see siis nüüd parasjagu välja tuleb. Siin oli vist eelmine kevad, kui Lääne Elus oli suur esilehekülje pealkiri, et "Läänemaal puhkes õide haruldane haisulill". Ja kuskil kolmandal leheküljel oli nupukene, *à la* teemal, et maavanem kohtus kellegagi ja otsustati mingi miljonite saatus maakonna suhtes. Ma näitasin siis teistele ka arenduskeskuses, et vaadake, seda see nüüd teeb, et see, mis on kolmandal leheküljel, on oluline, aga see, mis on esimesel, on huvitav. ja siis me diskuteerisime seal ka, et milline siis peaks olema see maakonnalehe rõhuasetus. Ja vot ei oska öelda, et määrata see joon ära, kas ma panen haisulille esimesele ja olulise avaliku sündmuse väiksel kolmandale või kas mul üldse olulise avaliku sündmuse jaoks ruumi jääb.

Alguses oli ikkagi motoks, et kuigi lugejad olid põhiharidusega eakad inimesed, siis lehte tehti nagu tehtaks kõrgharidusega aktiivsele inimesele. Ja me saame tänu monopoolsusele natuke valida, mis uudiskriteeriume me tähtsaks peame. Näiteks suhteliselt kollast prominentsust esineb meil harva. Eriti maakonna inimeste puhul muutub see teemaks alles siis, kui kohalik prominent satub ebatavalisse olukorda.

Jah, kui ma maavanemaks sain, siis olin jutti esiküljel kas 4 või 5 korda. Vahepeal juba mõtlesin, et helistan ja palun, et ära enam pane, ole kena. Pane nupp kolmandale.

Samas on see oluline teadvustada.

Jah, võib-olla küll. Aga teine asi ongi võib-olla see, et kusmaale see avalik sektor oma info jagamisega ja inimeste arvamuse kujundamisega nüüd jõuab. Üks hetk jõuab ta sinnamaale, et meil on televisioon ja läbitungiva pilguga omavalitsusjuht sisendava häälega "Meil on kõik hästi, meil on

kõik hästi, me elame õnnelikult!” Ja siis inimesed kaks kätt kõhu peal mõtlevadki, et oh issand, küll meil on kõik hästi. Selles mõttes võib-olla

..on hea, kui leht kasvõi kollane, on sõltumatu. Võib-olla ei tule alati kõige olulisem lehte, aga ta vähemalt on avatud.

Jaa-jaa. Ta on avatud erinevatele mõjutajatele. Selles mõttes võib-olla ongi, et monopoolses seisundis maakonnalehte ... hästi palju on tegelikult nurinat avaliku sektori tegijate seas. Omavalitsusjuhtide ja..

Räägi natuke täpsemalt, millised on need puudused, mida ette heidetakse.

Kõige rohkem avaliku sektori juhid heidavad ette ikkagi seda, et leht ei tee vahet olulisel või ebaolulisel üritusel või faktil. Ja kajastab ebaolulist ja ei kajasta olulist. See on punkt üks. Teiseks heidetakse ette informatsiooni kontrollimatust. See on nüüd eelkõige küll tehniline praak, mitte sisuline. Kui on pikk jutt, siis sellest ei tule välja mitte oluline, vaid ebaoluline. Fakt on küll iseenesest olemas, asi on õige, sündmus on õige, aga toon on muu. Aga ma ütlen, et lõppkokkuvõttes ongi, et iga omavalitsus ja maavalitsus saab ju teha oma lehe. Sellise, kus ta annab siis sellist informatsiooni, mida sellel hetkel see institutsioon peab vajalikuks. Et selles mõttes mulle Lääne Elu ehk tiba isegi meeldib, et ta ei tohi olla kontrollitav. Ja sealt läheb ka kuskil see piir, et mis hetkest ta muutub selliseks laus ajudesse käimiseks, nagu ta meil teadaolevalt mõneski omavalitsuses on, eriti suuremas, kus rohkem raha on. Meie leht seda ei ole ja mõnes mõttes tekitab see ehk rahulolematust, aga teisest otsast on jälle huvitav. Et vaatad, kuidas siis nüüd leht reageerib, et mis siis leht nüüd ütleb ja. Et leht on niiöelda iseseisev üksus. Ei ole nii, et mis avalik võim ütleb, võtame lehe lahti ja näeme, mis avalik võim arvab. Avalik võim arvab mida ta tahab. Aga samas ei saa vähendada seda mõju, mida see avalik sõnum inimesele annab. See mõju on ülioluline. Ja see, mida ta esimeselt, või teiselt või kolmandalt küljelt loeb, selle tonaalsus on ka ülioluline. Selles mõttes väga tihti mõtled, et võiks olla siin kõrval veel üks leht. Kas ta siis ... Kõigepealt juhul kui ta on konkureeriv, aga meie tellimuste arvu juures, hiidlased on siin punninud, tuleb välja erinevalt. Selle pealt konkurentsi tekitada on väga keeruline. Et kas ta on siis konkureeriv, või peaks ta olema eraldi iseseisev avaliku sektori häälekandja, mille jaoks maavalitsus ja vallad paneksid raha kokku, ja hakkaksid oma lehte välja andma, näiteks nädalalehte, ainult et see on nii kallis, et see tõenäoliselt ei tule välja omadega. Ja siis peab avaliku sektori leht väga hoolikalt valima seda sõnumit, sest kui kõrval on ikkagi tavaline leht ja kuskil on ametlik leht, ma ei oska öelda, kui palju seda siis loetaks. Ma ei tea, teinekord lihtsalt käib selline mõte läbi, sest iseenesest sõnum mis välja läheb on ju väga oluline.

Kas neid probleeme on võimaik siis kuidagi lahendada ja leevendada või millest need tulevad, et tähtsustame vahel asju, mis ei ole põhilised?

Hmm, see on see häälekandjaga suhtlemise kunst tegelikult ja see ongi kogu jutt. Mina ise

personaalselt ei saa väga öelda, et mul oleks väga suuri probleeme olnud, aga samas võib öelda, et mul on ka personaalsed suhted ... hehe ... mitme inimesega. Need on muidugi kujunenud pika töö käigus ja samas on ka olnud tagasilööke aga noh, tihtilugu ikka niimoodi toimib. Et kui keegi tahab lugu saada, siis ma tihti ütlen, et hea küll, aga ma loen enne läbi kui lehte läheb ja vaatan, kas see toon selles, mida mina rääkisin sai läbi sinu ka nüüd niimoodi kajastatud. Kõige hullem on see, kui ajakirjanik tihti ei tea üldse midagi teemast. Kuulab jutu ära, tekib mingi emotsioon, paneb selle kirja, keegi läbi ei loe ja läheb lehte. Või siis, mismoodi need toonid välja paistavad. Hiljuti oli see, et Ridala jättis riigi maja ehitamiseks detailplaneeringusse augu. Aga sõnumi toon oli selline, et jäi mulje, nagu oleks keegi ära otsustanud, et Uuemõisa tuleb riigi maja. Aga kihvt on see, et me oleme riigi majast väga kaugel. Ja see, et see on olnud kõneks ja et me teeme analüüsi, milline või kus see võiks olla, see oli puhtalt omavalitsuse enda initsiatiiv. Mingit otsust seal taga ei ole. Ma helistasin talle, küsisin, mis värk nüüd on, sa võtsid otsuse vastu, kus riigi maja tuleb, tema, et ei-ei-ei, ta oli nagu rohkem mõtelnud nagu büroohoone. Siis tulebki kirjutada, et on büroohoone, mitte riigimaja. Riigimaja on tundlik teema, siin on 36 riigiasutust ja kõik helistavad mulle ja küsivad, miks sa meid tahad Uuemõisa viia. See on üks näide, mismoodi informatsioon moondub lihtsalt ja siis sa pead hakkama tegelema tagajärgede likvideerimisega ja selgitama, et ei see ei ole nii. Et üks asi on sellele õigele toonile pihta saada, et teada, mismoodi asjad tegelikult on. Ja mõnikord ikkagi, vot sellesama maavanemaks määramisega, Lehte kirjutas sellest, ja ta kirjutas 100 protsenti täpselt nii nagu mina mõtlesin. Kui keegi küsis, siis ma ütlesin, et lugege Lääne Elu, seal on see kirjas, mida ma olen tahtnud öelda, seal on kirjas, mida ma mõtlesin täpselt. Nii täpselt õigesse auku, sest see oli ääretult tundlik teema ja saigi öelda ainult seda, mida sai sellel hetkel öelda. Mis oli puhtalt objektiivne, ja Lehte pani täpselt 100% õigesse auku. Aga jah, teinekord ...

Aga valid sa ka natuke ajakirjanikke?

Ikka, ikka kindlasti. See ongi see. Ma ei tea, kuidas nüüd sina, sest sa läksid kohe keskkoolist kirjutajaks. Võib-olla tõesti, kui inimene on olnud keskkonnas kaua ja laia silmaringiga, on ühiskonnas kaasas, tunneb protsesse, situatsioone. Et tegelikult on ikkagi see, et nagu arst teeb oma tööd, tõmbab skalpelliga, läks viltu, tõmbab teist korda veel, aga inimesel on eluaeg jutt kõhu peal. Täpselt sama on ajakirjandusega - tõmbad skalpelliga, ups läks viltu, tõmbad teist korda. Äkki ei tõmba ka, nagunii keegi ei mäleta enam. Aga inimesel on eluaeg arm kõhu peal. Tegelikult on see täpselt sama situatsioon. Ajakirjanik teeb lihtsalt oma tööd. Väga tihti inimesed ei mõista seda. Inimesed ei mõista ka seda, et ametnik istub oma laua taga. Ta on lihtsalt ametnik, kellel on kahetoaline korter ja ta lihtsalt teeb oma tööd. Ja tal läheb viltu, ta ei viitsi, ta teinekord kasutab võimalikult vähe ressursse selleks, et saada enda arvates maksimaalne tulemus. Täpselt samamoodi teeb seda arst, teeb omavalitsustöötaja või riigiametnik, ja teeb seda ajakirjanik ka täpselt samamoodi. Ja siit hakkab mängima see personaalne suhtlemine, inimese enda tunne, kuidas ta

ennast positsioneerib. Kui keegi on väga südametunnistusega riigiametnik, siis ta ei võta eales vastu sellist otsust, mis on läbi kontrollimata. Kui keegi on väga südametunnistusega ajakirjanik, siis ta tõenäoliselt helistab sellele poolele, helistab veel vastaspoolele ja kontrollib üle, kas see jutt ikka oli õige. Siis läheb vaatab registrisse, kas nimi on õige ja siis kirjutab oma jutu ära. Aga ma ei oska öelda. Selliseid ametnikke on võib-olla üks kümnest, hea küll, kaks kümnest, viiendik. Ma ei tea, kui palju teil häid ajakirjanikke on?

Noh, meil on üldse neli ajakirjanikku, loodame, et see hea ajakirjanik ikka nende hulka on sattunud.

Naerab. Jah, noh, selles mõttes tõesti, et kuna ajakirjandus on nõnda palju väljapoole näha, siis peaks see protsent suurem olema. Kuna arstid on elule ja surmale nii lähedal, siis peaks ka see protsent suurem olema. Aga ... Võib-olla ongi suurem. Selles mõttes ei erine ei müüja ega ajakirjanik. Igatüks teeb oma tööd täpselt nii südamega kui ta seda teeb. Muidugi tuleb ajakirjanikke valida ikka väga hoolikalt, ainult et kui sa loodad, nagu ametnikugagi, et ta süüviks sellesse asja olemusse tegelikult, et mitte see, et sul pea valutab, võta peavalurohtu. See ju ainult leevendab valu, mitte ei kaota põhjust. Aga ma ei taha valu ära kaotada, kui valu põhjus alles jääb. See aitab meeles pidada, et kõik ei ole korras. Täpselt samamoodi on ajakirjanike ja ametnikega. Et nad peavad katsuma asja olemuse kätte saada ja rääkima sellest olemusest. Nüüd on, kas ta viitsib seda teha? Kas ta pingutab ennast nii palju, kas ta kulutab selleks rohkem ressursse või keegi hüüab, et kuule, tee sellest uudis, läheb klõpa-klõpa, 20 minutit ja uudis on valmis. Võib-olla helistas ka, kulutas suhteliselt vähe ressursi ja asi olemas ja leht on täidetud.

Maakonnalehel eriti on ju selline kogukonna ühendaja roll. Kasvõi sellega, et loob ühise inforuumi, et kui ütled Läänemaa läänlasele, tulevad tal meelde need asjad, millest leht on kirjutanud. Ja see loob ka kogu maailmapilti. Kuidas sinu kui läänlase jaoks suudab Lääne Elu ...

Olla kogukonna ühendaja. Ehh, siuke karm ja aus vastus on see, et leht on tükk maad ilusam, aga kogukonna ühendajana toimib tõenäoliselt vähem. Miks? Sellepärast, et hoopis vähem on sodi sees. Sellist sodi, millest inimene tunneks ennast puudutatuna otse. Leht on saanud väga palju auhindu, kujunduse eest, sisu eest. Ja tegelikult on ta näiteks tükk maad ilusam kui Meie Maa. Meie Maa on vahesti siuke tunne, et nagu vallavalitsuses teeks, et ise teeks ilusama lehe, aga mulle meeldib seda hoopis rohkem lugeda, sellepärast, et seal on hoopis rohkem sodi sees. Seal on siukest sodi, mis on personaalne, ma ei tea, kellegi laudataguseni välja. Muidugi, me peame vaatama, kes on tellijad. Kui on keskhariidusega pensionär, siis on keskhariidusega pensionär. Mina loen läbi kõik Perlitzi jutud sealt seest. Võib-olla ma ei peaks, aga väga huvitav on. Ok, aga siiski mulle tundub, et seda on kuidagi vähe, seda elu ennast. Või mitte elu ennast, aga sellist väikest elu. Ja see on kohe pildist näha, kohe kui lehe ette võtad. Et ühe valla tasandilt asju, et võib ju mõelda, et mis see ka

maakonda puudutab, aga kui neid asju on seal sees, siis inimene mõtleb, et huvitav, kas Risti vallast ka midagi on? Või kasvõi Martna vallast? Ja võtab lehe lahti. Kui ka seekord ei ole, siis kui on Lihula vallast või Oru või Nõva vallast.. Kas te olete mõelnud, kui tihe on see informaatorete võrgustik või kuidas leht seda hoiab üldse? Tegelikult peaks ju igas vallas olema oma kaks nägu, kes on lehe võrgustikus. See on ääretult suur kunst kuidugi neid sinna sisse saada ja neid seal sees hoida. Tõenäoliselt tuleks üks Soome-reis ikka ka nendele kaasautoritele teha. See võrgustik on ääretult oluline, et jõuaks see kohalik sõnum ka sinna. Ja võib-olla neid pudinaid tuleb rohkem sinna sisse ja ta muutub nagu inimlähedasemaks ja inimsõbralikumaks. Seda ma olen mõelnud.

Tundub asjalik mõte. Alati tundub, et peab väga tähtsatest asjadest kirjutama, aga mõistlik oleks pind ära jagada.

Jah, see ongi seesama. Kuigi siis peaks ka vaatama, et ei läheks kollaseks, et Maali lõi Madist. Nende tähtsate asjadega on selline huvitav asi, kasvõi need suured projektid. Nad liiguvad nii aeglaselt. Me murrame ennast läbi kuskilt 5 aastat selleks, et midagi ära teha. Ja siis lõpuks tekib küsimus, et kas see asi toimus tänu minule või vaatamata minule (naerab). Aga samal ajal inimesed elavad oma igapäevast elu ja nad ei taju sinu seda viieaastast murdmist. Sa võid hakkiks minna ja infarkti saada ja sured ära ka varem tõenäoliselt kui teised. Aga teised elavad oma igapäevast elu. Ja sellepärast mõne valla prügiprobleemid või kellegi lasteaiaprobleemid need nagu puudutavad tegelikult inimesi tükki maad rohkem. Ja peale selle, kui sa pead seda niiöelda olulist teemat kuus korda järjest kirjutama, et no läheb, peaaegu et läheb, juba nagu hakkas minema, juba on otsakene lahti, siis loed ja vaatad, kurat, jälle seesama. Jälle seesama jutt ja ikka nad on samal maal ja polegi kuskile jõudnud. Aga sorry, need asjad ei jõuagi nii kiiresti kuhugi. Tahad aasta jooksul lehest erinevaid asju lugeda, siis sa ei saa kirjutada olulistest asjadest, sest olulistest asjadest tekib aastas üks oluline muudatus.

Kui sa sead ennast lehelugejaks, kuidas leht sinu jaoks aja jooksul muutunud on? Mäletad sa seda aega kui Lääne Elu ja Läänlane koos ilmusid?

Ma mäletan seda aega küll, aga ma ei oska seda kommenteerida, sest tegelikult hoolikas lehelugeja sai minust siis, kui ma avalikku sektori tulin.

Aga mida sa enne seda lehest lugesid? Lugesid üldse? Leht käis?

Käis. Ikka käis. Maakonnaleht. See on huvitav tegelikult. Ma ei tea palju teil tiraaž on?

Tiraaž on alla 5000, lugejaid on üle 25 000, maakonnas loeb 2/3 inimesi.

See on päris hea ju. Selles mõttes on niimoodi, mida inimesed loevad lehest. Mida mina lugesin. Kõik oleneb inimesest. Kui oled avatud hoiakuga lugeja, sind huvitab see, mis kogukonnas toimub, siis sa katsud informatsiooni leida igasugusest august. Kuulad raadiot ja loed lehte, lähed mööda, vaatad mis seina peale kirjutatud on, aga ma nüüd ei oska küll kirjeldada 15 või 10 aasta tagust aega sellisena.

Millal sa avalikku sektori läksid?

1996 ikkagi. Ja sellest ajast saadik ikkagi loed igat lehte, loed väga hoolikalt ja loed sõnumit ja mõtled selle sisu ja selle tagamaad ette, et miks ta nii on. Minu hinnang selles mõttes on täiesti kallutatud, et ma olen nii kaua avalikus sektoris töötanud, et hinnang on tõenäoliselt väärastunud.

Aga Läänemaa Arenduskeskus oli ju natuke teistsugune koht. Kui ajakirjandust nimetatakse neljandaks võimuks, siis seal nägi ka kindlasti natuke teise nurga alt asju.

Ei, LAK on avaliku sektori üks osa.

Seda küll, aga ta kindlasti erineb. Seal ei tule niipalju ülevalt alla liine ja ta on rahvale, tegijatele lähemal ja samas on ta ilmselt Euroopale lähemal.

Mhmh. Absoluutselt. Aga LAKiga just ongi seesama, et LAKis just tegelikult väga, ütleme nii, et vallas olles näiteks mind nagu väga puudutas see, mida leht kirjutas just sellepärast, et mis hinnang antakse minu tegevusele ja see oli pigem nagu reaktsioonina. Aga LAKis oli süsteem tegelikult hoopis teistsugune. Et kuna LAKi tegevused olid kõik ettepoole suunatud, siis ma jälgisin kogu aeg seda, milliseid tingimusi avalik teabeväli või -foon loob minu tegevusele. Ettepoole vaadates. Kas ta loob soodsaid tingimusi või pigem mittesoodsaid tingimusi. Ja siit nagu tuleneb see küsimus kogu aeg, et kas mul on õigus oodata, et iseseisev eraõiguslik leht täidab minu ootusi. Noh tõenäoliselt küll mitte, aga hirmsasti tahaks, et ärme sellest pigem kirjuta, kirjutame sellest pigem nii, sellepärast et see on mingisugusele situatsioonile kasulikum mingis mõttes. Sel ajal mõtteviis võib olla täiesti väärastunud muidugi. Aga samas on nii, et selleks, et suuri asju teha ja tõesti ennast ka kolme aastaga kuskilt läbi murda, selleks on vaja mõtteviisi. On vaja sellist mõtteviisi, mis ei tunnista lööke, lüüasaamisi, mis kirjeldab oma võimeid tõenäoliselt suuremana kui nad on. Mis ei anna omale võimalusi kaotusteks. Ainult läbi sellise kindla saajaprotsendise usu oma edusse on ütleme mitte sada protsenti, vaid ütleme 80-70 protsenti. Vastasel juhul sa saavutad 30 protsenti. Selleks, et see protsent 40 tõsta, tuleb tõsta usk endasse 100le või 120le. Mõni ütleb, et ma olen utopist, ei mõtle reaalselt. Aga kui ma mõtleksin reaalselt, siis ma tõmbaksin selle õnnestumise protsendi tagasi kohe. Ja siis ongi, et väga palju sõltub sellest, kas sisendatakse inimestele usku või siis pigem mitte. Selles mõttes jah arenduskeskuses olemise asi oli teistmoodi kui omavalitsuses olemine, sest omavalitsuses sul olid mingid eelarvelised võimalused, läbirääkimiste ring oli suhteliselt kitsas, oma valla ring, ja siis sa vaatasid, milline on tagasiside. Aga kui LAKis töötasin, siis oli seis selline, et pidin looma seda infovälja positiivsena ja ma kardan, et sama asi siin maavalitsuses võib võib-olla jätkuda.

Aga kui palju tunned sa õigust luua lehe kaudu ...

Õigust loota. Luua ei anna midagi.

Ei, miks ei anna. Tegelikult see suhtekorralduspool, mis on asutustes kasvanud, on ju suuresti sobiva infovälja looja rollis. Meie jaoks on see muidugi probleem, kui enamik asutusi, kellega

suhhled, omavad suuremat pressiosakonda, kui sul on ajakirjanikke. Siis on väga raske võrdne võrdsega saada sellist infot, mida tahan või teha sellist lugu, kui vastu töötab terve osakond, kes loovad sulle sellist tegelikkust, nagu nemad tahaksid seda näha.

No siin ei ole ju mitte ühtegi sellist meeskonda.

Jah, aga mingid lood jooksevad Tallinna tasandile.

Jah, et tegelikult on inimesel õigus teada. meil on olnud nüüd siin maavalitsuse ringis hästi palju juttu sellest, et mis.. kasvõi seesama bussiliinide sulgemine. Oli selline asi, et nüüd, tagantjäreli tegelikult me paneme kokku informatsiooni, ja kodukale üles, et milline oli siis tegelikult see realistlik pilt bussiliinidest, nende tasuvusest, nende täituvusest ja millel põhinesid siis need otsused. Need mõjutasid tegelikult ju väga paljusid inimesi. Need otsused olid objektiivsed, aga kas inimesed teavad, et need olid objektiivsed? Arvata, et see neid ei huvita või et nad sellest midagi ei arva, on väga naiivne. Kindlasti arvavad, isegi kui see neid otseselt ei puuduta. Kui on avalik otsus, siis inimene peab uskuma, et see otsus on objektiivne, sest kui ta sellesse enam ei usu, siis ei usu ta enam avalikku võimu ja sealt edasi läheb kõik allamäge. Et me peame ennast sundima selgitama oma inimestele oma otsuseid, vastasel juhul on asi mokas. Sellega tuleb meil tegelema hakata hoopis rohkem ja ma loodan, et ka lehe vahendusel. Siin on kogu aeg ju õhus olnud, et mida maavalitsus teeb. Et mida kuradit nad üldse teevad? Noh, tegi meie haridusosakond koolis järelevalvet, riiklikku järelevalvet. Ja koolil läks väga hästi. Mina küsisin, et miks sellest ei ole sõnagi, miks sellest ei ole pressiteadet? - Noh aga kuidas me nüüd niimoodi, see on ju nagu kontroll kooli üle ja. Ja mis siis saab, kui neil halvasti läheb ja. - mis siis saab? Aga inimene peab ju teadma seda. Ja ta peab teadma ka, et meie teeme oma tööd. Inimese jaoks on igal juhul oluline, kuidas kontroll läks, aga meie puhul mitte proovida suureks looks teha, et hästi läks? Koolil läks hästi, maavalitsus täitis oma ülesandeid, ainult plussid, ei ühtegi miinust.

Mul endal samasugune näide Lihula alkoholipoliitikaga, kannatasid välja hunniku negatiivseid lugusid, tegi siis lõpuks öise müügi keelu, aga ei andnud sellest kolm kuud teada.

Jah. Heast ka ei räägi. Aga ma ütlen, see on igavene dilemma monopoolse maakonnalehe puhul ja kõikide nende sõnumitootjate poolt, ja lehele endale jääb ka see dilemma, et kas nüüd olla abielus või mitte olla abielus. Kui ollakse abielus, siis nagu elatakse koos, aga nagu oleks õigus ka sandisti ütelda. Kui ütleme, et lähendame üksteisele valdu, riiki, eraettevõtjaid ja neid kõiki lehele, siis see lähendamine, mida lähemal ta on seda selgemaks muutuvad ta ootused ja lootused. Ma ei oska praegu konkreetselt öelda, aga üks viis-kuus korda selle aasta jooksul on väga selgelt olnud, kus öeldakse, et näete, me mõtlesime, et võiks sellest kirjutada, Tarmula käis kohal, aga artiklit ei olnud. Et näed, Lääne Elusse ei ole mõtet anda, sest nad nagonii lugu ei tee, sest see ei ületa uudiskünnist. Et haisulill ületab, aga see ei ületa, aga meie jaoks on see ääretult oluline. Vat siis mõtledki, et kui oleks avalik leht, siis paneks niisamuti lehte, kui ei ületa uudiskünnist. Aga siis ongi nii, et kui

Lihula vallale ühel hetkel tuleb esimesena pähe, et ütleme Lääne Elule ka. Et meil on hästi tihe side ja ütleme. Aga siis tekibki, et kui on juba nii tihe moraalne side, siis tekib ka, et.. pärast helistatakse ja küsitakse, aga miks sa ei pannud. No mul ei olnud, ruumi, mul oli teisi asju, miks ma üldse pean sulle seletama, mina olen vaba ajakirjandus eksole. No aga ei ole enam vaba ajakirjandus. Kui sa inimesele oled öelnud, et ta peaks kasutama sind oma kanalina, siis sa pead talle seda realselt ka võimaldama. Siis hakkab keegi lugema, mitu korda on üks, mitu korda teine lehte pääsenud. Jälle paha. See jääbki kunstiks. Me ei saa tegelikult tõmmata sõnumi tootjaid lehe külge ära sellepärast, et siis hakkavad tekkima ka õigustatud ootused ja lootused. Praegu on nagu õnnemäng, kas läheb või ei lähe. Teed lehe lahti ja vaatad huviga, et kas või mis läks.

Mis suunas võiksid reporterid rohkem tööd teha? Kas on mingeid valdkondi, mis on kajastamata, sisust sa juba rääkisid.

Jah, tasakaalustatus, informatsiooni kontrollimine, see on selline tüüpiline, mis selle töö juures tuleb teha. Aga info kontrollimine, see on ka kohe näha. Neli ajakirjanikku on ... ütleme, et pooltel juhtudel võib ikkagi näha, et äkki ei ole kontrollitud info. Pooltel juhtudel võib juhtuda, et informatsioon tõenäoliselt on kontrollitud.

Kuidas su läbisaamine ajakirjanikega on olnud või ajas muutunud?

Mõni hea mees on ära läinud, ütleme niimoodi. Ja mõnikord on jooksnud läbi mõni noor tüdruk, kes ei ole teadnud ei ööd ega mütsi. Kes see oli see noor tüdruk, kes tuli LAKi ja küsis, et te vist olete omavalitsuses ka töötanud. Siis küll mõtlesin, et kas üldse kodutööd ei tehta. Et pole võimalik, et ajakirjanik on Lääne maakonnas, aga ei löö isegi netti enne sisse ja ei vaata, mida nett ütleb. A noh siukseid asju ikka juhtub, see ei vajuta pitserit. No jookseb 3-4 lugu sealtsamast sulest ka ära ja nendest pooled on kindlasti nässus noh, okei, see ei vajuta ka pitserit. Pitserit vajutavad ikkagi tegelikult need põhitegijad, kes olid ja on ja jäävad. Ja neid teatakse ja tuntakse ja nähakse, et ahah, see nimi on all ja see kirjutab niimoodi. Selles mõttes on ikkagi see ajaleht on ju kogukonnas sees. Et inimesed tunnevad ajakirjanikke, teavad, mis sealt tuleb, need on niiöelda meie omad. Ja mida stabiilsem see kaader on, seda parem see tegelikult on.

Nojah, eks meil ole samasuguseid probleeme, nagu meil kõigil ilmselt siin maakonnas.

Jah, kaader tuleb ja läheb viuh, viuh. Et mis seal ikka, teeme ajakirjanikutööd ka. Ja ajaleht ka proovib, et mis seal ikka, kirjutada oskab ja. Ma ei tea muidugi, kuidas töötasud on. Ükskord oli, kus keegi teie omadest tuli ja ütles, et issand jumal, vallavanemal nii väike palk. Mina selle eest küll ei töötaks.

No olgem ausad, vähemalt mõni aeg tagasi väiksemates Läänemaa valdades sai vallavanem vähem palka kui õpetaja.

Jah, tõsi ta on. Saavad praegu ka vähem kui õpetaja.

Jah, aga see on ikkagi teine probleem, mitte ajakirjaniku liiga suure palga probleem. Meie

põhiprobleem on see, et ... ma lugesin kokku, meil on mingi 11 ajakirjanikku läinud suurtesse ajalehtedesse.

Vaata ma ei oskagi nüüd hinnata seda, et kas inimene tahab olla koera saba või kassi pea. Nii mõnigi nendest on siin olnud ikkagi kassi pea. No mina mõtlen kasvõi eks Karnau Andrust. No kui ta siin oli, siis oli ta siuke tuntud kirjutaja. Osad armastasid, osad vihkasid, nagu ikka. Aga igatahes oli kõva laks, kui ära tuli. Okei. Aga nüüd ma näen teda nii harva Postimehes. Ma loen seda kogu aeg, aga temalt tuleb kord kuu aja tagant selline majandusteemaline kirjutis.

Nojah, suures lehes suures struktuuris muutub inimene tegelikult nähtamatuks ka. Tegelikult ta on seal majandustoimetuse juhataja. Sa lihtsalt ei näe, kui palju ta seda lehte mõjutab, eks.

Ei, seda ma ei näe jah, aga igatahes ei ole ta enam selline avaliku elu tegelane. Siin ta oli 100% avaliku elu tegelane. Maakonnas on iga ajakirjanik sajabrotsendiliselt avaliku elu tegelane. Kõnnid tänaval, oi näed ajakirjanik tuli. Kõnnid koosolekusaali uksest sisse, mokas. Tallinnas oled selge see, et nähtamatu.

See on minu arust hästi oluline, et maakonnaleht läheb korda palju rohkem kui suur leht.

Jah.

Aga räägi, milline võiks netivärk olla. Meil ju pole seal praegu eriti midagi, aga tõmbab lugejaid. Kas see peaks äkki olema portaal või midagi.

No portaal on iseasi. Meie oma on selline lehe netiversioon, kus osad avalikud, osad mitte. See oleks natuke keeruline muidugi kui.. Kõigepealt avaliku elu tegelasena. Öeldakse, et kommentaare ei tohi lugeda. Mina loen alati kommentaare. Ma võtan neid väga hinge. Mind kohutavalt vihastab, kui kommentaarid on kallutatud, oma inimeste poolt spetsiaalselt tigidalt kirjutatud, kus ma tunnen kirjastiilist ära inimese kõnepruugi, ma tean kes selle kirjutas. Mõtlen, kurat. Aga laiemalt netist, ma ei usu, et Läänemaal on võimalik pidada.. Minu arust praegu on nagu kirik keset küla. Ta ei anna kätte kõiki artikleid, sunnib ostma lehte selles mõtte. Ta näitab, et artikkel on olemas. Sunnib inimest lehte otsima, kui ta tahab seda näha. Kui panna kõik asjad netti, siis nad koorivad rohkem netti. Siis peaks küsima, kuidas me nende käest raha kätte saame. et kes siis selle kinni maksab kõik lõpuks, kui nad kõik käivad ja vaatavad tasuta netist. Keegi peab ju inimestele palka ka maksma. Mismoodi seda siis teha? Ongi, et mingi liblikas lendab sul seal mööda ekraani ringi, et kellegi käest reklaamiraha kätte saada. Mind kohutavalt vihastab, kui keegi tiirutab seal kogu aeg ja sunnib sind midagi lugema. Mina arvan, et Lääne Elu netiversioon on praegu optimaalne. Ma ei arva, et see on halb.

Ühe küsimuse küsiks veel. Uuringutes on välja toodud ka loetavus maakonnas vanusegruppide siseselt. 20-29 aastaste vanusegrupp läänlastest loevad väga vähe.

Tõenäoliselt ei ole probleem selles, et nad ei loe Lääne Elu. Tõenäoliselt on probleem selles, et nad ei ole üldse mitte midagi. Kui tahta panna noori lehti lugema, siis ... siis tuleb kõigepealt teha sinna

... ütleme siis ... tõenäoliselt paberväljaanne, ega noored ei loe ju paberväljaannet üldse, see kodanik, kes on niiõelda normaalne, muutunud halliks massiks, see võtab ajalehe ette. Siis tuleb vaadata, millised on siis huvialad. Tuleb kollaseks minna äkki? Kuurmate ja teiste jutud sisse, et tüdrukud loeksid. Või teine asi, noori ju hirmsasti huvitab teema, kuidas me hästi ruttu rikkaks saaksime. Siis tuleb sinna teha spetsiaalne majanduskülg, mis õpetab noori raha paigutama või ruttu rikkaks saama. Siis peab sellega spetsiaalselt tegelema.

Kas sina kui maavanem ja maakonna kaardistamisega kokku puutunud inimene, kas sa oskad öelda, kes need Läänemaa 20-29 vanuses elanikud üldse on või mis elu nad elavad?

Suurema osa ajast nad elavad ... nad on, nad on kesk- või keskeriharidusega, vabaabielus, töötavad kas kohalikus tööstusettevõttes või Tallinnas mingisuguses teenindus- või tööstusettevõttes. Viibivad Läänemaal suurema osa ajast nädalavahetuseti, nädala sees väga palju ei viibi. Huvidelt kalduvad pigem muusikasse, kui muudesse asjadesse.

Ja nii enamvähem ongi. Sest näiteks meil enamvähem puudub noor intelligents kui selline. Meil on noor töölistkond. Ema on tõenäoliselt lapsega kodus, suhteliselt sarnase haridusega. Ega kui tahta, et nad hakkaksid lehte lugema, siis tulebki neile sihtida oma kirjutisi. Sest sellele sihtgrupile praegusel hetkel ... ega jah, ükskõik mis me tavaliselt, isegi praegu võtame lehe lahti, kui seal on külakokkutulek Kongutas, siis tõenäoliselt teda ei huvita see. Tõenäoliselt huvitab tead näiteks, mismoodi järelmaks vähemaks saada, millised on muusikaesinejad. Selles mõttes on tegelikult nendel õigus, kes ütlevad, et terve see Lääne maakonna imidž ja maine on hoopis teistsugune. Et ta on aktsepteeritavam alates 35. eluaastast. Väga paljud mu tuttavad on öelnud, et Haapsalu on tore koht, aga siin ei ole melu. Tahetakse, et lähed välja, sumiseb. Aga ei sumise, noh. Olen mõelnud, et tegelikult on see viga, et ei sumise. Et võiks sumiseda küll ja peaks sellega spetsiaalselt tegelema, et kusagil sumisema hakkaks. Ja sellised vabaajaveetmise võimalused, nagu *bowling*. Mulle tundub, et sellel läheb päris hästi ja ma usun, et kui oleks üks veel parem *bowlingu*-rada, läheks sellel ka hästi, sest see on see, mis peale läheb. Haapsalu kohta on öeldud, et puudub korralik kõrts. Et on sanatooriumide restoranid, Africa, ja siis juba väiksed kohvikud, aga puudub siuke jämmari kõrts. Africasse ei taha minna paljud. Vahepeal see hotellikõrts nagu kujunes selliseks, aga päris see ka veel polnud. Midagi, nagu Pärnu kuursaal. Töölistnoor saab kokku ja peab pidu.

Aga mis ajalehte puutub, kuidas neid saada aktiivsemalt osalema ühiskondlikus elus, ega meil selles mõttes väga lihtne ei ole. Kõigepealt peame me tal maha võtma kõige esimesed probleemid ja need on probleemid lastega, lastehoiuga. Vaata kui palju oli kommentaare, kui lasteaiavärk oli, kui palju see tegelikult puudutas. Üks asi võimalus laste eest hoolitseda, teine sissetulekut saada ja kolmas saada lihtsamat meelelahutust. Ja kui me nendega suudame inimest aidata, siis ta võib-olla avaneb rohkem ka muude toimingute jaoks. Aga praegu loota, et ta muutuks ühiskonnakriitiliseks lehelugejaks, tõenäoliselt mitte. Kuigi ta on ühiskonnakriitiline, ütleb, et kõik ühiskond *sucks*,

vastik, kuradi vördjad sihukesed.

Heh, see on huvitav. Ma olen mõelnud, et peaks tegema foorumi Maavanem vastab. Ei tea, kas see läheb Savisaare kanti nüüd? Ei tahaks nagu. Aga samas on nii, et, ma olen kogu aeg mõelnud nende netikommentaaride peale, LAKi ajal ma paar korda kommenteerisin oma nime all. Päris asjalik nagu kommentaarium tekkis. Aga ma ei ole nüüd seda teinud, sest see ei ole hea toon. Üleüldse, ajalehekommentaariid, neid ei loeta, see on peldikusein, et see ei tähenda midagi, et seal on ainult seitse ülinegatiivset arvamust teemal see mees on täielik idioot. Mina ütlen, kullakesed, ei ole ju. See on meie ajalehe tagumine külg. Ja probleem ei ole selles, et seitse tükki kirjutavad mingi ülinegatiivse arvamuse, vaid selles, et seitse tuhat ei reageeri sellele. Jumala eest, kui kõik, kes sõna võtavad, on need, kes arvavad, et sa lollakas oled. Ja need, kes nii ei arva, ei vaevu sõna võtma, siis tegelikult väärtused on paigas. Ja see teeb mind kohutavalt murelikuks, et konstruktiivselt meelestatud ei võta sõna ja mittekonstruktiivselt meelestatud võtavad.

See võiks ka nüüd lehe asi olla, ärgitada avalikku arutelu, et avalikkus päris ära ei kukuks.

Jah, tõenäoliselt peaks olema, aga see ei saa olla sundregistreerimisega asi. Ma tõenäoliselt teen endale foorumi. Ja kui keegi tahab sealt küsida, siis registreerib end ametlikult ära, olgu *nickname* tal seal mis ta siis on, peaasi, et meie teame. Siis ei pea ma ühes rivis olema nende mittekonstruktiivsetega. Mul on küll paar korda õnnestunud selline jutt maha suruda ja väga asjalikuks on läinud, aga see on hästi keeruline. See nõuab liiga palju aega ja vaeva, et sellega spetsiaalselt tegeleda.

Aga netiosa jah, ma ei kujuta ette. Nett on küll inimõigus ja kõik sinna läheb, aga kuidas see raha kätte saada. Kui sellised arengud oleks, siis reklaamiosa suuremaks? Kahtlane. Ametlik osa sinna juurde? Et osa oleks lahtine aga osa oleks eelregistreerimisega. Selline asi on ju ka veel võimalik. See nagu muudaks teda rohkem ametlikuks suhtlemiskanaliks. See oleks jah eraldi võimalus teha eraldi foorum sinna juurde, ametlikum. Kus kui keegi tahab osaleda, läheb ja registreerib, saab esitada oma küsimusi näiteks, ja saab kindel olla, et tal on teine pool vastas siis.

Kolm asja on kõige põhilisemad. Kui sul ei ole sotsiaalkeskkonda, aga on väga head töövõimalused, siis antakse andeks ja minnakse kuskile sotsiaalkeskkonda nautima. Või vastupidi - sul on sotsiaalkeskkond olemas, aga majanduskeskkonda ei ole, siis käiakse kusagil raha teenimas. Aga õhtul tullakse tagasi ja elatakse ikka siin, sest lasteaed on viimase peal, keskkond on ilus, hoolitsetud, turvaline, ja kui sul ei ole ühte ega teist, siis peab olema identiteet. Kui Nõva inimeste juures, tegime neile eelmine aasta arengukava, küsisime, et miks nad siin elavad, siis ainus vastus on, et sellepärast, et see on minu kodu. Kuivõrd me sotsiaalkeskkonda arendada ei suuda, sest pole inimesi, kellega arendada, majanduskeskkonda ka arendada ei suuda, sest jällegi pole inimesi, siis tuleb arendada kodutunnet. Ja kogu jutt. Nii et selle asemel, et ehitada võib-olla teid, no hea küll,

ühendus on oluline, aga näiteks investeerida valla raha ettevõtlusse, lootes, et sinna tuleb ettevõtlus, siis tõenäoliselt ei tule, sest töötajaid ei ole. Selleks tuleb ikka mingi kulturnik tööle võtta, keegi, kes ütleks rohkem, et inimesed, see on meie kodu. Ja ka suveelanikele öelda, et see on meie kodu, te olete meie rahvas. Siis nad viivad selle kodutunde kaugemale ka vallapiiridest ja Tallinnasse, tunnevad, et ei, ma lähen ikka tagasi, et siin tuleb hoopis teisest otsast pihta hakata, see on tükk maad pikem töö.

Ja meie oleme siis ilmselt see identiteedilooja osa või vahendaja?

Teie olete igatahes üks osa kohalikust identiteedist, kohaliku identiteedi kandja. Ja kui me nüüd vaatame, kui suure osa moodustab igauks neist kolmest, siis igauhel on täpselt üks kolmandik. Kui üks neist ära kukub, siis teised peavad selle katma. Siiski, ütleme nii, et inimesed pigem loobuvad identiteedist sotsiaalse ja majandusliku turvalisuse nimel. Kihvt on see, et kui räägitakse valdade liitmisest, siis öeldakse, et see on paha, me muutume ääremaaks ja omavalitsus ei tea enam, kes me oleme ja ei tea enam meie muresid. Et ärme valdu kokku pane. Aga kahe aasta pärast kolivad ära, lähevad linna ja seal nad näevad vallavanemat ainult televiisorist või linnapead. Nad lähevad nii kaugemale sellest vallast kui vähegi võimalik, selleks, et saavutada, et mul on võimalik lapsele valida kaheksa erineva ringi vahel, õhtul on 16 erinevat kultuuriüritust, ja mõlemal on töökoht, kus me saame maksta ära oma laenu ja liisingud. Ja nad loobuvad identiteedist selle nimel. Noh, tallinlane kui identiteet on ütleme kolmanda põlve tallinlastel. Need, kelle vanavanaisad on Koplis ja Kassisabas elanud, või olgu, nõmmelased. Aga üldiselt tallinlaste identiteet on väga madal, praktiliselt olematu ju. Nii kui nädalavahetus algab, siis tuleb sealt sihuke voor välja ja kõik lähevad oma juuri otsima, oma identiteedi puudujääki korvama. Käivad oma vanaisa talus ja mõtlevad, näe, siin me elasime. Selles mõttes sellest loobutakse kõige kergemalt, aga ta moodustab väga olulise osa ja ma arvan, et see on üks kolmest alustalast, mis on. Peame töötama kõiges kolmes suunas, nii keeruline kui see ka ei ole. Ma nüüd ennustan, et järgmise viie aasta suurim probleem saavad meil olema mitte bussiliinid ja mitte metskonnad, vaid põhikoolid, sest ma arvan, et meie põhikoolidest umbes pooled ei suuda olla enam üheksaklassilised. Kui inimestele peab ütlema hakkama, et põhikool läheb kinni, see on väga keeruline ja see saab olema kõige suurem löök. Ma tahan sellest kirjutada, aga ma ei ole sellest veel kirjutanud. Meie 7., 8., 9. klass õpilaste arv klassides maakoolides hakkab langema alla kümne. Ja see tähendab, et, kui enne oli 11 ja nüüd on 9, kui kaks tükki kukkus ära, siis koolilt kukub ära mitte kahe lapse, vaid 8 lapse pearaha. Süsteem on selline - kui sul on üle kümne, siis sa saad seitse lisakohta juurde. Aga see tähendab umbes 300 000 - kaks last läks ära ja omavalitsus jäi ilma 300 000 kroonist. Ja sa kas maksad selle ise kinni või sa paned kinni oma kolmanda kooliastme, sest kolmandas kooliastmes ei tohi enam teha liitklasse. Lihtsalt ei olevat võimalik, sest programmid on niivõrd erinevad. Sa võid õpetada 1. ja 4. klassi koos, aga kolmandas kooliastmes ei tohi liitklasse teha. Nii et tõenäoliselt vähemalt pooled meie

põhikoolidest satuvad selliste küsimuste ette ja see on meie kõige suurem väljakutse tegelikult, kuidas tagada sotsiaalset turvalisust tingimustes kus me ei ole suutelised tagama põhikooli oma lähikeskkonnas. Selliste asjadega tuleb tegeleda. Ka majanduskeskkond, identiteet ja Lääne Elu kui üks identiteedi kandja.

Intervjuu Ingrid Daniloviga

Kui kaua oled Lääne Elu lugeja olnud?

Ma arvan, et ma olen lugeja olnud ikka päris ammustest aegadest saadik, mäletan, et see periood, kui see teine ajaleht, Läänlane oli ka veel. Ma lugesin tol ajal ikka mõlemat lehte, kuigi ma ei mäleta väga palju selle aja lehti. Aga jah, võin öelda, et olen päris pikka aega olnud lugeja.

Mis tööd sa erinevatel aegadel teinud oled?

Jah, eks ma aktiivne lugeja olin sel ajal, kui ma juba töötasin Lääne maavalitsuses. Jah, ilmselt siis, kui ma juba läksin avalikku sektori. enne seda, kui ma töötasin Lääne Kaluris, ma väga ei mäleta, et ma oleks lehti jälginud. Loomulikult ma lugesin, aga ma ei suuda seda meenutada. Aga see periood hakkab juba meeles olema, kui ma olin sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja. Siis ka need suhted Lääne Eluga. Nüüd ma olen olnud linnavalitsuses. Ja paratamatult, olen kogu aeg olnud avalikus sektoris tööl ja jälginud lehte väga pingsalt, et kas see, mida me ise oleme lehte nagu uudisena andnud, et kas see on siis ka nagu õigesti kajastamist leidnud, mis on üks asi, ja teine asi on ka see, et kui leht on midagi kirjutanud ja ikka seda on nagu huvitav teada saada, kuidas seda näeb siis ajakirjanik või kui seda juba kommenteerib keegi väljastpoolt, et kuidas siis neid asju, mida ise teen ja arvan, et teen nagu õigesti ja hästi, et kuidas see tegelikult teistele välja paistab. Need on nagu kaks iseasja tihtipeale.

Aga kuidas sa Lääne Elu loed, kui lehe kätte saad? Mida sa vaatad kõigepealt ja mis sind huvitab?

Ma loen kõigepealt ikkagi uudistelugusid ja siis ma alati loen ka arvamuse lehekülgesid. Kui mul jääb midagi lugemata, siis võib-olla laupäevases lehes see laiendatud leht ja kui on seal mingit ütleme spetsiifilised artiklid ja teemad. Ma päris niisugune lugeja ei ole, et ma lehe kohe kaanest kaaneni läbi loen. Aga argipäeval küll jah. Viimasel ajal olen hakanud ka spordiuudiseid lugema, muidu ma väga spordiga ei ole nagu kokku puutunud, aga

Aga miks siis?

Ma ei tea, kuidagi on läinud nii, et oma nooruses olen ma tegelenud rohkem rahvatantsuga ja sport on jäänud kuidagi, hea küll, igapäevaselt rattasõit on teine asi, aga ma ei ole olnud eriti spordifänn

ja spordieluga kursis, aga nüüd olen hakanud, et vähemalt teada saada, kuidas oma linna inimestel läheb ja mis tulemused on ja kes kusagil on väitlemas käinud. Ja üks leht annab seda ikka kõige paremini ja kokkuvõtvalt.

Mis sinu arvates Lääne Elu tugevused on?

Lääne Elu tugevused? Ma olen kohanud Lääne Elus selliseid päris häid arvamuseartikleid. Ja Lääne Elus on olnud aegade jooksul selliseid päris häid kaasautoreid ja kolumniste. Ma arvan, et see on päris tugev ja mulle tundub, et Lääne Elu on selline päris headele kirjutajatele selline usaldusväärne leht. Hea küll, et Mihkel Mutt, tema on siin pooleldi ka haapsallane. Aga neid on ka teisi. Siis üks Lääne Elu puhul on tõesti ka see, et ajakirjanikud on saanud siin küll uuriva ajakirjanduse preemiaid ja üks see siis näitab ikka ka niisugust ajakirjanike head tööd. Siin on olnud ka ja on ka praegu tugevaid ajakirjanikke, kuigi ma pean ütlema ka, et on aegu, mis minu meelest on ka halvemad ajad olnud.

Räägi nendest. Et millest see on välja paistnud?

See paistab nagu välja sellest, et kui ajakirjanik võtab teema üles ja hakkab sellest kirjutama, siis tegelikult ei ole ta endale asju päris selgeks teinud ja nagu väga hästi aru saanud sellest teemast, millest ta nagu kirjutab. See paistab silma. Viimane teema oli siin, kui Enriika kirjutas sadamate teemal ja, noh, ma saan aru, et see oli hetkel kuum teema ja uudis, aga see lugu, mis sellest tuli, see nii väga hea lugu ei olnud. Paistis, et kas tal jäi siis aega puudu, et niisugused kohad, kus ma nagu näen. Aga ma ei ütle, et neid palju on või et need häirivad. Noh alati, üks meil kõigil on, et mõnda tööd me teeme põhjalikumalt, teise töö võib-olla kiiremini ja pealiskaudsemalt ja ega me ise selle üle võib-olla heameelt ei tunne.

No siin on olnud ka selline aeg, see nüüd küll pigem puudutab rohkem seda perioodi, kui ma olin maavalitsuses sotsiaalosakonna juhataja ja osad asjad tundusid mulle nagu väga tähtsad, aga ajalehele ütleme see sotsiaalteema nagu väga peale ei läinud. Jah, võib-olla ka, et seal ei olnud niisugust uudist. Ma saan aru, et ajakirjandus nagu peab minema paratamatult ikkagi kaasa uudistega. Lehte peavad inimesed lugema, see on selge, et ei saa kõigist asjadest kirjutada ja ainult mingisuguse spetsialisti jaoks. Oli ka selliseid siis, et kui kirjutati, siis oli artiklites hästi palju vigu. Aga võib-olla olin ma ka ise siis nagu natuke, ma ei olnud siis nii hea ajakirjandusega suhtleja võib-olla. Ega ma pole praegu ka väga hea, ma arvan, et järjest kogu aeg õpime. Aga ka see, et kui ma ajakirjanikule andsin intervjuu või rääkisin, et ma ei taibanud nagu seda tükki üle lugeda. Ja kui siis lehest lugesin, siis leidsin ainult järjest, hästi palju ebatäpsusi, hästi palju faktivigu, valesti arusaamisi. See oli see aeg. Ma ei oska praegu öelda isegi ühtegi konkreetset ajakirjanikku, aga ... aga tõenäoliselt see teema ka ei pakkunud siis nii väga huvi või, kui seal ei olnud just tegemist mingisuguse perekonnaõnnetusega või. Vot üks probleem ongi küll jah see, et oli periood, kus tegelikult ma küll olin jah päris pahane. See oli see aeg, kui ajakirjandus väga jõuliselt kirjutas, kui

meil oli siin tõesti laste enesetapud ja need teemad kisti väga avali rahva ette ja minu arust oli eriti kurioosne ka veel see, et kui Lääne Elus ilmus siis see pilt, kus oli lapse hauakäabas ja tahvel, nimi peal ja. Ja vot see oli see periood, kus me tõesti päris olime nagu täiesti eri meelt, ütleme siis lastekaitsjad ja sotsiaaltöötajad ja teiselt poolt ajakirjandus. Praegu mulle tundub, et vähemalt Lääne Elu on natuke sellest juba välja kasvanud, et neid uudiseid kui tehakse, need ei ole enam nii niisugused, noh neid püütakse praegu ikkagi teha natuke delikaatsemalt. Vähemalt mul on niisugune mulje jäänud. Sellest on küll mitu head aastat juba tagasi.

Aga kuidas see peaks siis olema. Viimasel ajal on lastega Läänemaal jälle õnnetusi olnud ja ühest küljest ei ole nende kirjutamine kellelegi meeldiv. Kuidas see võiks siis käia?

Jah, ma saan selles mõttes aru. Inimesed ju räägivad, sündmus on toimunud, ja tegelikult räägitakse tihti ka niimoodi, et, ikkagi rääkides jutt moondub. Ja võib-olla kümnes inimene kuuleb juba midagi, mida tegelikult ei toimunud eksole. Selles mõttes ma arvan ka, et mingil määral peaks, keegi peaks nagu ütlema, kuidas oli, eksole. Muidu jäädaksegi rääkima. Ühte otsa pidi on see õige. Teistpidi, kui sa paned ennast sellesse pere olukorda, et tal on nüüd väga traagiline sündmus peres ja nüüd veel leht kirjutab, et kõik tehakse veel niimoodi avalikuks, eks see olegi jah selline hästi tundeküsimus, et kuidas rääkida, mismoodi rääkida, ja ega siin Haapsalu suuruses linnas ei saa ju ka seda, et sa jätad või paned valed nimed või mis iganes. Tegelikult ju teatakse ikka, kellest räägitakse. Ütleme, et mina hea meelega jätaks need rääkimata, kuigi ma saan aru, et see pole ka hea situatsioon, kui rahvas ise räägib ja räägib valesti.

Kuidas Lääne Elu ajakirjanikud saavad praegu hakkama erinevate valdkondade teemade kajastamisega? Kas nad valivad õiged teemad, kas nad kajastavad õiges proportsioonis ja kas nad valivad õiged mahud, kas vorm on õige?

Kui ma nüüd mõtlen, siis ega mul niisugust nagu väga suurt, et loen nüüd lehest ja mõtlen, et oi, mis siin on nüüd kirjutatud, ega ma ei suudagi viimasest ajast väga niisugust meenutada, mingit artiklit, mis tekitaks nagu pahameelt. Jah, noh minu arust oli see nagu üleliigne, aga ma ütlen, et see oli ka nagu üksikjuhtum, et seda sadamateemat on nagu liiale läinud. Ja ma ütlesin küll Lehtele, et mis sa paned nendest pikkadest arupärimiste vastustest sinna, et keda see enam selliselt huvitab kogu see jutt nii pikalt. Hea küll, seal ei olnud midagi vale, kõik oli seesama jutt, mida ma ise ütlesin, eksole, et küsimus polnud nagu selles, aga mulle nagu tundus, et seda oli liig palju juba. Aga et oleks nüüd midagi väga valesti või viltu läinud, seda ma ei saa nagu enam öelda. Ja võib-olla ka selles mõttes, et me oleme siin linnavalitsuse poolelt küll nagu päris aktiivselt, et kui meist mingi lugu tuleb, siis me julgeme ikka küsida ka seda teksti näha. Ja seda ma pean ka ütlema, et kui me siis oleme seal tekstis parandusi teinud, siis toimetuse pool on seda ka aktsepteerinud. Kui puudutab mingisuguseid faktivigu. kui on tõesti seal niimoodi, et meie arvame nii ja ajakirjandus nii, siis on selge, et ajakirjandus jääb oma arvamuse juurde. Et selles osas me ei saa mõjutada ja ei peagi

ilmselt mõjutama. Aga jah, kui on faktevõid või lihtsalt asjast valesti aru saadud ja siis me seda selgitame, siis on seda küll arvesse võetud.

Kas see on siis aja jooksul muutunud?

See on aja jooksul muutunud jah ja mulle praegu üldse tundub, et Lääne Elu minu meelest oli, ma ei oska öelda seda perioodi, aga oli aeg, kus tegelikult oli hästi negatiivne. Otsiti negatiivset ja ma mäletan isegi, et ma vaidlesin pikalt ka Lehtega. Ja Lehte ka üritas mulle selgeks teha, et ainult negatiivne müübki ja muust asjast polegi mõtet, et keda see huvitab, mis hästi on ja see on nii tavaline, et peabki olema. Muidugi peab olema. Aga jättis jah niisuguse hästi negatiivse ajalehe mulje. Siis viimasel ajal on see asi küll päris tugevasti muutunud. Täna ma võin küll öelda, et see negatiivne ja positiivne on suhteliselt hästi tasakaalu läinud. Et kirjutatakse ikkagi ka headest asjadest ju. Selge on see, et ainult headest asjadest rääkida ei saa ja tuleb tähelepanu juhtida ka nendele asjadele, mis polegi hästi. Loomulikult, seda ju leiab siin igal sammul veel mis polegi hästi. Ma arvan, et lauskriitikast ja negatiivsusest on küll nüüd asi juba kaugel, praegu tundub. Selline suhteliselt tasakaalus leht.

Kas see on muutunud ka seda, kuidas sina kui allikas lehega suhtled?

Ma arvan seda ka jah. Et tõenäoliselt olen ma ka ise muutunud suheldes ajakirjandusega, et kuna ma olen ju tõesti maavalitsusest alates kogu aeg lehega suhelnud, et ma olen ju ise samamoodi, võib-olla ma isegi hindan asju juba teistmoodi kui ma hindasin 10 aastat tagasi, kui ma olin maavalitsuses osakonnajuhataja või 6-7 aastat tagasi. Ja võib-olla ma ise annan ka vähem põhjust, et niisuguselt väärt üldse aru saadakse. Et ise olen õppinud ennast selgemini väljendama. Ja teine asi on see, et ma olen õppinud paremini ajakirjanikuga suhtlema. Mulle tundub nii. Ma julgen nagu küsida, ja mis oli varemalt nagu see, mis oli hästi kombeks. Õnneks nüüd on tulnud meilid, aga see oli too aeg, kui meili eriti ei olnud, oli telefon. Et ajakirjanik helistab, mis uudist on? Ütled talle sinna mingid laused, kas on uudist või ei ole uudist või räägid midagi nii, ja siis täiesti niimoodi et endale aru andmata, et see võib ju kõik nüüd lehte minna. Ja muidugi lähebki ta lehte. Esiteks on see, et mina telefoni otsas ei ole väga selgelt oma mõtteid väljendanud ajakirjaniku jaoks. Tema pole neist hoopiski aru saanud. Ja siis ma loen järgmisel päeval, et ohoh, näed nüüd võeti mu käest telefoniga intervjuu ja tegelikult nüüd on mingisugune täiesti jama uudis tekitatud, mis on otsast otsani vale. Ma nii palju olen nüüd küll enesele ikkagi selgeks teinud, et kui ma ikka olen mingisuguse teise töö sees ja ajakirjanik mulle helistab, et siis on ikka õigem kui ma ütlen talle, et ma vajan aega järelemõtlemiseks, et ma saaksin siis ka õiget ja adekvaatset infot anda ajakirjanikele, mitte nii, et ma nüüd hopsti kargan ühelt teemalt teisele ja tegelikult ma ei suuda seda nii kiiresti. See, et nüüd meilitsi on võimalik suhelda, kus ajakirjanik esitab küsimused ja ma saan rahulikult vastata, ma arvan on kahelt poolt kasulik. Esiteks mina mõtlen paremini läbi selle informatsiooni, mis ma edastan ja ajakirjanikul on seda lihtsam sinna oma sõnumit juurde panna.

Kas on mingid valdkonnad, mida me üldse ei kajasta, mida aga võiks kajastada?

Ma ei ütleks, et midagi üldse ei kajastata, pigem nagu ...

Või on midagi liiga vähe?

Me oleme siin arutanud, ma räägin nüüd linna tegemistest, et eks me ole ise ka väga passiivsed. Et tegelikult me võiksime isa ka rohkem kirjutada. Arvamuslugusid ja, mitte niisuguseid lugusid, et oi kui tublid me oleme ja raporteerime, mis me nüüd ära oleme teinud. Ma arvan, et seda inimesed näevad niikuinii, mis me ära oleme teinud ja kui nad ei näe, siis järelkult ei ole midagi märkimisväärselt ära tehtud. Aga jah just selliseid arvamusavaldusi ja arvamuslugusid, ja kui keegi tõesti näeb kriitiliselt mingit asja, siis me peaksime rohkem sellele läbi ajalehe vastama, aga mitte nüüd niimoodi, et vastata sellele kriitikale otseselt, vaid et seda tausta laiemalt avada. Paraku on see, et me oleme kõik siin oma igapäevaste toimingutega hõivatud, et siinemaale on see jäänud meil ikkagi suhteliselt jutuks. Aga ma ise näen küll, et see on meie avalikkusega suhtlemise võimalus, arutleda ja võib-olla ka diskussiooni tekitada, et mingisugune arvamus välja saata ja sellele siis kas tulevad vastuarvamusd või pooltarvamusd. Sest sellist inimestega dialoogi on nagu vähe. Me peaksime seda tegema, sest meil on küll selline tunne, et me nagu ei saagi seda tagasisidet, et kas ollakse rahul või ei olda, hea küll, kui ma jätan kommentaarid välja. Aga nende kommentaaridega on ju ka, et kommenteerijaid on suhteliselt kitsas ring. See ei näita nüüd küll avalikku arvamust, vaid osade inimeste tohutut kirjutamissoovi ja eriti veel siis, kui saab anonüümseks jääda. See ei puuduta küll aialehte ju, aga üleeile, kui kolmes lehes ilmus teade et kutsusime inimesi ühisele arutelule, pakkusime välja teemasid, et linna heakord ja teed-tänavad ja kõik linna niisugused arengusuunad. Mis sa arvad, kui palju inimesi tuli?

Ma tean – neli.

Nii ongi, et tundub, et kas siis ei ole midagi halvasti või ei lähe inimestele korda. Aga ma ei usu, et ei lähe korda. Tegelikult ikka läheb korda, ajaleht oleks nüüd see ilmselt, kus ikkagi saaks seda rohkem kajastada. Eks me peame siin ise ka natukese enese jaoks mõtlema välja, kuidas me seda nagu teeme, et me peame rohkem kirjutama.

Eks sellest ole räägitud ka, kõik need lehe rollid, et ta ei ole ju ainult uudiste vahendaja. Aga kuidas sa näed, mis ühe maakonnalehe ülesanded on?

No minu arust olekski just see, et te peaksite olema arvamusd edasikandja. Tegelikult inimesed arvavad ju väga erinevalt ja tihtipeale on ju niisugune arvamusd ja arusaamade paljusus, et kui inimestega vestled, siis kuuled ju väga huvitavaid seisukohti, mõtteid, ideid, aga see oleks hea, kui lehes niisuguseid asju rohkem tuleks. Ilmselt on ka see, et need, kes siin võib-olla väga huvitavalt räägivad ja samamoodi mõtlevad, et ahh, keda see nüüd huvitab, hakkab ma sellest nüüd siis kirjutama, et see pool võiks olla. Enne ütlesin, et tegelikult on meil niisuguseid tugevaid kolumniste ju olnud. Aga need on ikkagi üks väike käputäis inimesi, poolprofid eksole. Ja nad tihti räägivad-

kirjutavad üldistel teemadel, mis on ka vajalik, sest ega maakonnalehe roll ei ole ainult jääda siia oma maakonna sisse ja ma arvan ka, et kui on tõesti tegemist mingisuguse üle-eestilise sündmuse või probleemiga, et ka sellele võiks siit tulla mingit vastukaja. Ma ei taha öelda, et neid ei ole, on ikka ja siin ka, aga tihtipeale, kui ma mõtlen, kes siis nendest üle-eestilistest asjadest kirjutab, siis on need Tallinna poliitikud, kes saadavad oma artikleid siia, eks ole ju. Et on mingi probleem, debatt riigikogus, ja siis on ühe poliitiku arvamus. See pole nagu päris see. Ta täidab küll leheruumi, keegi küll loeb, aga suur osa rahvast vaatab ahah, see on see, ja suur osa rahvast tegelikult üldse ei hakkagi lugema. Selles mõttes oleks hea, kui maakonnalehtedesse saadaksid mitte niivõrd poliitikud vaid just üldtuntud arvamusi liidrid, vot see oleks üks koht, mis võiks lehte veel rikastada.

Ilmselt siin on ka lehel endal suur osa - ärgitada ja tellida. Kasvõi lasta inimestel rääkida, kes ei ole osav kirjutama.

Just. Jah. Ja mis näiteks veel, mida üldse ei ole olnud, või näha pole olnud vähemalt, et tegelikult on meil ju väga põnevaid inimesi põnevate elulugudega, väga põnevaid perekondi ja, kui keskles ma veel näen täitsa huvitavaid intervjuusid, siis meil sellist intervjuuvormi on väga vähe. Aga see on ka see koht, kus inimene saab rääkida. Ta saab rääkida endast, ta saab rääkida oma tegemistest, aga ka oma mõtetest, oma maailmavaatest. Et see oleks huvitav lugeda, eriti kui need inimesed on siin ka meile omale tuntud inimesed. Midagi niisugust võiks lehte rikastada. Keskletedes on see ka tihti laupäevavarubriigis või lisaväljaannetes, ja selge, et neil on võimalused suuremad. Nii et võimalusi on, kuidas seda huvitavamaks teha, aga uudisteosa on ikka üks olulisim ja peamine.

Kuidas sa ajakirjanikega rahul oled?

Ma hetkel ei oska küll midagi öelda. Ma ise tunnen, et ma praegu suhtlen täitsa kõigiga. Et kellega ma siin viimasel ajal olen suhelnud? No Urmasega olen suhelnud aktiivselt, siis Lehtega, Enriika on palju kirjutanud ka meie asjadest ja ja ... vot Enriika puhul ma teinekord tabangi seda, et ta on võtnud endale teema, millest ta võib-olla ikkagi päris täpselt aru ei saa. Aga mitte ka alati. On ikka korralikke kas siis ülevaateartikleid või midagi niisugust. Vot Kaiega olen ma vähem kokku puutunud. Ei ma ei oska praegu küll öelda, et mul oleks kellegagi keerulised suhted. Ma ise arvan, et mul on üsna head suhted kõigiga. Aga on selge see, et ajakirjanik kirjutab ikkagi, kuidas tema seda asja näeb. Meie asi on hoolitseda, et asjad oleks nii, et tuleks positiivne. Alati nii ei saa, aga kui on negatiivne, siis on negatiivne.

Kui palju sinu jaoks lehes uudist on, sellist mida sa ei teadnud?

Ikka on. Kui ma sulle ausalt ütlen, siis ega ma ei tea ka ju linna kohta 100 protsenti. Kui seal näiteks tuleb, et näiteks mõni kool tähistas, mõni tore sündmus oli. Minu käest tihti käivad nad lihtsalt läbi ju mõnel istungil õigusaktina, et anda luba sellele korraldada see ja see või eraldada raha. Ega ma iga asja juures nii süvitsi ei mõtle, mis seal selle ürituse taga on. Niipalju siis, kui iga valdkonna aselinnapea oma eelnõusid lahti seletab. Siis on ta ka selline hetketeadmine ja tegelikult kui ma siis

loen kahe nädala pärast lehest, et oi kui tore üritus on, siis ma võin ka öelda, et minu jaoks oli see ka uudis, et niimoodi nad seda asja korraldasid. Ja siis ikkagi maakonnauudised, kuna ma ikkagi üritan, ma olen ju siin maakonnaasjades ka ju tegev ja ikka aktiivselt üritan kaasa lüüa kõikides maakonna teemakodades ja arenduskodades, et oleks pilt kuidas maakond võiks tervikuna edasi minna, siis ma loen ikka maakonnauudiseid ka.

Aga kui sa nüüd ei teaks neid protsesse, mis käivad, kas leht annaks nendest pildi?

Tegelikult kui ma mõtlen, kust informatsioon tuleb, siis ega maakond uudisega kaetud ühtlaselt ei ole. Hea küll, Ridalast on tulnud tõesti uudiseid, aga Ridalast on tulnud uudiseid, kuna ta on linna külje all ja meil on tõesti palju asju ühised ja eriti just viimasel ajal, kus on tegemist suurte kinnisvaraarendustega. Noh, Lihulast tuleb hästi palju loodushoiu ja sellega seoses. Noh see aeg, kus leht oli täis uudiseid, kuidas Lihulas kõik kaklesid, vallavalitsus oli tülis volikoguga, see omakorda kooliga ja siis oldi haiglaga tülis, tegelikult oli üks periood, kus hästi palju tuli Lihulast, et see aeg, tundub nüüd a, enam avalikkuse ees niisugust oma musta pesu ei pesta. Püütakse nagu tagasi hoida. Nüüd on nagu hakanud Kullamaalt tulema, Kullamaa on ajakirjandus nüüd avastanud ja ega ma ei teadnudki, et Kullamaa on nii edukalt projekte esitanud ja taotlenud ja raha saanud, et see oli minu jaoks täitsa uudis ka. Hästi vähe on ikkagi kuulda Oru vallast, Martnast, nendest piirkondadest. Muidugi need on pisikesed piirkonnad ja jäävad sinna varju, ega see niimoodi uudistega kaetus väga ühtlane ei ole. Aga ma saan aru ka, et ega siis võib-olla pole ka nii väga, kui sündmustest rääkida, siis pole ka niipalju selliseid sündmusi olnud, aga teistpidi jällegi ma mõtlen, et igast kohast leiab ju midagi põnevat, mida võiks esile tuua. Et kas siis ei ole see teema võib-olla ajakirjanikuni jõudnud või võib-olla ka siis vald ise ei ole osanud seda teemat niimoodi üles tõsta, et see oleks ajakirjandusse jõudnud.

See on probleem küll. Ei ole nii, et me kõike teame ja jätame teadlikult mingid uudised kõrvale.

Ei, ma arvan ka, et teieni lihtsalt ei jõua see uudis. Ja ega me oleme ise ka hädas oma asjadega ka. Me tabame ise ka ennast niisuguses situatsioonis, et toimub mingisugune tore üritus, mille üle me ise oleme uhked, et väga hästi läks, ja siis me mõtleme, et me ei olnudki sellest ajakirjandusele teada andnud. Ja noh, mis see tagantjärele tarkus on. Paraku ta nii on, et ma arvan, et omavalitsus ise peaks olema ajakirjandusega suheldes hoopis aktiivsem. Meie siin linnas täpselt samamoodi. Selge on see, et igast asjast, mis me ütleme, ei sünni uudist ja ajakirjandus ei võta seda üles. Aga mida vähem me esitame, seda vähem üles võetakse, nii et tegelikult on ju ikkagi meie enda mõjutada päris palju ja me oleme siin ikka üsna niimoodi oma asjaajamise alguses.

Aga mis sa arvad, kus need tõkked on? Kasvõi kui kolleegide peale vaatad?

Tõkked on sellised. Kui ma vaatan siin oma valdkonnas ütleme aselinnapäid, igaüks vastutab oma valdkonna pealt. Igas valdkonnas midagi nagu toimub. Siis kui ma näen, kuidas neil üks töö ajab

teist taga ja kui ma siis ütlen, et ole hea, mõtle selle peale ka, kuidas see siit inimesteni või avalikkuse ette jõuaks, siis enamasti on reaktsioon selline, et oi jumal, mul on nii palju muud tegemist, et ei mina jõua sellest kirjutada ega teha. Nii paraku on, et seda jooksvat asja tuleb nii palju peale, noh eks see on mingil määral ka töö planeerimise ja aja planeerimise küsimus ja endale prioriteedi seadmise küsimus.

Meil on tööl avalike suhete spetsialist Ave. Kui ma sulle ütlen, siis ega me ei olegi peale Liivi äraminekut õigesti otsa peale saanudki. Oli Jaanika Tuisk. Noor tütarlaps, kuigi väga hästi haritud. Aga läks enne ära kui jõudis sellest tööst üldse maiku suhu saada. Nüüd siis, nüüd Ave, nüüd ma juba näen, et tal hakkab koitma, milles tema töö seisneb. Eks see võtabki aega. Esiteks sa pead ju kontaktid looma ja pead enesele väga palju asju ikkagi selgeks tegema ja ka see, et paljud asjad võtab ajakirjandus üles, kui sul on need kodulehelgi kajastatud. Ja kui meil kodulehel ei ole kõiki meie uudiseid kirjas, siis on ju selge, et kust nad siis ajakirjandusse jõuavadki. Et see võtab meil veel jah aega. Aga ma näen küll praegu, et asjad juba hakkavad tasapisi liikuma. Et võib-olla aasta pärast on juba pilt teine. Et ta on tubli tüdruk.

Eks see ole kahe otsaga asi. Teil on suur maja, kas kõik asjad temanigi jõuavad..

Jah, seda oleme me ka rääkinud, kuidas temani jõuaks. hea küll, et ta proovib hästi palju liikuda ja üritustel osaleda, aga selge on ka see, et igale poole ei jõua. Eks see ole meie sisemise kommunikatsiooni küsimus. Meil on suur organisatsioon ja inimesi on palju, nii et tegelikult me peaksime suutma nii uudiseid toota kui ka siis lehte arvamusi toota. Aga on selge, et kui on tegemist väiksema vallaga, siis sealt ei tule midagi.

Teistpidi on väiksemal vallal lihtsam, sest kui ajakirjanik sinna helistab, siis see, kes vastu võtab, teab tõenäoliselt kõigest midagi.

Jah, seda küll. Nad on üksteise asjadest hoopis paremini informeeritud. Aga tohutut kriitikat ajakirjanike aadressil mul praegu küll ei ole põhjust teha. Pigem on meil ikka endal suur samm või võimalus aktiivsem olla, et meie positiivsed uudised jõuaksid, negatiivsed jõuavad ilma meietagi. Meie peame positiivse eest hoolitsema, sest kas see ka avalikkusele huvi pakub, võib-olla ei paku tõesti. Aga meie peaks tõesti kõik uudised välja riputama, välja käima.

Mis sa arvad, kas Läänemaal peaks olema mingi teine kanal ka? Olgu ta siis raadio või mis iganes, aga päris ajakirjanduskanal?

Praegu me oleme küll, ütleme, et meil on hea, et meil on tekkinud korrespondendipunkti kujul väljund ETV-sse. Selge on ka see, et kui sa televiisoris ei ole, siis Eestimaa jaoks sind ei ole. Kui paljusid Lääne Elu uudiseid nüüd vabariiklik meedia üles võtab, seal ka ju ikkagi väga vaadatakse, mida võetakse. Aga televiisor on tegelikult hästi tähtis. Kui me tegime üks kolm aastat tagasi küsitluse, tellisime sotsioloogilise küsitluse, Emor tegi meile selle, 1000 inimest üle Eesti küsitleti, mida te teate Haapsalust ja mis mulje teile Haapsalust jääb, 5-6 küsimust, mitte palju, telefoni teel

küsitleti, ja üks küsimus oli ka see, kust te saate oma informatsiooni Haapsalust, siis umbes 80% teatas, et televiisorist. Et kas siis suveürituste reklaamid, või tol ajal oli ka üks saade, kus Haapsalut tutvustati. Et tegelikult on ikka televisioon see, mis hästi palju määrab. Seepärast on hea, et meil nüüd see võimalus on. Ja kindlasti tahaksime edasi minna, et see korrespondentpunkt siia ka oma ruumi näol lahenduse leiab, mitte ainult see, et siin on tõesti ainult kaamera ja mikrofon ja niimoodi ringi liigutakse. Tegelikult ikkagi stuudio võiks tekkida. Aga see nõuab investeeringuid. See on nüüd Eesti üldsusele asjade teadasaamiseks. Aga sinu küsimus puudutas vist rohkem, kas siia oleks vaja konkurenti. Ma ei tea, ega see paha võib-olla ei teeks, ütleme niimoodi. Kuigi, tead ausalt öeldes ma ei oska isegi öelda. Esiteks on meil lugejaskond ikkagi nii väikene, et kahte kvaliteetset väljaannet see tõenäoliselt vist välja ei kannataks. Et lihtsalt niisugust väljaannet, kes ajab ennast millegi suhtes väga opositsiooni või võtab niisuguse väga omapärase niši või, sellist ma arvan, et ei ole väga vaja. Ma ei oska isegi öelda. MA ei ole niimoodi nagu mõelnud ja nii pikalt on meil üks leht olnud, et ma ei mäleta isegi seda aega, kui oli kaks lehte, et mis see nagu andis, ma lihtsalt mäletan, et ajakirjanikud olid nagu killustatud ja ei jätkunud neid hästi nagu kummalegi poolele. Et kas see kvaliteet selle läbi ei hakka nagu kannatama?

Millised võiksid olla muudatused Lääne Elus, mida sa ootaks tulevikus?

See on nüüd selline hea küsimus. Kui ma nüüd niimoodi mõtlen, siis uudiseid on, arvamusi on, noh laupäevane leht. Tegelikult, mis ma nüüd ütlen, enne jäi võib-olla ütlemata, et on lehenumbreid, kus tegelikult see informatsioon on üsna selline kõhnakene. Et ei ole nagu olulise kaaluga uudist ja ei ole ka huvitavat arvamislugu, et seda ma võin küll öelda, et mitte igast numbrist ei ole mul ühepalju lugeda. Et on juhtunud selliseid lehti, kus ma loen pealkirjad läbi ja vaatan sisu natuke ja mõtlen, et näe, tänasest Lääne Elust pole suurt midagi lugeda. Aga ma võin ühe käe näppudel üles lugeda need korrad, kus ma niimoodi mõelnud olen, sest enamasti olen ma saanud ikkagi lugeda küll ja küll. Aga tuleviku suhtes, ma seda ütlesin, et võib-olla võiks niisugune intervjuude vorm ja huvitavate inimeste tutvustamine olla. Põnevate inimeste. Mis veel? No ... võib-olla võiks paremini olla läbimõeldum, või mitte paremini aga rohkem läbi kaaluda, et see laupäevane leht oleks, kui seal need lisaleheküljed vahel on, et sinna niisugune huvitavam teema vahele tekitada. Võib-olla võiks seal näiteks olla, tänapäeval inimesed ju reisivad väga palju, võib-olla reisikirju oleks huvitav lugeda, kuigi seda on ka olnud. Mulle tundub, et kui on olnud väga pikad ajaloolised ülevaated, seda on liiga palju, kui üks terve leht on täis jälle mingit niisugust ajalugu. Et kui palju inimesi on, kes niisuguseid asju loevad? See on raske lugemine ja, ma arvan, et see lehekülg on täiesti omal kohal, kui meil on vabariigi aastapäev ja ongi kogu temaatika ja siis seda ka nagu loetakse, aga kui seal mingit niisugust tähtsündmust ei ole ja on jälle mingi tohutu suureformaadiline ajalooline ülevaade, peab tunnustama, et mina alati neid ei loe. Kui mul on vaja mingit teavet saada, siis ma otsin seda siis kui mul seda vaja on, aga lihtsalt et võtaksin lehe kätte ja loeksin Eesti ajalugu või

mingisugusest sündmusest terve lehekülje, seda ma jätan enamasti tegemata. Mitte alati, see oleneb ka, palju mul aega on.

Jah, võib-olla sellist süsteemsust võiks rohkem olla, pidevat kontakti. Me oleme siin omavahel ka arutanud, et oleks hea, kui keegi tunneks ajakirjanikest mingit valdkonda hästi. Ma tean, kui meil oli toimetusega kohtumine, siis Lehte ütles selle peale, et ajakirjanikke on nii vähe, et ei jätku niiviisi jagada. Aga ma mäletan, see oli kadunud Madis. Vaat tema hakkas omal ajal niiviisi meie maavalitsuse sotsiaalosakonda ette võtma, käis kõigil meie üritustel ja ettevõtmistel ja kui isegi igast asjast ei kirjutanud, siis kui millestki kirjutas, oli kohe tunda, et ta on selle valdkonnaga kursis.

Intervjuu Andres Ammasega

Mis oli Lääne Elu eesmärk, kui te selle tegite ja kuidas ta muutus selle aja jooksul, kui sina seal olid?

Eks sellest oleme ka rääkinud, et see lähtekoht on ikka puhtalt poliitiline ja seotud ka kindlasti teatud jonni ja trotsiga selle nimel, et Töörahva Lipp ei avaldanud teatud asju. Eks mina vähem ja Anneli rohkem omal nahal olime seda tundnud, et kogu aeg käis mingi imelik laveerimine. Et mingid asjad seal nagu ilmusid, mingid kodanike komiteede ja muinsuskaitse teated ja siis vahepeal jälle ei tohtinud nagu rääkida. Aga ajend konkreetselt oli kodanike komiteede loomine. Et see ei olnud teema, mis oleks mahtunud Töörahva Lippu.

Et see oli teistpidi siis sõnavabaduse küsimus?

Jah. Puhtalt sõnavabaduse küsimus. Ja esimest numbrit oled ju vaadanud, seal oligi see teema. Ega me laias mõttes põhimõtteid ei sõnastanudki. Eks ta oligi selleks, et avaldada asju, mida muidu ei saanud.

Ei teinud plaani, et 20 aasta pärast on maakonnaleht?

Oi ei. Ei teinud plaani. Ma ei mäleta ka, et me oleks teinud plaani, et ilmub aasta ja ei rohkem, aga et ta igaveseks ajaks ilmuma jääb, ma küll kindel ei olnud. Selline naljakas asi oli, et meie Anneliga hoidsime kogu aeg sellist väikest plaani ja Arne talle omase hooga ütles kogu aeg nii, et miks nii harva umbes, et teeme tihedamini või miks nii õhuke, teeme paksema. Ja siis ma mäletan veel, et meie Anneliga plaani oli teha muinsuskaitseleht, muinsuskaitseühingu infoleht. Ja Arne oli see, kes ütles, et einoh, teeme ikka päris lehe, et see, mis praegu ilmub, on ju jama.

Millal ta sinu jaoks maakonnaleheks muutus?

Üks detail võib-olla veel, mis on nagu huvitav arengu kohast, et meie muinsuskaitsete ettekujutus oli nagu see, et tahaks teha ajaloolise Läänemaa lehe. See tähendab seda, et me lausa jõuga peksime esimestesse numbritesse naabermaakondadesse jäävate endiste Läänemaa osade uudiseid. Ma olen käinud matkates Vigala kirikus. See aga osutus siiski ülesaamatuks, et need nõukogudeaegsed rajoonipiirid olid ikka nii vankumatud ja ilmslt nii seotud utilitaarse infoga. Ega peale friikide

kedagi need Mihkli või Vigala uudised ei huvitanud. Aga täisväärtuslikuks maakonnaleheks läks minu arust sellega aega umbes kolm aastat või. Ma arvan, et ta seal kuskil 92-93. 94 juba lõppes Läänlane. Järelikult see võis ka tunnus olla, et me suutsime niivõrd kuivõrd tol ajal juba kajastada neid teemasid. Et ta täitis need maakonnalehe-rajoonilehe klassikalised funktsioonid kuidagi ära. Mõtlen kõikvõimalikke kuulutustemonopole alates leinakuulutustest ja igasugused teated. Et inimene sai sealt eluks-oluks vajaliku info kätte. Ma arvan, et üks asi, mis on tänaseks mõnevõrra muutunud, ongi see, et siis oli igasugustel teadatel tohutu osakaal. Me oleme ju toimetusepidudel meenutanud seda koomikat, kuidas me võitlesime sellepärast, et me saaksime Läänlasega samal ajal talongiinfo avaldada. See oli tõeline katsumus. See tähendab, et kui sul ei olnud talongide infot, et mis numbriga midagi saab, siis ei olnud mõtet lehte välja anda. See oli koomiline näida, aga muud asjad ka. Ja ma arvan, et see oli paika loksunud tolleks ajaks, et ei olnud enam poliitikat nii palju. Minu diplomitöös ju ka võib-olla kõige olulisem tulemus oli see, et me liikusime täpselt vastandlikes suundades. Läänlane politiseerus ja meie võtsime selle tagasi. Mingil hetkel see pendel läks juba peaaegu teistpidi, et me võtsime nende koha juba üle. See oli üks edu põhjus kindlasti, et me suutsime muutuda. Eks me keskmisest poliitiliseks jäime veel aastateks, aga, ma arvan, et kogu veel 20. sajand oli poliitikat, alles nüüd viimased 4-5 aastat oleme vähem politiseeritud olnud või ütleme, et politiseeritus on samal nivool kus teistes maakonnalehtedes. Me oleme arvamuskülgede püüdnud erinevatel aegadel ja erineva eduga keskmisest suuremat tähelepanu pöörata. Ja angažeerida neid väljastkirjutajaid ja.

Kui nüüd mõelda lehe sisu poole peale. Lehte arvas, et üks selliseid, see paistis lehtedest ka silma žanrilise poole pealt, et ta muutus tänapäevaseks, läbimurre oli ka kusagil 93-94. Lehte seostas selle Pulleritsu koolitusega.

Mhmm. Tahtsin just jõuda, ma olen Lehtega absoluutselt nõus, aga mitte ainult Pulleritsu, vaid ka teised koolitused. Meil oli neid mitu. Pulleritsu koolitus oli võib-olla kõige kapitaalsem. Ma mäletan, et mingi Soome poiss käis meil siin, sealt Keski-Suomalaisest. Urmas veel tõlkis teda. See oli ka päris hea. Teatud mõttes ka see, et me Lehtega kooli läbi tegime. Enne oli Anneli ainus haritud ajakirjanik. Siis tulid varsti ka Tiina ja järgmine õppijate põlvkond peale. Ennast kiites võiks öelda, et me olime hästi õpilembesed. Kui ajalehtede liit hakkas neid seminare korraldama, siis tüüpiline oli see, et me küsisime, kas ei saaks ühe inimese asemel kahekesi või kolmekesi minna.

Kuidas sa toimetuse tööd juhtida püüdsid või mis printsiipidest sa lähtusid?

Ma ei saa vist eriti demokraatlikust juhtimisest rääkida. Anneli on mind kogu aeg rielnud autoritaarsuse pärast. Võib-olla oskad sina paremini hinnata kuidas selle demokraatiaga lood olid. Aga ütleme niimoodi, et võib-olla õpetajaametist tulenevalt ma püüdsin leida igale inimesele võimalikult temale omast rakendust. Kuidas kellegi andeid võiks paremini kasutada. Teine teadlik suund oli ka universaalsus kogu aeg. Ma ei saanud tol ajal aru ja ma ei saa ka tänapäeval väga hästi

aru, kuidas nii väikses lehes on võimalik teha niiõelda maaelu ja spordi osakonda. Võib-olla kuskilt Pärnu Postimehest või Sakalast alates on see võimalik, aga väiksemates küll mitte. Igaüks peab suutma võimalikult universaalsete teemadega hakkama saada. Mis meid eristab, on algusest peale olnud ka see, et kes oskab arvutis midagigi teha, on heaks tooniks, et ta oskaks ka kujundada. Kui päris alguse juurde tagasi tulla, siis oli tol ajal pretsedenditu kohe arvutis alustamine.

Ma sain sisuliselt sellepärast ajakirjanduse riigieksamil nelja, et mul tulid piletiks tollased kirjatüübid, mis trükikojas olid. Ma ei olnud neid kunagi näinud. Välja Marguse jaoks oleks see olnud elementaarne.

Kuidas see teemade leidmine sinu ajal käis? Kust leidsite või kuidas jagasid?

Ma ei oska seda niimoodi öeldagi. Eks kõigepealt jooksis niiõelda ametlik info, et mingid koosolekud. Alguses BNS-i ei võtnud. Pärnis esimestes lehtedes tuli ikka jube palju lihtsalt inimestelt ideid. Inimesed olid selles mõttes tohutult aktiivsemad, et toimetusse tuldi ideede ja pakkumistega kordi enam tänavalt. Aeg oli ilmselt teine. Mingid teemad, mis olid kajastamata, need ilmselt pakitsesid inimestes ja otsisid väljapääsu - miks te sellest juba ei kirjuta, seal on niuke jama, või ütleme neid heas mõttes koputajaid oli kordades rohkem.

Praegu jookseb nii palju infot sisse, pressiteated erinevatest struktuuridest. Et tol ajal ju tol ajal otsisite ise palu rohkem, meenutas Lehte.

Ma arvan, küll, et me olime selles mõttes aktiivsemad. Genereerisime. Noh, ka tööstiili mõttes, et ajurünnakuid oli võib-olla rohkem kui praegu. Rutiin on peale tulnud ja võib-olla pole neid enam niipalju vaja ka, aga tegelikult me ju, kas siis napsiga või ilma, aga istusime tohutult koos ja tohutult tuli lihtsalt niisuguse kõõgiistumise käigus mõtteid.

Ja selles mõttes oli tore, et nüüd on vähem, kolmas korrus ja asukoht, aga Ehte tänavale veel nagu tuldi tänavalt, aga Saue tänavale tuldi eriti. Mingid inimesed, nagu Paju Juss näiteks, tulid lihtsalt, tal oli nagu harjumus läbi astuda. Ühesõnaga väga palju inimesi astus läbi ja ega teda enne välja ei lastud, kui ta oli öelnud mingid teemad, eksole. Ja oli rohkem niisugust refleksi, minus oli küll ja Lehtes ja Annelis oli ka, et ahah.. et räägid inimesega ükskõik millest, tema elust või niisama ja mõtled vaikselt, et kas sellest saab kirjutada. Haiglaslik juba, enam ei suuda inimesega teistmoodi suhelda kui mõtled, kas sellest loo saab.

Kas sa uudisväärtusi ka jälgisid?

Sellest hetkest kui me koolitust saime, eks me siis püüdsime kangesti kohe hakata seda ellu viima. Aga ma ütlen, et päris esimestes lehtedes seda küll ei olnud. Ei teadnud žanre ega midagi. Ja alguses, kust ideid saadi, kogu see perestroikaaja lõpuaeg, keegi tõi kuskilt, et näed, vene lehes ilmus niuke asi ja, et tehke ka. Siis jälgisid rohkem ka, et mis kusagil mujal niiõelda sõltumatutes väljaannetes toimus. Ja selliseid üksikuid lehekesi ilmus ju siis ka mitmesuguseid. Eks me olime üks nende hulgast. Et umbes kui keegi kirjutas personaalpensionäridest, siis oli meil ka kohe vaja, et

kes Läänemaal personaalpensionit saavad autoostuload.

Praegu jälle ringiga tagasi tulnud. Inglise lehed, me oleme ju samas liidus. Alles oli just samal nädalal samad postkontorite sulgemise lood. Kusjuures see koolitus muutis sisu küll. Seda rubriikideks jagunemist oli huvitav jälgida. Kõigepealt tabas see esikülge. 93 oli seal peaaegu alati juba uudis. 4-5 olid ka vahelehed ja ühtlasemad. Aga 2-3 olid väga ebamäärased - lugejakirjad, välisautori mõtisklused, kõik oli nagu pudru ja kapsad.

Ega 90 ei olnud suuremas osas Eesti ajakirjanduses veel suuremat arusaamist, et fakt ja kommentaar peaks lahus olema ja et üldse on mingi arvamislehekülg olemas või? Tulles alguse juurde tagasi - me selleks lehe tegimegi, et saaks arvata. Ega me siis teemade peale küll ei mõelnud.

Töötajate juurde. Kuidas sa töötajaid leidsid või valisid?

Noh, ega, alguses oli lihtsalt nagu oli. Tegime fanatismist. Ega polnudki rohkem võimalik kedagi appi kutsuda, kui Sveni, kes oli Anneliga ühes toas töötanud ja said hästi läbi ja kellele see mõtteviis sobis. Ja Tarmula ja Heli ka. Tarmula, nagu ta on, lihtsalt lapsemeelselt haarab kõigest uuest kinni, et oi kui põnev ja Heli sai Anneliga nii hästi läbi, et abivalmidusest. Ja edasi, me lihtsalt nahaalselt vaatasime, et kes tuleb Läänlasest ära tõmmata. Eks ta mingis mõttes Lehte ja Urmase tulekuga päris leheks hakkas muutuma. Kaire kasvas ikka sealt muinsuskaitsest välja. Kui püüda lahterdada, siis eeskätt ikka mõttekaaslusest lähtudes, mitte professionaalsusest. Ja siis tuli mingi hetk murrang, kui oli vaja laieneda, et otsisime, kes veel. Siis me niimoodi ei mõelnud, aga tänapäeval vist öeldaks, et ühiste väärtuste järgi.

Mingil hetkel tuli ju pereheitmine, eriti su viimasel perioodil. Anneli oli läinud, Ivar, Urmas läks ju ka varsti pärast seda.

See oli ka ju, siis oli jube kurb iga inimese pärast eksole, aga tagantjärele vaadates jälle jumala õige. Vaadates nimetatud Ivarit, kus ta oleks selle karjääri Läänemaal teinud, Anneli samamoodi, ja Urmet. Teil on ju kõigil jube hästi läinud, kes te olete läinud või käinud ära. Päris ausalt, ma ei teagi, et kellelgi läinutest oleks päris halvasti läinud. On küll olnud üksikuid juhuslikke tulijaid, kellele ei ole võib-olla see ajakirjaniku töö sobinud, Puhmi Mati oli mingil hetkel väga armas inimene, aga ütleme, et ta ei tahtnud õppida kirjanduse ja ajakirjanduse vahel vahet tegema.

Kui Aivar ja Madis ja mina tulime, kuidas sa need asendajad leidsid?

Kuule, toimetus vist ise kuidagi leidis. Mul on väga piinlik, aga mina ei mäleta täpselt, kuidas Aivar leiti. Aivar vist soovitas sind.

Seda ma mäletan. Ta tahtis Mihklist Tallinnast ära tulla ja nägi mingi hoopis teise maakonnalehe töökuulutust. Helistas, aga oli hiljaks jäänud. Aga mõte oli tal juba peas, et on vaja maakonnalehte minna. Võttis telefoniraamatu ette ja hakkas helistama läbi. Teil vist oli Kaire lapsepuhkusele läinud just ja ... Aga valija või otsustajana kindlasti sinu osa oli?

Jah, aga see oli intuiitiivne, et kas inimene saab sellega hakkama. Kui töökorralduse juurde tagasi

tulla, siis me nagu ei olnud, mina küll pidasin peatoimetajana hästi oluliseks seda pühendumist. Ta oli ikka väga, laias laastus võttes, perekondlik ettevõtmine. Umbes nii, et kui inimesel on vaja ära olla või vaba päeva võtta, siis ei pea seda avaldusega küsima, aga kui on vaja ületunde teha, siis ei tohi ka viriseda. Leht peab valmis saama, ükskõik mis. Selles mõttes ei ole kunagi respektieritud seda, et kell kukub ja koju.

1999 sa tulid ära peatoimetajakohalt ja pärast seda oled sa toimetust distantsilt näinud.

Kuidas sa iseloomustaksid Urmase, minu ja Lehte aega?

Urmase suunamist on nagu liiga vähe. Mul on tunne, et Urmas on lasknud kõige rahulikumalt asjadel minna ja kes on meist kõige rohkem keskendunud ka sellele väljanägemisele ja sellistele asjadele. Ja võib-olla Urmast on teemadest rohkem majandusasjad huvitanud ja poliitikaasjad.

Võib-olla sinu lähenemisest, mis oli mulle hästi sümpaatne, oli püüd nagu analüüsida ja professionaliseeruda. Võib-olla sinul oli kõige rohkem läbimõeldust, natuke sellist laisa inimese mõtteviisi, et kõigepealt küsid, miks me teeme, kas ikka peab tegema, mitte kohe õhinaga jooksmata hakata. Enne ikka aru pidamine, kas ikka maksab jooksta.

Lehte on jällegi emotsionaalsem inimene, õhinaga kaasa minev. Ma arvan, et mingi oma nägu kõigil kahtlemata on. Aga kõigi puhul on mulle heameelt teinud see, et ma ju sain objektiivselt aru, et minuga seotult on leht liiga poliitiline ja minu tausta tõttu käib lehega kaasa politiseerituse taak. Ma võin ju püüda kõik oma vaated suruda kuhugi tagakambrisse, aga kes tahab välja lugeda, loeb need ridade vahelt kusagilt ikka välja. See süüdistus politiseerituses käib minuga ja meie perega kaasas. Leht pidi sellest vabaks saama. Selles on kõik ülejäänud olnud edukad. Et ta on vähempoliitiline ja tasakaalustatud.

Teie Lehtega, võib-olla et ajakirjanduslik haridus või õppimine on teile Lehtega väga kasuks tulnud. Teadlikum lähenemine. Sina ja Lehte olete ka mõlemad selles mõttes nagu head, et see selgem veel uudiste klassikaline läbikirjutatus ja eetiliste printsiipide jälgimine, varjatud reklaami ei lase sisse ja nii edasi, ütleme, et need asjad on kogu aeg paremuse poole läinud ja edasi võrreldes 90. aastatega.

Aga milliseid puudusi sa nüüd näed?

Noh, ütleme, et leht võiks kirglikum olla. Leht võiks olla selles mõttes, ja lehe positsioon kogukonnas võiks olla teistsugune. Liiga passiivsed oleme. Me siin Arnega vahel oleme viinalauas rääkinud. Leht võiks olla lisaks lehe väljaandmisele rohkem arvamusi liider. Tegeleda sponsorlusega, projektidega, tunnustamise, algatuste vedamisega, mis väljuvad võib-olla sellisest tavalisest lehe raamest. A la algatada allkirjade kogumise millegi eest või vastu. Ma ei mõtle, et seda jõuaks lõputult teha ja kindlasti on aeg teine, aga tänapäeval on teised meetodid, kindlasti saab seda Internetis teha ja ... Ühesõnaga, ma kardan et Lääne Elu on Läänemaa mõttes oma autoriteeti ühiskonna mõjutajana natuke kaotanud. Me ei ole nii aktiivsed, me oleme liiga passiivsed.

Rutiinis.

Liiga rutiinis jah. Et kogu aeg asi nii töö korralduse mõttes kui muudes mõtetes professionaliseerub ja sellest ma saan aru, et ükskord see pidi tulema. See üleminek natuke ma ei tea perekondlikult või hipilikult, kuidas seda iganes öeldakse, natuke kaose piirimail rabamisest, et ikka veel paremini, ja kasvõi viimasel hetkel midagi välja ja midagi asemele ja, see võttis nagu inimestelt võhma välja. Lõputult keegi seda ei jaksanud. See on nagu hea. Aga sellega käib kaasas rutiin ja passiivsus natuke.

Eks see arvamuspiltsi teema on teoretikutel ka üleval.

Jah, et kas me suudame niisuguseid teemasid üles võtta, mis nagu seovad või.

Aga kuidas see väljastpoolt see suhe toimetusega peaks olema. See on ka meil mingis mõttes ju teadlik olnud, et professionaalid kirjutavad ja me ei ole ilmselt nii palju rõhku pannud välisautoritele maakonnasiseselt või meelitanud inimesi kaasa. On see probleem või ei ole.

Ma arvan, et see ikkagi natukene on probleem. Liiga palju ... ma jälestan ja vihkan grafomaanlust selles mõttes, Aleksander Kõrgessaari ja kes nad siin on, saadavad asju. Selles mõttes ma arvan, et vahel peaks mõne lugejakirja suhtes veel kriitilisem olema isegi. Aga see on ränk töö, mis ei tule iseenesest, et sa teadlikult tellid kelleltki lugusid, nagu mina tellisin Mihkel Mutilt või sina tellisid Kaarel Tarandilt. See ei paista välja ja võib olla nii pika vinnaga, et kahe kuu pärast ta teeb sulle. Ma olen kümnetele inimestele rääkinud ja ainult mõnelt on siis õnnestunud ka tagasiside saada. Selles mõttes mul on alati suur rõõm, kui ma sinu või kellegi teise omainimese arvamustlugu näen. See on täitsa väärtus omaette. Aga niioelda Hillar Padu ei peaks lehte saama. Ma olen taga nõus, aga lihtsalt nii palju ei tohiks ta lehes olla. Ta ei ole Mutt, kellel oleks iga nädal midagi öelda. Ja ta kirjutab ka ... ta on ikka grafomaan, talle meeldib see kirjutamise protsess. Aga see on meie enda aktiivsuse küsimus, et kui ei ole ...

Tuleks ringiga toimetuse juurde tagasi. Võib-olla eeldaks see muudatusi toimetuse struktuuris, kas inimesi juurde võtta või spetsialiseerumist või kuidas sa oled seda mõelnud. Sa kindlasti oled mõelnud, sest see funktsioon on sul ju järgi, et valid töötajaid.

Ega ma tunnistan ausalt, ma ei mõtle. Teadlikult. Olen leidnud, et ei ole võimalik sellist poolpidamist mängida. Ei ole aus toimetuse suhtes, ei ole õiglane ja ei ole ka motiveeriv, kui ma nüüd tulen aeg-ajalt ja hakkas seal targutama. Mul ei ole endal nii palju suutlikkust ja energiat muude tööde kõrvalt, et ma suudaks nagu ma olen kuulnud Hans H tuleb, lendab toimetusest läbi ja ütleb, et kas te seda olete juba kuulnud. Selles mõttes, et ideede toomise mõttes. Seda ma ei jaksa. Ja siis lihtsalt õiendamas käia ei ole ka nagu sünnis.

Nii et mis ma oskan sulle öelda, mõttetööd, mõtterünnakuid, mõttetalguid, niisuguseid kontseptsiooni väljatöötamisi, seda on puudu. Ma ei tea, võib-olla ma olen ebaõiglane, ma ju ei tea, kas te arutate või ei aruta. Aga lehest õhkub vahel. Millest ma seda järeldan? Ma ei tea, ilmselt see on kivi ka mu oma kapsaaeda, aga ilmselt kogu toimetuse, et nii halba 1. aprilli lehte ei ole ialgi

olnud. Mitte halba, aga nii vähehuvitavat. Ma arvan, et me oleme mõne 1. aprilliga täiesti Eesti ajakirjanduse ajaloos. Mitte et me nii vaimukad oleksime, aga pühendumine.

Jah, tavaliselt on see nii käinud, et toimetus on mõni päev varem kokku saanud, pikalt nalja visanud, arutanud.

Jah, mitte niisama, et viskame sinna midagi. Ja siiralt oleme kurvastanud mõningatel aastatel, et kurat ei ilmu lehte noh.

Lehte tõi sellise mõttekäigu välja, millega ma ka suuresti nõus olen, et minu ajal juhtus see, et üsna alguses päris mitu inimest läksid ära ja tekkis töötajate kriis, millest ei ole päris hästi tänaseni üle saanud, sest meid on praegugi vähem kui 2000. See on kaasa toonud eriti rasketel aegadel selle, kui oli kolm inimest, kaks kirjutajat ja mina, siis me ei saanud üldse arutada, sest me pidime hommikul kohe kirjutama hakkama. Mis muutus natuke automaatseks. Aga nüüd, kus on kirjutajaid neli ja võib-olla olekski aega, on harjumuseks saanud mitteamutamine.

Ega ma olen nõus, et meil natuke on ikka inimesi puudu. Okei, see oleks nibin-nabin, kuidas me sellega välja tuleksime, sest siis olid nõudmised teised. Palju oli poissmehi ja, inimestel lihtsalt ei olnud kohustusi, ei olnud muret vastutust teiste inimeste ees ega muret. Saite boheemlaslikumalt suhtuda asjasse, eks ole. Süüa saab, napsi ka ja peavari. Nii et ega ma ei oska sulle niimoodi öelda, et me jaksaks lõputult inimesi võtta, aga piltlikult öeldes kui täna tuleks uksest sisse üks proff, küll me midagi välja mõtleksime. Muidugi, kui keegi päris väljast jälle tuleb, siis ta ei jaga

Aga tegelikult, milline üks hea maakonnalehe ajakirjanik on või kust selline meile üldse tulla võiks?

Noh, ma olen seda meelt, et see ajakirjanduse käsitööoskus on suhteliselt lihtsalt õpitav. A la pooleaastased Äripäeva ajakirjanikukursused, selle käsitöö õpetavad selgeks. Aga ikka jube raske on tulla väljast, kui sa ei tunne kohalikke olusid, ta peaks ikka Läänemaaga seotud inimene olema. Või siis olema ajakirjanduslikult nii proff, et ta on harjunud kohe kohanema ja igasugustes oludes hakkama saama. Mina kujutan ette, et heast õpetajast saaks ka hea ajakirjaniku.

Millised ta iseloomuomadused võiksid olla?

Maakonnaajakirjanikul võib-olla ei ole muud vahet muude, need klassikalised ajakirjaniku omadused, uudishimu ja natuke teravdatud õiglustunne ja, need võiksid ikka olla. Eks tal peaks olema rutiinitaluvus. See on ikka minu arust põhihüda. See on ka see, mis mul endal puudub ja mille pärast ma liperdan edasi-tagasi. Mul hakkab igav, ma ei suuda, ja selles mõttes ma saan teist kõigist väga hästi aru, et aa, nüüd hakkab 1. september, nüüd on need teemad ja, kõik see aastaringi kordumine, rutiinsete ja kohustuslike teemade kordumine, selles mõttes kannatlikus või vähenõudlikkus pole päris ilus sõna aga, rutiinitaluvus, kas sa jaksad niisugust asja teha, kas sa jaksad asjadele jälle vaadata kuidagi uue pilguga.

Tegelikult väga vähe on vaja, et värskendada. Kasvõi käin koolis, tulen tagasi ja juba vaatan teise nurga alt ja on kohe põnevam.

Jah. Ma ei arva ka, et see võimatu on. Mille üle mul väga hea meel on, et me nii palju preemiaid saime. Mulle vahepeal tundus, et toimetuse ambitsioonikus väheneb liialt. Me nagu teatud mõttes oleme natuke ülbed või õigem sõna oleks ambitsioonikad. Et me tahame parimad olla ja tahame võita auhindu ja tahame, et meid tunnustatakse ja kiidetakse. Et me ei taha olla üks maakonnaleht teiste hulgas, eks ole.

Selle tõi Lehte ka välja. Ta meenutas, kas see vastab tõele, et sinu ajal üks motosid oli olnud see, et kuigi meie lugeja on põhiharidusega pensionär, siis me peame lehte tegema, nagu teeks kõrgharidusega inimesele.

Jah, täpselt. Eks ma seda püüdsin ka peatoimetajana nagu süstida, seda ambitsioonikust.

Me oleme teada uudisteleht, aga nädalavahetuse lisa ja kõik see muu, žanriline mitmekesisus ja, ega see meil väga tugev vist ei ole?

Ei ole. Kasvõi see, et ma ei saa aru, miks ei viitsita teha intervjuusid. Üks lihtsamaid žanre, üks kõige loetavamaid žanre. Isegi kõige algajamal ajakirjanikul on palju lihtsam intervjuusid teha kui mõnda muud asja. Piltlikult öeldes Kärt Anvelt ja Tuuli Koch on kõik niimoodi alustanud, et kirjutati küsimused kaasa ja aidati. Eks see on liialdus, aga Kärt ise on meenutanud. Annelid on ka Tammer aidanud. Kui oli mingi tähtis asi, siis mõeldi enne koos välja, kuidas talt see välja pressida. Jah, see on meil žanrite mõttes täiesti puudu. Jah, intervjuuga saab inimeselt, kes hästi kirjutada ei oska, mõtted välja. Mulle väga meeldis Anneli intervjuu Erki Noolega. Et ta ei ole mingi kirjamees, aga intervjuus on ta nii ehe vastaja ja aus.

Ma arvan, et uudiste poolega me võime jätkuvalt rahul olla. Ega me midagi olulist maha maganud ei ole ja on ikka küllalt leidunud ka neid asju, mis on üle Eesti läinud.

Arvamustest, ma ei tea, kas seda on raske teostada, aga maakonnalehtede lugejad ju ei kattu. Ma tahan öelda, et teiste maakonnalehtede kirjutajate head arvamused võiksid meil ka ilmuda. Ma ei tea, kuidas seda korraldada.

Ma ei tea, kuidas me teiste maakonnalehtedega suhtestume, ma olen viimasel ajal nii vähe neid lugenud. Aga mul on millegipärast selline tunne, et kogu maakonnaajakirjandus nagu liikus ja liikus aktiivselt järele suurtele ja nüüd seisab. Ma ei ole midagi niisugust sattunud lugema, millest ma vaimustuks. Minu arust mingi niuke tiigistumine on üleüldine, natuke nagu rutiinne. Ma ei tea, kas see on ajaga seotud või ei ole lihtsalt konkurentsi. Aga see on ka nii juhuslik, et ei näita midagi. Kui ma raadiokokkuvõtetest hommikuti lehtede esiuudiseid kuulen, siis ma enamasti vaatan ikka rõõmuga, et Lääne Elu enamasti mingit lollust sinna ei anna. Kui leht on ikka oma suure uudisena pakkunud välja mingi ülilokaalse ja ülitühise teema, siis see näitab, et nad ei võta ise ka väga tõsiselt.

Aga kuidas siin kohapeal ütleme lokaalsete ja oluliste uudiste vahekord võiks olla? Kas võiksime rohkem maakonnast tuua või on see loomulik, et Haapsalu meie keskus on ja siit rohkem tuleb?

Muidugi võiks olla selles mõttes, et ega need põhitõed ei ole kuhugi kadunud, et mida rohkem inimeste nimesid lehte saad, seda parem ja kohaliku lehe jaoks. Need kõik kehtivad, lihtsalt korra kuus tuleks need endale meelde tuletada. Mis seal muud väärtust, aga kohalikud inimesed saavad oma nime lehte. Kas korraldavad siis taluseltsiga koristuspäeva või millegi muuga, aga

Milline Lääne Elu tulevik võiks olla? ... Lehte näiteks sõnastas, mida ta kardab?

Ma tean ka, mida ma kardan. Ma ütlen veelkord, ma kardan väga tiigistumist ja väga seda tohutut igavust. Ütleme, et organisatsioonilises mõttes jääb ta samaks. Arnega meil on vastastikku vannutud, et me ei müü seda, kunagi ei saa öelda midagi lõplikult, aga ärilises mõttes me seda ei müü. Selles mõttes ta püsiks sarnasena, ja ma arvan, et mingi majandusliku tõusu hetkel võib tekkida vajadus mingite tasuta reklaamilehtede ja taoliste asjade järgi.

Aga kas on mõeldav, et tagasi päevaleheks läheks?

Ei usu. Ma arvan, et selle me tegime läbi. See ei ole majanduslikult võimalik lihtsalt. Reklaamimaht ei kasva nii palju. Me lootsime, et kuulutustering läheb nelja korraga tihedamaks, üks kuulutab, teine vastab. Aga ei läinud. Samad kuulutused jagunesid nelja lehe peale ära. Ja tekkis hästi palju kaadri mõttes neid probleeme, et kui praegu saab peatoimetaja, keeleteoimetaja või kujundaja üks oma tööga hakkama, siis oleks vaja kogu aeg veel 0,3 või 0,5 töötajat juurde. Üksi enam ei jaksa ja kahele ei ole. Tekiks küsimus, kust neid inimesi võtta ja nii palju ei ole ka priisata.

Aga sisu mõttes, ma arvan, et kõik uus on ammu äraunustatud vana, ma arvan, et paratamatult me peame erinevaid lisalehti jälle hakkama tegema. Vaatan, kuidas teised või muu maailma ajakirjandus läheb. Mingid väga spetsiifilised, ajakirjalaadsed lausa vahelehed või teemalehed, et need tulevad jälle tagasi. Tekivad mingid huvigrupid ka ja kes on sellest ise huvitatud.

Seal muidugi peaks olema mingid huvigrupid, kes oleks ise huvitatud, a la keskkonnaleht või kaitseliit. Võib-olla peab natuke neile kaasa aitama, mitte kõike enda peale võtma, aga jah, umbes metsalehed ja merelehed ja majanduselehed.

Kuidas sa sellesse Internetivärki suhtud? Meil on juba oma veerand lugejaid Internetis.

Ma olen siia maani suhtunud temasse rohkem nagu prestiižiasja või. Kõlab natuke totakalt, aga umbes nii, et me jumala pärast lolliks ei jääks või teistest viletsamad või maas ei oleks. See on ka minu inertsus, aga ma ei ole nagu uskunud, et selle kaudu suudaksime uusi lugejaid võita. Võib-olla see on võimalik, teistmoodi ka ei saa. Võib-olla noored teistmoodi ka lugema ei hakka.

Aga see jääb siis paberlehte toetama?

Selles olen ma küll peaaegu veendunud, et paberleht ei kao.

Aga võib-olla on noorte puhul määrav see, et me ei kirjuta asjadest, mis on neile olulised?

Ja võib-olla küll. Ja me ei oska isegi neid väheseid asju, me ei oska nagu võtta välja veel rohkem sealt, kust saaks veel rohkem kangutada. Näiteks võib-olla oleks pidanud seda leinapäeva lennujaama Airport Jami temaatikat veel kuidagi pigistama.

Või lasteaia teema?

Jah. Ma mäletan Hennoste kunagi oma kursustel kangesti tõi seda printsess Diana näidet, kuidas inglise ajakirjandus sellest tilgutas viimast välja. Otsisid järjest uusi vaatenurki ja mõtlesid, kuidas veel ja kuidas veel.

Just see teemaga lõpuni minemine, selle nagu sidruni tühjaks pigistamine. me ei oska seda teha. minu arust Eesti ajakirjandusest valdab seda Enno Tammer. Kui Enno Tammeri aegne Päevaleht, seal olid pikad arutelud, kuidas me veel sellele teemale leiame uue lähenemisnurga või kuidas me leiame selle teemaga seotud inimesi. Noh olekski võinud minna selle lasteaiateemaga edasi. Kasvõi mingid lasteaiateoreetilised kirjutised. Jah, et läheks uudisest arutlusteemaks üle. Muidu jäi väheks.

Esiküljelugude kodeerimise tabel

Oktoober 1993

- 2. oktoober: Kohus mõistis Lääne Elu süüdi (konfliktsus, erakordsus, lähedus, värskus)
- 5. oktoober: 10% saab jõuluks LEPilt kätte (mõjucus, aktuaalsus, värskus, lähedus)
- 7. oktoober: Kiltsi lennuväli ja Vene kapital said kokku maavalitsuses (mõjucus, prominentsus, aktuaalsus, lähedus)
- 9. oktoober: Korralagedus Lääne-Eesti pangas põhjustab jätkuvalt segadusi (värskus, mõjucus, aktuaalsus, konfliktsus)
- 12. oktoober: Lõbusaid, toredaid valimisi (reportaaž Kullamaal korraldatud valimisõhtust. Aktuaalsus, värskus, lähedus)
- 14. oktoober: Valitud katkeid ühe maavolikogu eluloost (tagasivaade maavolikogu tegevusele selle viimase istungi valguses. Aktuaalsus, värskus, lähedus)
- 16. oktoober: Omanikuks saamine huvitab (ülevaade kollaste kaartide seminarist. Prominentsus, mõjucus, aktuaalsus, lähedus)
- 19. oktoober: Keda me valisime (nimekiri esialgsetest valimistulemustest. Värskus, mõjucus, lähedus)
- 21. oktoober: Haapsalu hotell: hea keskklass (Hotell sai kolm täрни. Erakordsus, lähedus, mõjucus)
- 23. oktoober: Päeva küsimus: Miks te käisite (ei käinud) valimas ja kas teie eelistatu osutus valituks? (aktuaalsus, lähedus)
- 26. oktoober: Ristimuna läigib kui tõeline pühademuna (Haapsalu Jaani kiriku torni pandi tagasi remonditud ja ülekullatud muna. Värskus, erakordsus, lähedus).
- 28. oktoober: Töötud, otsitakse vallavanemaid! (ülevaade volikogude avaistungest. Aktuaalsus, prominentsus, mõjucus, värskus, lähedus).
- 30. oktoober: Haapsalu linn sai uue linnapea! (värskus, mõjucus, aktuaalsus, lähedus, konfliktsus).

Oktoober 1995

- 3. oktoober: Teos, mis väärrib igavikulisust (Jüri-Ruut Kanguri Estonia mälestuse reekviemi Läänemaa esmaettekanne. Lähedus, värskus, erakordsus)
- 5. oktoober: Merre lasti 20 000 kohamaimu (värskus, erakordsus, lähedus, mõjucus)
- 7. oktoober: Peadirektori korraline visiit Haapsallu (prominentsus, värskus, aktuaalsus (uuritud lindiskandaali kohta)
- 10. oktoober. Vähestest kotkastest ja must-toonekurgedest Matsalus (ülevaatelugu linnu-uurijate

töörühma külaskäigust. Värskus, lähedus)

12. oktoober. Tuleval aastal taas, lubas suursaadik (reportaaž, lahkuv saksa suursaadik käis Läänemaal. Prominentsus, värskus, erakordsus?)

14. oktoober. Maja, mida iseloomustab violetne värv. (Haapsalu sotsiaalmaja avamisest. (prominentsus, värskus, mõjusus.))

17. oktoober. OMA Raadio aktsionär(id) arestimajas (värskus, erakordsus, konfliktsus, mõju, lähedus)

19. oktoober. Oma Raadio skandaali viljad: Sulev Vare esitas lahkumisavalduse (värskus, aktuaalsus, konfliktsus, erakordsus, mõju, lähedus)

21. oktoober. Kahe võimu kokkupõrge Tallinnas. (Haapsalu prefekt Kivistik arestis Ekspressi tiraaži. Värskus, erakordsus, konfliktsus, lähedus)

24. oktoober. Haapsalu slaavlaste löid kultuuriseltsi. (lähedus, mõjusus, konfliktsus)

26. oktoober. Prefekt esitas lahkumisavalduse. (aktuaalsus, konfliktsus, erakordsus, lähedus)

28. oktoober. Haapsalu aukodanik nr 1 on kunagine linnasekretär Aksel Vaigur (erakordsus, värskus, lähedus)

31. oktoober. Õpetaja, maa sool. (noorte õpetajate vastuvõtt. Lähedus, värskus, aktuaalsus)

Oktoober 1997

2. oktoober. Ragn Sells Läänemaa sai viie aastaseks (värskus, lähedus)

4. oktoober. Vormsi valla rahaasjad on segi (värskus, konfliktsus, erakordsus, mõju, lähedus)

7. oktoober. Tänavune saak kõikus keskmisest kehvani (kuiv suvi, keskmine saak, madal hind. Aktuaalsus, mõjusus, lähedus, konfliktsus)

9. oktoober. Kaitseala aastapäev pani aluse pargile. (Matsalu 40. aastapäev, penijõe park. Värskus, prominentsus, lähedus)

11. oktoober. Vanamõisa kooli sulgemine on seadusega vastuolus. (konfliktsus, erakordsus, mõjusus, lähedus)

14. oktoober. Maareform nagu püssirohutünn (kohtu-uudis naabrite maatulist, mis viis mõrvani. Erakordsus, konfliktsus, aktuaalsus, lähedus)

16. oktoober. Kohus mõistis Arvi Marki kolmeks aastaks vangi (konfliktsus, aktuaalsus, erakordsus, lähedus)

18. oktoober. 01 asemel võib valida 112 (värskus, mõju, aktuaalsus)

21. oktoober. Hambaarstid kolisid, polikliinik ootab ostjat (värskus, mõjusus, aktuaalsus, lähedus)

22. oktoober. Lumi tuli varem kui mullu (värskus, erakordsus, mõju, aktuaalsus, lähedus)

23. oktoober. Läänemaa muuseumid on Eestis parimate seas. (teised parimate seas, aga Rannarootsi muuseum pole üldse muuseum! värskus, aktuaalsus, konfliktsus, lähedus, mõju)

25. oktoober. Ligi pool Lainet läheb tõenäoliselt erakätesse (värskus, mõju, aktuaalsus, erakordsus, lähedus)

28. oktoober. Lääne prefekti ei kahtlustata enam (minister Lepikson teatas, et ei kahtlusta enam Sirtsu ja veel 14 inimest Pikaro informeerimises. Erakordsus, prominentsus, värskus, konfliktsus, mõju, aktuaalsus, lähedus)

29. oktoober. Puhastusseadmed ei valminud tähtajaks (konfliktsus, erakordsus, värskus, mõju, lähedus)

30. oktoober. Omavalitsusliit soovib Vormsi volikogu tagasi kutsuda. (konfliktsus, erakordsus, värskus, mõju, lähedus)

Oktoober 1999,

2. oktoober. Peeter Kallas valiti aasta õpetajaks Eestis (erakordsus, prominentsus, lähedus, värskus)

5. oktoober. Haapsalu kaubanduskeskus sai pommiähvarduse (erakordsus, konfliktsus, mõju, aktuaalsus, värskus)

6. oktoober. Wiedemanni kool saab sajandi suurehituse. (nurgakivi panek. Aktuaalsus, mõju,

lähedus, värskus)

7. oktoober. Kiltsi saabus esimene rahvusvaheline lend (erakordsus, värskus, mõju, lähedus)

9. oktoober. Eesti jalgpallikoondis kaotas Haapsalus (erakordsus, prominentsus, värskus, lähedus)

12. oktoober. Suri Voldemar Pinn (prominentsus, erakordsus, värskus, mõju, lähedus)

13. oktoober. Videokonverents Haapsalu kolledžis (esimene videokonverents kukkus küll läbi, sest heli ei tulnud Tallinnast. Erakordsus, värskus, lähedus)

14. oktoober. Peaminister lubas Vene gümnaasiumile toetust. (Laari külaskäik. Prominentsus, värskus, lähedus, aktuaalsus)

16. oktoober. Haridusminister lubas Virtsu koolile kaks miljonit krooni. (prominentsus, mõjukus, lähedus, värskus)

19. oktoober. Läänemaa valis rahulikult (. Valimistulemustest esikülje loos juttu ei olnud, see oli sees. värskus, aktuaalsus, lähedus)

20. oktoober. Taebias, Vormsis ja Ridalas otsitakse vallavanemat (aktuaalsus, värskus, prominentsus, mõju, lähedus)

21. oktoober. Patsiendid haigla kokkuhoiu tõttu ei kannata (haigla peab negatiivse eelarve tõttu kulunud kärpima. Erakordsus, konfliktsus, mõju, värskus, lähedus, aktuaalsus)

23. oktoober. Vormsis kipub võim metsameeste kätte (volikogu valis esimehe. Värskus, mõjukus, aktuaalsus, lähedus)

26. oktoober. Ristil on lipp – ühtekuuluvuse märk (pühapäeval pühitseti lipp ja vapp, värskus, lähedus, erakordsus)

27. oktoober. Lihula vallavolikogu juhib Paul Gill (värskus, aktuaalsus, mõju, konfliktsus, lähedus)

28. oktoober. Vormsis avati moodne biopuhasti (värskus, mõju, erakordsus, lähedus)

30. oktoober. Reformierakond jäi võimule (värskus, mõju, konfliktsus, aktuaalsus, lähedus)

Oktoober 2001 (siit alates on esiküljel ka ohhoo, lood on kokku loetud ilma Ohhoo-rubriigita)

2. oktoober. Elumajad teraviljasalve asemele (erakordsus, mõju, lähedus)

4. oktoober. Kallim elekter tõstab leiva-saia hinda (aktuaalsus, konfliktsus, mõju, lähedus)

6. oktoober. Kastani on Haapsalu suurim toidukauplus (värskus, mõju, lähedus)

9. oktoober. Aasta õpetaja on Villu Baumann (värskus, lähedus, erakordsus)

11. oktoober. Alkoholikaupmees rentis hotelli (lähedus, värskus, mõju)

13. oktoober. Haldusreform läheb vabatahtlikuks (mõju, aktuaalsus, erakordsus, prominentsus, värskus, lähedus)

16. oktoober. Läänlane on bioterrori vastu kaitsetu (päästeteenistus ei suudaks aineid analüüsida. aktuaalsus, konfliktsus, mõju, lähedus)

18. oktoober. Läänemaa ajab Eesti rangeimat alkoholipoliitikat (erakordsus, konfliktsus, aktuaalsus, mõju. Lähedus)

20. oktoober. Kanepisuitsetaja kukkus tänaval kokku (erakordsus, värskus, aktuaalsus, lähedus, konfliktsus)

23. oktoober. Toomkirikus ripub olümpiamänge ehtinud kroonlühter. (värskus, erakordsus, lähedus)

25. oktoober. Kastinina ääristab põllukivist kaldakindlustus (lähedus, mõju, aktuaalsus, konfliktsus)

27. oktoober. Haapsalu võõrustab täna Hispaania lauatenisekoondist (erakordsus, värskus, lähedus)

30. oktoober. Nelli Kalikova hoiatas aidsi eest (värskus, aktuaalsus, konfliktsus, prominentsus)

Oktoober 2003

2. oktoober. Koluvere loss ootab ostjat (konfliktsus, erakordsus, mõju, lähedus)

4. oktoober. Piltuudis Martnas avatud linnuvaatlustornist, kuhu saab ka ratastoolis. (värskus, erakordsus, prominentsus, lähedus)

7. oktoober. Rootslane võitis Lihula filmifestivali. (Värskus, aktuaalsus, lähedus)

9. oktoober. Kaja ja Alex Lotman said kõrge looduskaitseauhinna. (Erakordsus, värskus, lähedus, aktuaalsus).

14. oktoober. Jääteemeister tahab osta hõljukit. (erakordsus, lähedus, värskus, mõju)

- 16. oktoober. Linnuses tuleb suvel galakontsert. (prominentsus, lähedus, mõju, värskus)
- 18. oktoober. Rannarootslased taastavad lootuse. (hakkavad ehitama kaljast Hoppet) (erakordsus, lähedus, värskus)
- 21. oktoober. Linnusemüürid hakkasid laulma. (värskus, erakordsus, mõju, lähedus)
- 23. oktoober. Kulturistide jõuk astus kohtu ette (konfliktsus, erakordsus, mõju, lähedus, aktuaalsus, värskus) 2 lugu
- 25. oktoober. Välismaalasele on Eestis tehtud maaost kindel rahapaigutus. (Hanila volikogu otsustas mitte müüa maad välismaalastele. (Erakordsus, mõjukus, konfliktsus, lähedus)
- 28. oktoober. Lapsed vallutasid veekeskuse (pigem piltuudis, aktuaalsus, lähedus, värskus, erakordsus)
- 30. oktoober. Peremeheta prügi ajab vaidlema (kuigi prügilä sulgub, ei ole selge, kes peaks maksma sulgemiskulud. Konfliktsus, aktuaalsus, mõju, lähedus).

Oktoober 2005

- 1. oktoober. Esivere tuulepark katab 3000 inimese elektrivajaduse (lähedus, värskus, erakordsus, prominentsus)
- 4. oktoober. Tuudi jahiõnnetuses hukkus nelja-aastane isakaru (erakordsus, konfliktsus, värskus, prominentsus, lähedus)
- 6. oktoober. Kassitapjad Kastani metsas (konfliktsus, erakordsus, lähedus, mõjukus)
- 8. oktoober. Ilon Wiklandi tööd jõuavad lähiajal Haapsallu (prominentsus, aktuaalsus, lähedus, mõju)
- 11. oktoober. Hooldekodu valijate ID-kaardid on juhtkonna käes. (konfliktsus, aktuaalsus, mõju, lähedus)
- 13. oktoober. Läänemaa haigla tulevik on ohus. (aktuaalsus, konfliktsus, mõju, lähedus)
- 15. oktoober. Raamatukogu võtab koolilt maja. (Lihula raamatukogu kolib aasta pärast uutesse ruumidesse. mõju, aktuaalsus, lähedus, värskus)
- 18. oktoober. Haapsalus tuleb võimuvahetus. (Värskus, konfliktsus, aktuaalsus, mõju, lähedus)
- 20. oktoober. Haapsalus võib võimule tulla hoopis kolmikliit. (värskus, erakordsus, aktuaalsus, mõju, lähedus)
- 22. oktoober. Leediküla lehmalaut Taeblass on moodsaim kogu Läänemaal (Nigula ligi 20 mln maksnud uus laut sai valmis. Erakordsus, värskus, lähedus, mõju)
- 25. oktoober. Kolmikliit seab esikohale haapsallase (reedel sõlmitud koalitsioonilepe. Värskus, aktuaalsus, mõju, lähedus)
- 27. oktoober. Kuus aastat Lihulas võimul olnud Reformierakond jäi opositsiooni (mõju, aktuaalsus, lähedus, konfliktsus)
- 29. oktoober. RMK tahab kokku lugeda pärandkultuuriobjektid. (erakordsus, lähedus, mõju, värskus)

Oktoober 2007

- 2. oktoober. Parim kirjandaja töötab Lihulas. (erakordsus, lähedus, aktuaalsus, värskus)
- 4. oktoober. Hanila muuseumist saab haruldase nahkhiire kaitseala (erakordsus, konfliktsus, lähedus, mõju)
- 6. oktoober. Õpetajad pääsesid eile koolist välja. (aktuaalsus, värskus, lähedus)
- 9. oktoober. Süvendaja äratav ellu Matsalu lahe kalurikülade väikesadamad (erakordsus, mõju, aktuaalsus, lähedus)
- 11. oktoober. Öine alkoholimüük võib kaduda. (aktuaalsus, mõjukus, konfliktsus, värskus, lähedus)
- 13. oktoober. Kaks maja said uue elu (Majaomanikud said muinsuskaitse kiita. erakordsus, lähedus, aktuaalsus, värskus)
- 16. oktoober. Kullamaa ajalooramat tähistas uue muuseumi sünni (erakordsus, värskus, lähedus, mõju)
- 18. oktoober. Haapsalu hotell läks esmaspäeval uue omaniku kätte. (tahavad teha kaubakeskuseks. Värskus, mõju, aktuaalsus, lähedus, konfliktsus)

20. oktoober. Ministeerium tahab Vormsi liinile tuttuut parvlaeva. (erakordsus, mõju, lähedus, värskus, aktuaalsus)
23. oktoober. Eesti esimene lemmikloomade põletusahi võib tulla Martna valda. (erakordsus, konfliktsus, värskus, lähedus, mõjusus)
25. oktoober. Uus arengukava seab sihiks muuta Läänemaa turvalisimaks paigaks. (aktuaalsus, prominentsus, mõju, värskus, lähedus)
27. oktoober. Arheoloogid leidsid Lihulast keskaegse nunnakloostri müürid. (erakordsus, mõjusus, lähedus)
30. oktoober. Piiskopilinnuse fond kogub raha väikese linnuse päästmiseks (mõju, lähedus, aktuaalsus, erakordsus)